

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY MATEJA BELA
V BANSKEJ BYSTRICI**

NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE

ČASOPIS O SÚČASNEJ LINGVISTIKE,
LITERÁRNEJ VEDE, TRANSLATOLÓGII A KULTUROLOGII

ROČ. 9, ČÍSLO 1, JÚN 2017

ISSN 1338-0583

Predseda Vedeckej rady

doc. Mgr. Vladimír Biloveský, PhD. (vladimir.bilovesky@umb.sk)

Podpredseda Vedeckej rady

doc. PhDr. Ivan Šuša, PhD. (ivan.susa@umb.sk)

Predseda Redakčnej rady

doc. Mgr. Vladimír Biloveský, PhD. (vladimir.bilovesky@umb.sk)

Podpredseda Redakčnej rady

doc. PhDr. Ivan Šuša, PhD. (ivan.susa@umb.sk)

Členovia Vedeckej rady

doc. PhDr. Zuzana Bohušová, PhD.

Doc. PaedDr. Zdenko Dobřík, PhD.

prof. PhDr. Juraj Dolník, DrSc.

Prof. Dr. Michal Harpáň

PhDr. Anita Hutková, PhD.

univ. doc. Kegyesné dr. Szekeres Erika

doc. PhDr. Alojz Keníž, CSc.

Dr. Dušan Kováč Petrovský, PhD.

doc. PhDr. Marta Kováčová, PhD.

prof. PhDr. Mária Kusá, CSc.

doc. Mgr. Patrik Mitter, Ph.D.

prof. PhDr. Jozef Sipko, CSc.

prof. Larisa Sugay, DrSc.

doc. Dr. Tunde Tuska, PhD.

prof. PhDr. Anna Valcerová, CSc.

doc. PhDr. Ján Vilikovský, CSc.

Členovia Redakčnej rady

Mgr. Paulína Kováčová

Mgr. Katarína Krejčí

Mgr. Lucia Čendulová

Všetky uverejnené príspevky sú recenzované.

Časopis NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE je zaregistrovaný v databáze INDEX COPERNICUS.

OBSAH

NAMIESTO ÚVODU	5
-----------------------	----------

VEDECKÉ ŠTÚDIE

Ruslan Saduov FAIRY-TALE SYNCRETISM IN CONTEMPORARY RUSSIAN COMICS: CASE STUDY OF INOK	6
Ivan Šuša MEMOIRS AND MEMOIR LITERATURE WITH TOPIC OF HOLOCAUST FROM GENRE ASPECT	18
Tünde Tušková SOCIOLINGVISTICKÉ VÝSKUMY ORIENTOVANÉ NA SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V MAĎARSKU	28
Patrik Mitter MIKROSYSTEMY NÁZVŮ ŽELEZNIČNÍCH STANIC A ZASTÁVEK VE SLOVENSKÉ REPUBLICE	39
Urszula Michalik THE LANGUAGE OF VALUES – THE CORE VALUES OF BANKS	64
Alexandra Chomová PERSUAZÍVNE TECHNIKY (A ARGUMENTOVANIE) V TELEVÍZNYCH RELÁCIÁCH O VEŠTENÍ	86
Edita Jurčáková DER EINSATZ VON PARALLEL- UND HINTERGRUNDTEXTEN BEI DER ÜBERSETZUNG VON FACHTEXTEN	98

RECENZIE

Christiane Schechirow REDEN IST GOLD. REZENSION	107
Ivan Šuša PSYCHOLÓGIA LITERATÚRY A JEJ KONTEXTY	108
Martin Pleško NOVÉ UČEBNÉ TEXTY Z FRANCÚZSKEJ MORFOSYNTAXE	110

SPRÁVY A INFORMÁCIE

Jana Štefaňáková

REFLEXIE O PROJEKTE TRANSIUS *OD KONVENCÍÍ K NORMÁM PREKLADU V PRÁVNOM DISKURZE (1. 10. 2013 – 30. 9. 2017)*

112

Ivan Šuša

ÚSPECH NÁŠHO DOKTORANDA Z PROGRAMU TRANSLATOLÓGIA

114

POKYNY PRE AUTOROV

115

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

117

NAMIESTO ÚVODU

Milé čitateľky a čitatelia,

aj v roku 2017 sa môžete tešiť na vydávanie časopisu NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE, ktorý je zameraný na súčasnú lingvistiku, literárnu vedu, translatológiu a kulturológiu. Sme veľmi radi, že aj v tomto čísle si môžete prečítať viaceré vedecké štúdie, recenzie a správy od našich domácich i zahraničných kolegov.

Mimochodom, pre súčasnú Filozofickú fakultu Univerzity Mateja Bela je tento rok o to významnejší, že presne pred dvadsiatimi rokmi sa konštituoval na tejto univerzite nový prvok – odbor prekladateľstvo a tlmočníctvo. Cudzie jazyky sa dovtedy vyučovali v rámci odboru učiteľstvo. Na fakulte nás o pár mesiacov tiež čaká vydanie novej publikácie, ktorá bude mapovať vznik, vývin i rozvoj banskobystrickej translatológie, na ktorú sa už všetci tešíme. Pracujú na nej naši kolegovia – šéfredaktor doc. Vladimír Biloveský a zástupca šéfredaktora doc. Ivan Šuša. Ale nepredbiehajme...

Začítajte sa do najnovšieho čísla 1/2017 Vašej (veríme, že obľúbenej a vedecky hodnotnej) Novej filologickej revue.

Redakcia

VEDECKÉ ŠTÚDIE

FAIRY-TALE SYNCRETISM IN CONTEMPORARY RUSSIAN COMICS: CASE STUDY OF INOK

Ruslan Saduov

Faculty of Romance and Germanic Philology, Bashkir State University in Ufa
Ruslan.Saduov@gmail.com

Key words: comics, Inok, fairy-tale, retelling, syncretism

Kľúčové slová: komiks, rozprávka, prerozprávanie, synkretizmus

Introduction

The article is devoted to the case study of *Inok (Friar)*, a contemporary Russian comics about the Radovs family, where the oldest son in each generation inherits a relic cross helping him to protect Russia from enemies and the evil powers. Several parts of the comics borrow their characters and plot from the famous Russian fairy tales. The method of using folk features in the comics lends abundant material for analyzing how the new story creatively transforms familiar storylines. The aim of this article is to analyze the syncretism of Russian fairy tale retelling in contemporary national comics exemplified by *Inok*.

Contemporary Russian Comics

Comics, a very diverse and inhomogeneous phenomenon, can be defined after Scott McCloud as “*juxtaposed pictorial and other images in deliberate sequence, intended to convey information and/or produce an aesthetic response in the viewer*” (1994, p. 9). So far, it has been internationally “*free of organized critical analysis*” (Duncan – Smith, 2009, p. ix). In Russia, where comics has had a bad reputation for decades, it has not yet received proper attention of the researchers. It is worth explaining why the analysis of contemporary Russian comics is important, and why it deserves close examination.

In the USSR, comics was denounced as primitive capitalist art, even though the country had its own successful comics for children, such as *Murzilka*. The image of comics was further undermined after the fall of the iron curtain, as low-quality cheap comics streamed into the country from abroad (Zimina, 2006). Until quite recently, comics was a less preferred genre, and its popularity was limited to a narrow circle of fans.

Paradoxically, comics reputation was improved by the film industry. Hollywood movies about superheroes attracted Russian readers to comics, leading to the first translations of classic graphic novels, such as Alan Moore's *Watchmen* (Amfora Publishing House, 2011), because publishers were convinced that they would be able to sell enough high-quality editions in hard cover. It does not mean that Russian readers did not like comics before Hollywood adaptations or that there had been no Russian comics until then. However, the influence of American film industry is hard to overestimate, according to publishers (Ivanov, 2014). The rising tide of comics popularity along with hard work and ambition helped the current flagship of Russian comics *Bubble* to gain momentum.

Comics popularity rises as the circle of its audience widens involving more and more fans. At the same time, according to publishers, comics audience age ranges between 16 and 35 (Ivanov, 2014), making it literature for a younger generation. Apparently, contemporary Russian comics contributes to the formation of young readers' tastes, which is an aspect making this research a relevant and important contribution.

Superhero comics Inok by Bubble

This paper is devoted to a comics series *Inok (Friar)* about the Radovs family, where each new generation names the oldest son Andrei, who inherits a cross incusted with gem stones of supernatural power. In each age of Russian history, the Radovs help to keep peace or win the wars, if necessary, protecting the country. The main character of the comics is a new representative of the family, whose mission gradually shifts from protecting the country to protecting the world at large and later many other worlds of the so-called Multiverse. It is interesting, though, that while he manages to save other worlds, he loses his own to the evil.

The comics is released in several parts, whereby each consists of several issues approximately 25-30 pages long. The universe created in *Inok* crosses the worlds of other comics produced by *Bubble*, such as *Besoboi (Demon Slayer)*. The story of *Inok* is continued in the comics *Mirokhodtsy (Realmwalkers)* and *Vremya Vorona (Time of the Raven)* with old and new characters.

On the surface, *Inok* is a typical superhero comics with all the relevant features, including the visual solution. The plot is rather linear with only few deviations from the main storyline. Meanwhile, the comics borrows a few phenomena from Russian cultural background, such as the Orthodox religion, which the comics is heavily based on at its onset, or the Russian fairy tales, which are in the focus of this article.

Fairy tale retelling

A good story tends to be told and passed from generation to generation. As famous writer Neil Gaiman put it, “stories grow, sometimes they shrink, and they reproduce, they inspire other stories. And of course, if they do not change, stories die” (Gaiman). In this respect, modification and renewal are prerequisites for the lasting oral tradition. Indeed, when stories are not changed, they stop being relevant, and people don’t feel the urge to tell them anyone. That is why stories need authors to be creatively modified and given a new life. *Inok* is a good example of a “Petri dish” where the old fairy-tale stories grew into a new incarnation of centuries-old beliefs and fears. It reimagines traditional Russian fairy tales and brings them to the new age and new genre.

In fact, the idea of re-telling a fairy-tale is not new, and “the structure and style of traditional tales have been adapted in countless processes (e.g., novelization, versification, and picturebook adaptation), and the content of the best-known tales has been transformed in the form of parodies, updates, role reversals, sequels, and prequels” (Joosen, 2011: 2). Julie Sanders explains that these tales are archetypal stories, and therefore, can be re-used and recycled by different ages and cultures because of the abstract way the tales offer themselves (2005: 83).

Applied to *Inok*, the new retold version of Russian fairy tales can be labeled as post-modern because of the postmodern techniques used, such as “intertextuality, parody, dethroning high culture and elevating pop culture, word play” (Yefimenko, 2014, p. 3). Besides, like in a postmodern fairy tales, *Inok* “breaks with linearity and traditional narrative structure” (Yefimenko, 2014, p. 1), whereby the story is told by several narrators instead of one.

Throughout the paper, we refer to the original Russian fairy tales. Being a product of oral folk narration, each fairy tale can have different names as well as content – a lot of them have more than one written version. For this reason, we chose to refer to Aleksandr Afanasyev’s collection of Russian fairy tales as one of the most authoritative sources. All the references to the tales in this article are taken from his collection.

Fairy tale syncretism

The notion of syncretism, according to Merriam-Webster Dictionary, is the “combination of different forms of belief or practice” (Syncretism). Most often, the term is applied to religion to denote the concord of elements representing various, often incompatible beliefs, including paganism. However, a few scholars treat the term broader and expand it to the combination of any elements. For example, academician Veselovsky introduced the term “syncretism of poetic forms” to describe the simultaneous use of several poetic forms in

ancient times (Lyskov). The eclectic mosaic of Petrushevskaya's fairy tales has also earned the title "syncretic" (Zimina, 2017). These examples enable us to apply the term to the combination of Russian fairy-tale elements borrowed by authors of *Inok*.

This paper is devoted to the analysis of how contemporary Russian comics retells and incorporates various Russian fairy-tale elements, twists folk plots, and merges their characters. Apparently, the interpretation of traditional folk stories goes in line with the plot development of the comics itself, but also in accordance with the comics genre and contemporary national literary discourse, which makes the interpretation fairy tale retelling particularly relevant for the uncovering of the literary trends in Russia. Therefore, the focus of the article is the syncretism of Russian fairy tales in the national comics exemplified with comics *Inok*.

Syncretic Retelling of Fairy Tales in Inok

This part of the article is devoted to the analysis of how Russian fairy tales have been retold in contemporary Russian comics *Inok*. It is focused on such components as characters, plots, and fairy artifacts.

Fairy Tale Plot Elements in Inok

We are going to start our analysis with the plot of the comics with a view to discover how several traditional Russian fairy plots are intertwined to be incorporated into *Inok*. The authors use several original fairy tales, primarily *Mariya Morevna* (1), *Koschei the Deathless* (2), *Frog Princess* (3), and *Tale of Prince Ivan, Fire Bird, and Grey Wolf* (4). However, it is only some plot elements that the authors borrow from them. Thus, the first three provided the motif of abduction of a beauty by the monstrous Koschei, while the latter offered characters, such as Ivan and Grey Wolf. The list of minor sources includes, among others, *Fire Bird and Princess Vasilisa* (5), *Baba Yaga* (6), the *Tale of the Apples of Youth and the Living Water* (7).

The authors of *Inok* creatively processed Russian fairy-tale world and produced a plot, which diverts greatly from each individual tale, but resembles all of them at once. The main character of the comics, friar Andrei, is a typical superhero. Being a mortal, he, nevertheless, possesses a cross with gem stones of unbelievable power. At a certain moment in the story, he meets several characters – the Lord Vlad, Grey Wolf, and Koschei, who become important parts of the narration, and the focus often shifts to the new characters leaving Andrei out of the limelight. Each of the new characters remains in the opposition to the other two. The Lord is chasing the Grey Wolf, who stole a powerful artifact from him. The

Wolf, meanwhile, is trying to find allies to defeat a long-standing enemy – Koschei the Deathless, who allegedly, stole the love of Wolf's life – the beautiful Vasilisa.

Later it turns out that the Lord and Wolf are two (out of many) personifications of Ivan, a hero who lost his love to Koschei. Unable to disobey the flow of the fairy tale narration, all of these personifications are bound to search for Vasilisa and come to Koschei only to find a fast and ruthless death.

However, the plot gets twisted even further complicating the comprehension of the story. Apparently, Koschei is not a villain, but an Ivan too, while the Grey Wolf and the Lord are his weaker copies. Many centuries ago, using his magical powers, the real Ivan opened a portal to the past to the moment when he had first met and fell in love with Vasilisa in order to take her with him. He did not take into account, though, that he could meet the younger himself. The collision of the older and younger Ivans resulted in a savage fight whereby the older Ivan split the younger Ivan into hundreds of copies and sent them to the different worlds of the Multiverse. From this moment on, Ivan's copies, each of them being weaker than the original Ivan-Koschei, have been trying to defeat the abductor. Unaware that they were fighting with the "original" Ivan, the new copies believed that Vasilisa was imprisoned by villain Koschei. It is only much later that Ivan-Koschei and Ivan-Wolf managed to find common ground and unite their efforts against mightier enemies – this union being based on their love to Vasilisa.

This brief retelling of the comics story, which features traditional Russian fairy tales, shows complexity and drama of *Inok*. The main line of the story is borrowed from *Mariya Morevna*, *Frog Princess*, and *Koschei the Deathless* – that is where Koschei abducts the beauty, and Ivan tries to save her. In the former tale, though, the hero saves his wife, while in the latter it is his mother. *Frog Princess* is the closest in plot, but the motif of abduction is absent from it. Apparently, the comics narration does not fully coincide with the fairy tales. The name Vasilisa also comes from other tales, such as *Fire Bird and Princess Vasilisa*, while the Grey Wolf is an independent character from *Tale of Prince Ivan*, *Fire Bird*, and *Grey Wolf*.

The comics merges the storylines of all these tales into a single syncretic universe. When reading each of the mentioned fairy tales or any other tale with these characters, the reader recognizes the typical characters of the narration, but still treats them as belonging to different stories – in the folk tales these characters are typical, but not identical. For example, in each fairy tale, the main hero is called Ivan, and he carries the expected positive traits of his character, but all these Ivans are different personalities. The same applies to female characters and villains like Koschei. The comics, however, assembles one well-thought storyline out of

many fairy-tale narrations, creating the logical connections between the fairy-tale characters and making them individuals living in one universe and interacting with each other. We believe that this intention to build one storyline out of many fairy tales manifests the syncretic character of the fairy tale retelling in comics. This syncretism is also confirmed with the design of comics characters.

Major Fairy Characters in Inok

The characters of the comics have been significantly altered comparing to the original fairy tales they had been taken from. Some of them have been reinvented, while others remained relatively intact.

The character, which attracts most of our attention, is Ivan, a traditional fairy-tale hero – the embodiment of kindness, courage, and strength. Ivan's negative feature is that he is usually not very smart and needs advice from other characters. In the comics, the hero is split into hundreds of copies, giving birth to the two main antagonists of the story – Ivan-Koschei (the “original” Ivan) and his copy Ivan-Wolf. Both of them have acquired new properties in the course of the comics story. For example, unlike the fairy-tale original, Wolf and Koschei are very smart.

Ivan-Koschei, like his fairy tale counterpart, is the most powerful character in the comics. The origin of his power is the magic sword he uses to fight his enemies. He is smart and generous, but meanwhile ruthless and savage. With the magical tattoo and sword, he looks more like Koschei, the king of the dead, rather than Ivan. Tired of the never-ending fight, he grows bitter and disappointed.

Ivan-Wolf, a copy of the “original” Ivan, is rather wicked and sly. However, he is not a negative character. A kind and just personality is seeping through the cynicism he covers himself with, and his egoism occasionally gives way to generosity. Ivan-Wolf is, probably, the most round and well-developed character in the comics. He goes a long way in his evolution – from a kind and naïve Ivan to ruthless Ivan-Wolf, a warrior obsessed with his goal to find Vasilisa. It is only after some time that the reader realizes that he is a positive character – for a long time he is acting against the intentions of the protagonist friar Andrei.

Another interesting feature of the character is that after killing the king of wolves he appropriated the ability to turn into a wolf. Though the explanation of this ability does not correlate with Russian fairy tales, the image of wolf is not alien to the fairy world of Russian tales. In the *Tale of Prince Ivan, Fire Bird, and Grey Wolf*, wolf is Ivan's servant who helps him to survive and complete the tasks Ivan is confronted with. Therefore, the association between the two characters is obvious. It means that the authors of the comics not only

merged Ivan with Koschei, but also merged his copy with another fairy-tale character – Grey Wolf. As a result, the comics acquired one of its most interesting heroes.

Vasilisa, the love of Ivan, is a girl of legendary beauty. Traditionally a mortal child of royal blood, in the comics she was created by Mokosh, the god of fate, to seduce and murder Ivan. She retains kindness and benevolence, but at the same time acquires more independence and courage resulting in her significant impact on the plot. Apart from that, she acquires the ability to turn into a bird and communicate with the powers of nature.

Baba Yaga, a wicked accomplice of Koschei in Russian fairy tales, is normally a negative character, though she is never able to surpass Koschei in malice and power. In some tales she even helps the main character. For example, in *Baba Yaga* she gifts wealth to the positive character and kills the negative. In the comics, the role of Baba Yaga is changed. In absence of a mightier villain (Koschei in the story is a positive character), she assumes the role of the king of the dead, which is traditionally held by Koschei in Russian fairy tales. She rules in the land of the death, the so-called Nav', and the dead souls are her servants. At the same time, Yaga is not the main villain in the story, but one of many.

This character is further complicated with the visual image of an old woman holding a scythe. This artifact is attributed to a well-known Slavic god Mara of harvesting on the one hand and death on the other. Normally, she lives in Nav' where *Inok's* Yaga resides (Valentsova, 2002, pp. 291-292). Therefore, not only the function, but also the looks of Yaga bring about the syncretic nature of its image – a mixture of three fairy-tale and mythical characters.

The syncretism of the fairy tale retelling in *Inok* also manifests itself in the fact that the authors expand the scope of their material beyond the fairy tales and draw characters from the Slavic mythology. The god of fate Mokosh appears in the plot and plays an episodic but very significant role. Another divine power which plays a key role in the comics is Kutkh, a pagan raven-god. He is traditionally worshiped by the people of the Russia's Far East as the creator of their world and protector (Kovejnik). In the comics, though, Kutkh is a brave warrior and protector of the weak until he strikes a deal with a raven – in exchange for eternal life and mighty power, he gives out his soul to become a monster and villain. Gamayun, the bird of truth, is also different from its mythological counterpart – in comics, it is the bird Vasilisa can turn into. Thus, the comics creates not a fairy tale, but rather a syncretic Slavic universe where the characters easily interact no matter what origin they have. Meanwhile, the nature and character of the gods and heroes borrowed from the Slavic universe are often altered to fit the plot of the comics.

In it worth mentioning that the comics draws on fairy tales and mythologies of other nations and peoples, such as Scandinavian mythology. These references, though, are very episodic and non-essential; therefore, they remained beyond the scope of our analysis.

Fairy Artifacts in Inok

Apart from the characters and plot, *Inok* also borrows fairy-tale artifacts and minor animate and inanimate characters. None of them fully retains their original properties being used for various purposes, but all of them are recognizable to anyone acquainted with Russian tales. The authors of *Inok* collected these artifacts from various fairy tales and implemented into the comics storyline. Below is a detailed account of the items used in *Inok* with the explanation of their origin and how they were modified.

Magic Tablecloth (Skatert' Samobranka) is a tablecloth in Russian fairy tales, such as *Horse, Tablecloth, and Horn (8)*, where it can serve food by itself and remove the dishes in a similar manner. In the comics, the tablecloth is owned by Ivan-Wolf, and its function is extended to the ability to keep magical artifacts. Moreover, the item is endowed with character of its own. When frustrated, it can serve very simple food instead of tasty.

Vasilisa's Thread (Klubok) is originally a coil, which leads a hero to the intended destination. For example, in *Frog Princess*, the thread leads Prince Ivan to his wife Vasilisa the Wise. In the comics, Vasilisa's thread helps the main characters to travel between the worlds of the Multiverse. In this respect, the function of the thread was also expanded – not only it shows the way but also helps not to get lost.

Water of life and Water of Death are used in Russian fairytales to resurrect or, vice versa, kill a person. Otherwise, both can be used as a two-stage resurrection process. Thus, in the *Tale of Prince Ivan, Fire Bird, and Grey Wolf*, Ivan was slain by his brothers, and the Grey Wolf had to use the water of death first to put Ivan's body parts together and then use the water of life to resurrect his master. A famous researcher of fairy tales Propp explains that the dead water kills the character completely preventing him from turning into a vampire, and then the life water can be used to resurrect the person (Propp, 2000, pp. 166-167). In some tales, though, the stage with the dead water can be skipped.

In the comics, the Water of Death is not used, because the Water of Life is considered enough to bring one of the deceased characters back to life. Meanwhile, the authors of *Inok* provide their own explanation of the origin of the Water of Life. Apparently, this water is produced from human beings – their life energy. Every drop of it is somebody's life. This circumstance makes the Water of Life unusable for the characters of the comics, who resort to other means to resurrect one of the heroines.

Hut of Chicken Legs is a typical house of Baba Yaga (discussed above). It has an ability to move and change location as wished by its master. In the comics, this object remains almost unaltered with the exception that Yaga typically resides in a forest, while in *Inok* the hut is in the kingdom of the dead, Nav'.

Gorynych is a dragon of Russian fairy tales with 3, 6, 9, or 12 heads. Usually, it is an independent character, which abducts and eats beautiful women. For example, in *Ilya of Murom and the Dragon* (9), the famous Russian hero Ilya kills the dragon by cutting all of his 12 heads. In the comics, Gorynych was completely transformed. Firstly, the name was changed into Trivurm Gornach, which vaguely resembles the original nomination. Secondly, it was modified into a machine created by Koschei to exterminate enemies and worlds of the Multiverse by turning people and cities into nature. On the one hand, Gornach became a powerful weapon helping Koschei to fight the enemies. On the other, it killed innocent people too. The dreadful results of Gornach attacks cast shadow on Koschei himself completely removing the badge of a positive character from him. The reader has no illusions about his methods and character even despite the higher goals he tries to achieve.

Koschei's Death in fairy tales is described as a needle hidden in a duck, hidden in a hare, hidden in a casket. In *Frog Princess*, for example, Koschei dies as soon as Ivan breaks the needle. Formally, the comics follows the fairy-tale narration. However, the needle in this case is the name of Koschei's sword, and its role is opposite to that in a fairy tale. It is not the needle that protects Koschei, but Koschei who protects it from ending up in the wrong hands.

Other artifacts and magical objects are also used in the comics. Some of them are borrowed from foreign mythology and literature – such as the world tree and Thor Hammer from Scandinavian mythology and Aladdin lamp from Arabic tales. However, these objects do not play any significant role in the plot and remain beyond the scope of this analysis.

Discussion

Contemporary Russian comics is a unique phenomenon often rooted in Russian culture. Because its target audience is young people aged 16-35 years old (Ivanov, 2014), it is important to understand its nature and how it can affect the reading habits of the upcoming generation. The way it molds culture or fuses its elements into the verbal-pictorial frame lends abundant material because of the unconventional nature of Russian comics.

This paper is devoted to comics *Inok* by *Bubble*, Russia's leading comics producer. A part of it is based on the folk motives creatively twisted to accommodate to the plot development of the comics itself. The intricate way of combining various folk tale elements, titled syncretism in this article, was the focus of this article. Despite the complexity of the plot

development in *Inok*, it was possible to single out the following tendencies of syncretic retelling of the Russian fairy tales:

1. The plots of different Russian fairy-tales are merged into a single storyline of *Inok*. The reader has a clear understanding that all the events are happening within the same universe.
2. The characters drawn from various Russian fairy tales retain only vague connection with their magical prototypes. Thus, Ivan, Grey Wolf, and Koschei are merged into one character; Baba Yaga assumes the role of Koschei and Mara, while Vasilisa loses her connection with the mortal world and becomes a product of divine powers.
3. *Inok* tends to extrapolate its plot not only on Russian fairy tales, but also Slavic mythology. Gods such as Kutkh and Mokosh change their nature to fit the plot of the story. It means that *Inok* mixes fairy tales with mythology.
4. A few fairy tale artifacts were also borrowed from different Russian tales. All of them, as the analysis shows, retain their connection with the fairy tale prototypes, but also gain new properties and applications.

Conclusion

We have found out that contemporary Russian comics can easily appropriate various elements of traditional Russian fairy tales. The results of this paper have very limited application because we used only one comics as a case study. However, this comics series is rather long and crosses other series of the same publisher. Besides, given that there are still few Russian comics, this example is quite representative of the national comics industry at large.

The plot, twisted and unpredictable, is much more complicated than it seems from the start. It is even more bizarre as it breaks the traditional pattern of fairy-tale expectations, meaning that the relationships between the characters and their behavior differ from what is deemed natural by the Russian reader acquainted with the folk tales. On the one hand, it complicates the comprehension of the story, because the typical positive and negative characters assume new roles. On the other hand, the new moves in the plot make the story compelling and fresh.

The design of characters is also unusual. The comics authors abandon the black-and-white antagonism of the fairy tale to build more round and complex heroes. The two most interesting ones, Wolf and Koschei, are the same personality copied with the help of magic powers. Despite their common “origin,” their fates made them completely different persons. None of the character is fully positive – both of them spill blood and often act out of spite

rather than good faith. However, none of them is negative either – prisoners of the mightier forces, burdened with their own tasks, they feel bitter about their fates and wishing that things were different. The best characteristic applied to them is “tired” – both Wolf and Koschei are tired of their lives where the fight is never ending, and the stakes are exceptionally high.

In the future research, it would be informing to see how fairy-tale elements are used in other comics and other contemporary national works of literature. One of the possible ways to extend this research is to analyze what other cultural references are used in contemporary Russian comics. Another research could be devoted to the use of fairy-tale elements in contemporary literature to see if the syncretic design dominates over the retelling of Russian tales. So far, it is obvious, that a new genre – Russian comics – has already become a part of national literature and lends rich material for analysis.

This research was financed by the Russian Fund of Fundamental Research (project #17-04-00061).

Notes

- (1) Original name *Mariya Morevna*, retrieved from <http://hobbitaniya.ru/afanasyev/afanasyev97.php>.
- (2) Original name is *Koschei Bessmertny*, retrieved from <http://hobbitaniya.ru/afanasyev/afanasyev96.php>.
- (3) Original name is *Tsarevna Lyagushka*, retrieved from <http://hobbitaniya.ru/afanasyev/afanasyev152.php>.
- (4) Original name is *Skazka ob Ivane Tsareviche, zhar-ptitse, i o serom volke*, retrieved from <http://hobbitaniya.ru/afanasyev/afanasyev105.php>.
- (5) Original name is *Zhar-ptitsa i Vasilisa-tsarevna*, retrieved from <http://hobbitaniya.ru/afanasyev/afanasyev106.php>.
- (6) Original name is *Baba Yaga*, retrieved from <http://hobbitaniya.ru/afanasyev/afanasyev61.php>.
- (7) Original name is *Skazka o molodtse-udaltse, molodilnyh yablokah i zhivoi vode*, retrieved from <http://hobbitaniya.ru/afanasyev/afanasyev107.php>.
- (8) Original name is *Kon', skatert' i rozhok*, retrieved from <http://hobbitaniya.ru/afanasyev/afanasyev111.php>.
- (9) Original name is *Ilya Muromets i zmei*, retrieved from <http://hobbitaniya.ru/afanasyev/afanasyev177.php>.

BIBLIOGRAPHY

GAIMAN N.: Neil Gaiman on How Stories Last. Available at: <https://soundcloud.com/brainpicker/neil-gaiman-how-stories-last>.

SANDERS, J. *Adaptation and Appropriation*. New York: Routledge, 2006, 254 p.

JOOSEN, V. 2010. *Back to Ölenberg: An Intertextual Dialogue between Fairy-Tale Retellings and the Sociohistorical Study of the Grimm Tales*. In: *Marvels & Tales*, 24: 1, 2010, p. 99-115.

MC CLOUD, S.: *Understanding Comics: The Invisible Art*. New York: HarperPerennial, 1994. 224 p.

DUNCAN, R. – SMITH, M.J.: *The Power of Comics: History, Form, and Culture*. New York, London: Continuum, 2009. 346 p.

IVANOV, M.: Kak delayut i prodavut komiksy v Rossii: intervju s Artyomom Gabrelyanovym. In *Kanobu*, 2014. Available at: <http://kanobu.ru/articles/kak-delayut-i-prodavut-komiksyi-v-rossii-intervyu-s-artemom-gabrelyanovyim-368212/>.

ZIMINA, S. Sravnenie ameriknskikh i yaponskikh komiksov, nachinaya s istorii i industrii, zakanchivaya graficheskimi i syuzhetnymi razlichiyami. In *Samizdat*, 2006. Available at: http://samlib.ru/z/zimina_s_s/manga.shtml

LYSKOV, I.: Syncretism <http://feb-web.ru/feb/slt/abc/lt2/lt2-7881.htm?cmd=2&istext=1>

Zimina, L.: Zhanrovy sinkretizm “zagadochnykh skazok” L.S. Petrushevskoy. In *Eurasian Union of Scientists*, 07(16), 2017. Available at: <http://euroasia-science.ru/filologicheskie-nauki/zhanrovij-sinkretizm-zagadochnyx-skazok-l-s-petrushevskoj/>.

YEFEMENKO, V.: Contemporary Fairy Tale Transformations. In: *Mir yazykov: rakurs i perspektiva : materials of the 5th international research-to-practice conference. April 22, 2014. Minsk*. Minsk: BGU, 2014.

Syncretism. In *Merriam-Webster Dictionary*. Available at: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/syncretism>.

VALENTSOVA M.: Marena. In: *Slavic Mythology*. Moscow: Mezhdunarodniye otnosheniya, 2002. 510 p. Available at: http://inslav.ru/images/stories/pdf/2002_Slavjanskaja_mifologija.pdf.

KOVEJNIK, V.: Kak Kutkh Itelmenov na zemlyu selil. In: *Grassroot Kamchatka*. Available at: http://kamchat.info/ethno/lib/folklor1/kak_kuth_itelmenov_na_zemlyu_selil/.

PROPP, V.: *Istoricheskiye korni Volshebnoi Skazki*. Moscow: Labirint, 2000. 336 p.

Sources

Inok Nos. 20-50. Moscow: Bubble.

Résumé

Fairy-tale Syncretism in Contemporary Russian Comics: Case Study of *Inok*

This article is devoted to the analysis of contemporary Russian comics *Inok (Friar)* with the aim to discover how its authors incorporate the elements of Russian fairy tales and Slavic mythology into the comics plot. The method of combining these elements could be described as syncretic because of how the borrowed fairy-tale plots and characters are mixed and merged with each other to yield a single Universe of the comics.

MEMOIRS AND MEMOIR LITERATURE WITH TOPIC OF HOLOCAUST FROM GENRE ASPECT

Ivan Šuša

Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica
ivan.susa@umb.sk

Kľúčové slová: holokaust, memoáre, memoárová literatúra, slovenská literatúra, talianska literatúra, žáner

Key words: Holocaust, memories, memoir Literature, Slovak Literature, Italian Literature, genre

From the literary-scientific aspect, the issue of the Holocaust can be seen on several levels. Not taking purely scientific historical works into consideration (i.e. as a scientific genre) it appears in literature most often in the form of memoirs, or more precisely in the form of reminiscences, fiction (novels, short stories), and essays. The issue has become significant even in drama (in Slovakia represented by P. Karvaš or J. Váh). We need to say that the specific function, i.e. the function of making the works accessible to experts as well as to laymen, is fulfilled by literary science, especially the history of literature and literary criticism.

In our research we are interested in the memoir genre. This genre was popular in older as well as recent literature, mostly connected with significant historic-social events. In the 20th century the most tragic events were the two world wars, related to the slaughter of innocent people who stood against the terror of a Fascist regime. One of the biggest catastrophes of the last century was the persecution of the Jews, Romas, gays, and members of other selected minorities and their forced transports to concentration camps. These events compelled Holocaust survivors towards literary writing. Although most of them were self-educated authors and many did not consider themselves to be writers, they left a testimony about events they experienced, having been persecuted in their countries and hauled off to concentration camps until they broke free. Some works were written right in these camps. We cannot forget that any writing or keeping of papers was forbidden and punishable by death – the Italian author Aldo Carpi refers to this in his work *The Gusen Diary: Letters to Maria* with 75 author drawings (*Diario di Gusen: lettere a Maria. Con 75 disegni dell' autore*, 1971). The author managed to smuggle the written letters from Mauthausen. Primo Levi states in his *The Drowned and the Saved (I sommersi e I salvati)* that nobody was allowed to read in Auschwitz. Emanuele Artom, who managed to write a diary (from November 1943 to

February 1944), destroyed a substantial part of it himself – he was afraid that his enemies would acquire information contained within (e.g. about local partisans and their activities).

Concentration camps influenced the life experience of the authors, the place of their experience and observations that motivated the formation (and publication) of works after the war – e.g. after the totalitarian regime shifted to democratic. Most of the authors did not intend to publish fiction works with a clear artistic and aesthetic value of beauty. Their fundamental intention was to document and provide truth to the person who had not experienced the concentration camps and who had been influenced by contemporary Fascist propaganda; and to publish this truth as memento. Primo Levi, one of the greatest proponents of this literary genre in Italy, states the basic reasons why he and consequently also others decided to write and publish their experience of the Holocaust (summarizing them in the following points): to document an extreme experience; to demonstrate the serious consequences of xenophobia with the possibility of averting it again; to reflect on human behavior under exceptional circumstances and conditions; and to narrate and thus free themselves of misery and affliction. Thanks to the reminiscences of the Slovak Rudolf Vrba (Walter Rosenberg) the world got to know about the concentration camp horrors after he escaped Auschwitz: “I realized I would have to write a book where I would explain to thinking people what I had seen in Auschwitz. I realized that I would have to describe the whole German hoax in detail, all the treacherous and sophisticated clerical work that preceded the vulgar, brutal, killing power (...). I would like to thank everyone who helped end Nazism. I hope that my book will prevent this malicious and bestial power from returning.”

Hilda Hrabovecká, who was deported in the first transport from Slovakia to Auschwitz, was provoked into writing the memoirs *Arm with a Tattoo ed Number* due to her granddaughter’s reaction: “Zuzka looked at me full of rage and said: Who are you? How can you be silent about such wickedness? We don’t even learn about it in school, this is the first time I, your granddaughter, hear about something like this, and yet by accident” (Hrabovecká, page 7). Another Slovak memoirist and essayist, Juraj Špitzer, describes his work *I Did Not Want To Be a Jew* (*Nechcel som byť Žid*) to be a “report” informing about real facts, events and stories that author expected to be beneficial for familiarization with the status quo in that particular period of time. The narrator becomes a mediator using “conveniences and means of fiction, history, philosophy, psychology, etc. He seeks to achieve authenticity (...), but we suspect that it might be a hybrid” (page 10). There is a great distance between the event and the testimony (“...I should have reported this a long time ago, time clouds the memories in legends, which makes us forget the truth”, page 9); he enriches his documentation (or as he states, declarative) interpretation with the “patterns of a novel” (the author means fictional

patterns). As he states, testimony needn't always be reliable – it is the witness's interpretation of the particular event he/she has seen. "Other witnesses of these events may have seen things differently, truthfully of course, according to his/her own truth" (page 9).

The main objective of Shoah memoir literature is undoubtedly to leave a legacy to the reader – to tell him/her a specific experience so that s/he can learn not only about the fate of the witnesses of these events (described in the memoirs) but also the time period, ideology, and philosophy. This type of literature interferes with the interdisciplinary framework of research (especially in the context of literature-history-politics/politology-ethics). Various terminological differences appear in Slovak or Czech terminology. E.g. Vlastislav Válek speaks of the difference between the term "memories", or "memoirs" on the one hand and "reminiscences" on the other. Albín Bagin perceives them as synonyms. We can also notice the differences in the categorization of particular genres into memoir literature – e.g. Válek, unlike Bagin, classifies diary as well as correspondence into memoir literature. These genres conflict with what we stated before. Diary and correspondence become a part of memoir literature (and reach the reader) as soon as they are published (the time of formation – the time of the event being primary, the time of narrative secondary). It was the Czech literary scientist Ivo Pospíšil who managed to define memoirs, autobiography, the autobiographical novel, the chronicle novel and the chronicle in the Czech-Slovak context on the basis of genealogy. With respect to this subject, Pospíšil's term memoir-novel is important (his opinion is based on Alexander Herzen's analysis and work *My Past and Thoughts – Bylo je I dumy*). Pospíšil perceives this term (at the horizontal level) as "a huge conglomeration of several novel types" (autobiographical, chronicle novel, social, political and philosophical novel) in which the dramatic principle of the Balsacian novel is applied. The looseness of connections within particular parts of the memoir patterns enables the integration of other memoir genres, e.g. lyrical digressions, confession, the philosophical essay and political pamphlet. In his opinion, memoirs differ from the chronicle novel due to the emphasis on unveiled personal perception, and unlike the autobiographical novel, they are directed from the narrator's personality on the setting (i.e. they move from the narrator to his setting). In Pospíšil's view the chronicle novel is "wedged" between the autobiographical novel and memoirs.

In terms of the *Holocaust in literature*, the Slovak literary scientist Zora Prušková states genres such as document, autobiography (or more precisely the literature of autobiographical experience within the Holocaust), fictional memory and fiction, referring to them as "sources for the defense of the memory" (Cf. Prušková, Z. *Stories With No Happy Endings (Príbehy bez šťastných koncov)* in *The Holocaust in Czech, Slovak and Polish Literature (Holokaust v českej, slovenskej a polskej literatúre*, page 69). On the basis of texts

written by Slovak Jewish (Juraj Špitzer, Leopold Lahola) and non-Jewish authors (Ján Johanides, Rudolf Jašík) who dealt with the Holocaust, she stresses Lahola's "literary fiction" in the collection of short stories *The Last Thing (Posledná vec)* and Špitzer's work *I Did Not Want To Be a Jew (Nechcel som byť Žid)*, calling them "documentary memoir prose" (Ibid., page 74). In the same almanac, Dana Kršáková suggests that "when factuality prevails we speak of publicist (or more precisely, documentary) memoirs; when fictitiousness, we speak of fictional memoirs" (page 121) presented in the form of documentary memoirs, essays and novel compositions.

Italian literary science (the comparison studies of Andrea Bernardelli and Remo Ceseremi in the work *Il testo narrativo* perceives memoirs as a part of the "narrative of lived experience" (*racconto della esperienza vissuta*). Although these Italian literary scientists distinguish "autobiographical narrative" from the term "autobiography" as the "comprehensive interpretation of life" (page 34), in the final glossary they put these terms into a synonymic chain: "autobiography - autobiographical narrative" (page 225). However, in general, autobiography is considered to be a hypernym and diary its subordinate word. For example, the *Italian Encyclopedia of Literature* (Mondadori et al., Milano, 2005) describes the word autobiography as "a narrative about one's own life in the 1st or 3rd person (autobiography narrated in the 3rd person is very rare, author's note)" that can take various forms – from diary to confession, (...) from comment to novel, from epistle to lyric poetry" (the authors mention Primo Levi and his work *If This Is a Man* as an example of autobiography). Sometimes "autobiographical material" is used as the basis for the writing of a work (especially a fiction).

As seen memoir literature is part of so-called documentary literature, "although it crosses the borders of fiction, it has connections with nonfiction and publicist literature" (Válek, 1972). (We need to mention that some authors, e.g. Liana Millu or Juraj Špitzer – worked as journalists and their way of narrating is determined by their professional work as publicists). Aesthetic value is often secondary (but not irrelevant), the base is factuality (we think of axis factuality/fictitiousness at the documentary/fictional level). Publicist and documentary nature are expressed in the context of the generalization of life experience and facts (mostly in temporal and casual relation and dependency), the base being one's own experience and usage of authentic memories. Although the particular events are mostly presented chronologically (narrative), the author-memoirist can enter the work inventively and chain the facts, or modify them to achieve a wished (persuasive) effect. The literary theoretician Zlatko Klátik admits the presence of "authorial invention" (Klátik, 1968) within documentary fiction expressed by an active creative process, by sorting facts, highlighting

their mutual relationship and hierarchy, through the choice of the narrator's perspective or by the determination of the atmosphere and the overall tone of the work, etc. By analogy regarding the term "authorial invention" we can interrelate Daniel de Giudice's opinion in which he notes oxymoronically that even in the case of memoirs the truth is not always true but it is a starting point (Beer, 1999); and Primo Levi's opinion in the foreword to the translation of Jacob Presser's *La notte dei girondini* in which he writes that memories enable the rendering of "sincere truth" in the form of a novel (characters and scenes are made up but the setting, historic background and connections are genuine). This is the case of Levi, or more precisely of his work *If Not Now, When?* where the author speaks of his own experience (presence of subjectivity) but preserves objective facts (relationship subjectivity/objectivity). He narrates in the 1st person to achieve authenticity (1st-person-narrative) and is rarely "hidden" behind another character – the character is an authentic witness of the event (character-witness).

It is desirable to recall the difference between autobiographical work and memoirs even though their borders dissolve and are perceived synonymously. Memoirs have an autobiographical character; however, autobiographical works can be presented with clear artistic stylization, with a lesser extent of chronological and publicist patterns. Moreover, it is possible to move the fictional character into the subject, so the author is "hidden" behind another character (with a different name, even when it is clear from the character's action that we are dealing with the opinions and action of the author). In addition, the authentic testimony about a particular event does not need to be part of this subject (we will speak of the difference between memoirs/autobiography later in this chapter).

The majority of works in Holocaust memoir literature is on the borderline between the fictional and publicist type. It does not mean that all memoirs have these structural characteristics. E.g. Špitzer's essays *Svitá, keď je najväčšia tma* are closer to an artistic and publicist style (it is a nonfictional work at the same time). Peter Salner's work *Prežili holokaust* is an explicitly documentary and nonfictional work, deprived of literariness and containing characteristics of a colloquial text (these memoirs were written as those of several witnesses and published by Salner in an exact transcript). We can think of memoirs in which the author's subject steps into the foreground – it is typical for fictional memoirs. On the other hand, social context is typical for publicist memoirs. Some works include travel book patterns (Levi's works *The Truce, If Not Now, When?* or Eraldo Affinati's works). In this connection it is necessary to mention that we are not dealing with a book of travels in the true sense of this word. The work only contains patterns from this genre. In the majority of memoirs, the motif of the road is present – mostly a description of transport to or from a concentration camp.

Although Primo Levi in *The Truce* characterizes people from particular countries, their customs, etc., it is only a rare and isolated case, as this motif serves as the basis for the whole work (even its composition). We need to add that the importance of reflection is often emphasized (often at the expense of description) and there is a bigger difference between time of event and time of narrative at the temporal level in memoirs. A typical example of this type is again Levi's *The Truce* – travelling by train from Auschwitz to Turin after the end of war).

As we mentioned before, the important feature of memoirs is their documentary nature. Among other Italian authors, Lidia Beccaria Rolfi and her *Women of Ravensbrück* is the most accurate in terms of data, specific facts and connections. Although it is evident to the reader from the beginning of the memoirs (she explains the term “Lager” (camp), types of “lagers”, the constitution of interned prisoners, lists the names of particular camps, the full names of capos and commanders, the exact law and document citations – she has them well-arranged in the footnotes) it is only later when we find out that the author's sources are specific archival documents. Thus we deal with authentic facts, verified and exemplified by specific data, names and events (e.g. in the description of a certain officer on page 41 she states that “I do not know his name, vainly looking for him in camp documents”). As Rolfi later emphasizes (page 124) she acquired specific and thus verified sources in the Historical Documentary Center in Poland and in documents copied by French, German and Czechoslovak women imprisoned in Ravensbrück before the fire that destroyed the bodies of evidence.

The authors present reality realistically and authentically, sometimes expressively – e.g. Liana Millu, who speaks about a woman dying in blood or about a young girl beaten to death by “Frau Kapo”, who sees rival in her. It is necessary to emphasize that the authors are not painting the characters only in dark or bright colors, i.e. positive Jews – negative Germans and captors. Jews are presented realistically – either as positive characters (Alberto in Levi's works), or neutrally (describing some characters, their activities, etc.) or as negative characters (members of the Jewish Sonderkommando in Levi's works or Erna in Millu's works). The authentic presentation and documentary character do not exclude the reflexivity of memoirs. The narration and description alone would limit the work only to the reader's acquaintance with camp life but reflection moves the work forward so the reader can contemplate and think of the events presented by the author. The extent of the reflexivity depends on the author's intellect, on his/her objective and the overall context of the work. The extent differs not only in terms of the relationship between several authors but also within the writing of one author. To illustrate the first case we can say that comparing Juraj Špitzer with Leo Kohút, the first author is more “reflexive”; to illustrate the second, it depends on the

specific work, for example, Levi's work *The Drowned and the Saved* is much more reflexive than his other works. Another specific factor is the age of the character-witness. Many authors who portrayed their memories were children or teenagers at the time of the Holocaust (Slovak Jewish children Kathryn Winter, Iboja Wandall-Holm and Lia Levi or Giacomina Limentani in Italy). This factor influences the different perception of particular connections in the reflexive part. Some authors perceive the events from the perspective of a child's intellect, others present their childhood memories from the point of view of an adult and intellectually mature human – characterized by the presence of a social and political context (cf. Prando, 2011).

They vary in individuality and collectivity – the authors oscillate between these poles of binary relation throughout the whole text. The fate of one imprisoned Jew (mostly the author of memoirs – thus individual destiny) is usually set into a collective context (fate of the family, or close friends, fate of the Jews in the concentration camp and Jews in general – as the misery of a nation). When authors are concerned there are some differences: while Leo Kohút especially portrays his individual fate, Juraj Špitzer or Primo Levi tend to describe the relationship from individuality to collectivity. Anja Tippner (Tippner, 2007) states that individuality submits to collectivity. We need to say that this a priori opinion can be confusing because it cannot be generalized. She mentions having Polish writer and essayist Henryk Grynberg in mind. We consider this opinion to be a specific example and not a constant one (we add that it is especially in his essays – what predestinates the issue of “the detached view” and diversion from portraying individual fate). When we speak of detail it is necessary to say that it appears mainly in descriptions.

Memoirs dealing with concentration camps also have patterns classifying them at the nonfiction and fiction border. Memoirs have some fundamental common features with fiction (with model fiction structures): 1. The transfer of aesthetic information, the artistic execution of work. Although it is not the primary objective of the author, as we mentioned before, the works we describe as the memory of fiction comply with this feature (Italian authors Liana Millu, the later works of Primo Levi or the Slovak Jewish authors Iboja Wandall-Holm and Kathryn Winter). Aesthetic transformation or transposition can weaken or wipe away the impact (or author's objective) on the reader (s/he does not need to consider the text to be a verified material). We would like to draw attention to the specific case of Kathryn Winter, who herself called her prose a novel (even in the subtitle); 2. Narrativeness – authors want to present lived experience in the most linear way by “recounting the facts”. They use the features of other structures – a colloquial style and fiction (depending on the memoir type), but they often use a “nonfictional” style of official documentation and the publicist style (documents, reports, regulations, etc.). Digressions and excursions in the narrative often have

a functional character (reminder of events, further explanation, relations between past and present, appearance of changing of time, etc.). Zuzana Vargová states (Vargová, 2013) that “the feature of storytelling connects memoirs not only with a so called chronicle of stories but also with the novel as the most widespread genre of contemporary fiction. In terms of the nature of the storyline (tendency to fiction or to reality) one of the genre forms of the novel is the novel-reality, which – except for chronicle, autobiography, diary – is based on genres like memoirs”.

In this context we can make an account of two levels: 1. 1st person narrative in a so called story arc – i.e. the chronological construction of the internment (from arrest, through transport to liberation) – e.g. in Levi’s works *If This Is a Man* and *The Truce* or in the second part of Aldo Carpi’s *The Gusen Diary*; 2. A narrative in which particular events are semantically separated from each other (mostly in chapters), e.g. *Smoke Over Birkenau* by Liana Millu, the short stories by Primo Levi published in *Moments of Reprieve*, *The Periodical Table*, etc.

Italian literary science distinguishes three basic types of relations (modalities) between narrator and characters (Cf. Bernardelli, Cesarini, 2005): 1. Narrator > character – a relationship in which the narrator describes internal as well as external relations, being omniscient (use of term which was taken well in Slovak literary science, through Nora Krausová); 2. Narrator < character – the narrator perceives particular events “externally”, the narrative is objective and substantially descriptive; 3. Narrator = character – narrator “walks through the character”, sees a particular event through his/her perspective (in memoir literature the third modality is used the most frequently). This structure was used by Jean Pouillon in *Temps et roman* already in 1946 and also by Gérard Genette. They have the characteristics of several epic genres of fiction: 1. The structure is concentrated on one event, which dramatically moves towards its end; 2. Simplicity and definiteness of plot, straightforwardness of narrative; 3. Wide range of characters (characters-witnesses) sometimes connected to one compact work (no arrangement in chapters) or characters limited to one chapter, or short story; 4. Syncretism of genres, it borders on novella, short story and sketch – e.g. portrayal of the main protagonist and other characters in indications is more typical for novella; simplicity of plot, linearity of narrative, “commonness of characters”, the limited time period of a presented event is typical for the short story and the literary execution of documentary features is typical for a sketch. E.g. Primo Levi calls his works “narratives” or “stories”; one of his works has the title *The Mirror Maker: Stories and Essays*; Leo Kohút labeled his memoirs as “three-part semi-memoir”; Juraj Špitzer designates his first published work as a “report”, the second work as a collection of essays.

Monika Vrzgulová (2016) discusses the possibilities and limits of the oral history method, pointing out what determines the product of oral history research – interview. She argues that the final interview is predominantly influenced by three variables. The first two have to do with the actual actors of the interview: witness (interviewee) and researcher (interviewer). The third variable is the contemporary (historical as well as current) context of the conversation (Vrzgulová, 2016).

LITERATÚRA

- BAGÍN, A. Pokus o charakteristiku memoárovej literatúry. In *Slovenská literatúra*, r. 24, č. 2/1977.
- BECCARIA, R. L., BRUZZONE, A. M.: *Le donne di Ravensbrück. Testimonianze di deportate politiche italiane*. Torino: Einaudi, 1978.
- BERNARDELLI, Andrea-CESARINI, Remo: *Il testo narrativo*. Bologna: Il Mulino, 2005
- DUCCI, T. *Bibliografia della deportazione nei campi nazisti*. Milano: Mursia, 1997. 2005.
- HOLM-WANDALL I. *Zbohom, storočie*. Bratislava: Kalligram, 2003.
- HOLÝ J. a kol. *Holokaust v českej, slovenskej a polskej literatúre*. Zost. Jiří Holý. Praha: Univerzita Karlova, 2007.
- HRABOVECKÁ, H. Rozhovor s vnučkou. *Slovo*, č. 14, 11. 3.2001
- HRABOVECKÁ, H.: *Ruka s vytetovaným číslom*. Bratislava: PT, 1998.
- HRADSKÁ, K. – SCHWALBOVÁ, M.: *Žila som životy druhých*. Bratislava: Nadácia Milana Šimečku, Židovská náboženská obec, 2001.
- JURČO, M. *Paradoxný svet literatúry faktu*. Banská Bystrica: FHV UMB, 2000.
- KOHÚT, L. *Tu bola kedysi ulica*. Bratislava: Q111, 2004.
- KLÁTIK, Z. *Vývin slovenského cestopisu*. Bratislava: SPN, 1968.
- KRAUSOVÁ, N. *Rozprávač a románové kategórie*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1972.
- KRAUSOVÁ, N. *Význam tvaru, tvar významu*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1984.
- KUSÝ, I.: *Memoáre ako žáner*. Slovenská literatúra 19, č. 4, 1972.
- MISUL, F. *Deportazione: il mio diario*. Livorno: Benvenuti e Cavacciocchi, 1980.
- NIŽŇANSKÝ, E. *Holokaust na Slovensku, obdobie autonómie*. Zvolen: Klemo, 2001.
- POSPÍŠIL, I. *Genologie a proměny literatury*. Brno: Masarykova Univerzita, 1988.
- POSPÍŠIL, I. *Labyrint kroniky*. Brno: Blok, 1986
- PRANDO, P. *Riflessioni sull'uso del pensiero letterario nella legittimazione intellettuale e culturale di teorie e pratiche discriminatorie: il caso italiano nella Difesa della razza*. In: *Lingue e letterature romanze: stato attuale e prospettive*. Zost. Massimo Arcangeli et al. Rím: Aracne Editrice, 2011
- SIMONSOHN, S. – CONSONNI, M. *Bibliografia per la storia degli ebrei*. Biblioteca italo-ebraica. Firenze: Giuntina, 2007.
- SULLAM, L. S. *Figure della memoria ebraica di Auschwitz*. In: *Storia della Shoah*. Torino: UTET, 2008.

- ŠPITZER, J. *Nechcel som byť žid*. Bratislava: Kalligram, 1994.
- ŠPITZER, J. *Svitá, až keď je celkom tma*. Bratislava: Kalligram, 1996.
- ŠTRAUS, F. *Príručný slovník literárno-vedných termínov*. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2005.
- ŠUŠA, I. Šoa v medziliterárnom (slovensko-talianskom) kontexte. In *Preklad a tlmočenie 8*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, 2009.
- ŠUŠA, I. *Holokaust v talianskej a slovenskej memoárovej literatúre*. Brno: FF MU, 2009
- TEDESCHI, G. *C'è un punto della terra... Una donna nel Lager di Birkenau*. Torino: Loescher, 1989.
- TEDESCHI, G. *Questo povero corpo*. Milano: Editrice Italiana, 1946.
- TIPPNER, A. Vzpomínka, svedectví a kritika. Henryk Grynberg a šoa. In *Holokaust v české, slovenské a polské literatúre*. Praha: Univerzita Karlova, 2007
- VALČEK, P. *Slovník literárnej teórie. A- J*. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2000
- VALČEK, P. *Slovník literárnej teórie. K-Ž*. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2003
- VARGOVÁ, Z. Jedinečnosť R. Glazarovho svedectva. In: *Vzdelanie pre vedu, veda pre vzdelanie*. Nitra: Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, 2013.
- VÁLEK, V. Některé otázky vztahu poválečné české memoárové literatury k literatúre krásné. In *Literárněvedné studie*. Brno, 1972
- VLAŠÍN, Š. a kol. *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1977.
- VRZGULOVÁ, M. *Nevyroprávvané susedské histórie. Holokaust na Slovensku z dvoch perspektív*. Bratislava: Veda, 2016
- WINTEROVÁ, K. *Katarína (román)*. Bratislava: Slovenské národné múzeum/Múzeum židovskej kultúry, 2003

Resumé

Memoirs and memoir literature with topic of holocaust from genre aspect

The study MEMOIRS AND MEMOIR LITERATURE WITH TOPIC OF HOLOCAUST FROM GENRE ASPECT describes terminological differences and specific character of Memoirs Literature, mainly in Slovak (partially in Czech) and Italian Literary Science. Memoirs do not serve only as an object of research in literary science, but their character allows them to enter into other scientific fields. The memoirs of the people who survived the holocaust are a typical example – they materialized their traumatizing experience into memories that often suppress artistic value, but present valuable testimony from the historical or political (of political science) point of view. Some authors managed to unite both aspects, artistic and factual, creating works that became a part of the history of literature. In our study, we will focus on the memoirs from the environment of the about concentration camps. Regarding our specialization (Slovakist, Italianist) they will be mostly related to authors – memoirists – from Slovakia and Italy.

SOCIOLINGVISTICKÉ VÝSKUMY ORIENTOvané NA SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V MAĎARSKU

Tünde Tušková

**Pedagogická fakulta Segedínskej univerzity, Szeged
Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, Békešská Čaba
tuskatunde@yahoo.co.uk**

**Kľúčové slová: Slováci v Maďarsku, používanie jazyka, empirické výskumy
Keywords: Slovaks in Hungary, language use, empirical researches**

Slavomír Ondrejovič v kapitole *Z dejín a programu sociolingvistiky na Slovensku* v monografii *Jazyk, veda o jazyku, societa. Sociolingvistické etudy* (Ondrejovič, 2008, s. 98 – 116) ponúka prehľad slovenských sociolingvistických prác a projektov, čo je nesmierne osožné nielen pre výskumníkov v tejto oblasti jazykovedy, ale aj pre študentov slovakistiky. Keďže v Maďarsku na katedrách slovakistiky v Budapešti aj v Segedíne (Katedra slovanských filológií na Univerzite Eötvösa Loránda v Budapešti; Katedra slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty Gyulu Juhásza Segedínskej univerzity) sa prednáša sociolingvistika ako povinný predmet, pokladáme za dôležité, aby poslucháči okrem domácich výskumov, projektov, ktoré prebiehajú v Maďarsku v kruhu maďarských sociolingvistov, získali stručný prehľad aj o dejinách sociolingvistiky na Slovensku a taktiež o výskumoch, ktoré sa sústreďujú na Slovákov žijúcich v Maďarsku. Považujeme to za dôležité nielen z hľadiska získavania teoretických vedomostí, ale takýto materiál nás môže tiež inšpirovať k ďalším výskumom a môže obohatiť našu slovnú zásobu o terminológiu z danej vedeckej oblasti. Spomínaná štúdia nás inšpirovala, aby sme oboznámili vedeckú verejnosť a podali prehľad o výskumoch, ktoré sú orientované na slovenskú menšinu v Maďarsku.

Sociolingvistické výskumy orientované na Slovákov žijúcich v Maďarsku a vôbec prieskumy súčasného slovenského jazyka sa začínajú až v 90. rokoch 20. storočia. Samozrejme, spomínané práce majú svoje zázemie a môžu sa opierať o výsledky výskumov, ktoré boli realizované už od 50. rokov 20. storočia. Sú to práce predovšetkým dialektologického charakteru (Štolc, 1949; Blanár, 1950; Ondrus, 1956; Fügedi – Gregor – Király, 1993; Gregor, 1998; Žiláková, 1986, 1991, 1992, 1993, 2008a, 2008b; Divičanová, 1999a, 1999b; Balleková, 2004, 2006; Tušková, 2001, 2005, 2007, 2008a). Za zásadnú prácu dialektologického charakteru sa považuje dvojjazyčná publikácia *Atlas slovenských nárečí v*

Maďarsku (Fügedi – Gregor – Király, 1993), ktorá v podstate zjednocuje vyššie uvedené výsledky výskumov (1).

O súčasný slovenský jazyk v Maďarsku a o dvojjazyčnú kultúru sa zaujíma vo svojich prácach A. Divičanová (2001, 2002, 2004) a M. Žiláková (2004, 2005, 2008c). Sú to vedecké diela, v ktorých autorky spracúvajú etnokultúrne zmeny na slovenských jazykových ostrovoch v Maďarsku, zmeny v hierarchii hodnôt materinského jazyka a taktiež ambivalentný význam, účelovosť slovenského jazyka v Maďarsku, jazykovú a obsahovú dualitu kultúrnych modelov. Spomínané práce sú zamerané na funkčné vrstvy a vývin dolnozemskej slovenčiny, jej jazykový obraz sveta (lingvistic image of world), bilingvizmus ako fenomén Slovákov v Maďarsku. Je nepopierateľným faktom, že spomínaná literatúra oboch autoriek tvorí základ pre ďalšie výskumy orientované na slovenskú menšinu v Maďarsku.

Ďalšia generácia výskumníkov začala tvoriť počas svojho doktorandského štúdia (2). Cez ich práce možno spoznať širokú paletu výskumov (Uhrinová, 2004; Tušková, 2002; Lesfalviné Csengődi, 2010; Császári, 2011; Szabóné Marlok, 2012; Szabó, 2012). Sú to prieskumy zaoberajúce sa predovšetkým synchronným stavom nárečovej podoby slovenského jazyka, používanej v rôznych lokalitách Maďarska, obývaných Slovákami, bilingvizmom, jazykovým obrazom sveta Slovákov v Maďarsku alebo ide o výskumy, v rámci ktorých sa uvedená problematika sleduje v niektorých periodikách (napr. v *Čabianskom kalendári*) z jazykového a kultúrno-historického hľadiska. Sociolingvisticky zameraná je prvá z uvedených dizertačných prác od A. Uhrinovej (2004). Prepracovaná verzia tejto dizertácie vyšla v knižnej podobe v roku 2004 v Békešskej Čabe pod názvom *Používanie materinského jazyka v kruhu slovenskej inteligencie v Békešskej Čabe*. Autorka sa v nej zaoberá možnosťami individuálneho a kolektívneho používania slovenského jazyka v rámci sledovanej skupiny v 90. rokoch 20. storočia. Zisťuje, že dominantné postavenie v komunikácii má maďarský jazyk (Uhrinová, 2004, s. 179). A. Uhrinová v závere konštatuje, že „pre stav slovenského jazyka v Békešskej Čabe je charakteristický protikladný dvojsmerný pohyb: súčasný vývin a ústup“ (Uhrinová, 2004, s. 180). Slovenčina sa do pozadia dostáva v cirkvi a v súkromnej sfére, ale zároveň sa rozširuje v štátnej správe, v politike, v médiách, na vedeckom poli, v oblasti kultúry a v univerzitnom prostredí. V súvislosti s dynamikou dvojjazyčnosti v rámci spomínanej spoločnosti sa A. Uhrinová (2004, s. 180) zmieňuje o klesajúcej jazykovej kompetencii hovoriacich v materinskom jazyku a o ich rastúcej kompetencii z hľadiska používania väčšinového, maďarského jazyka. Táto monografia, v ktorej sa skúma jazyk

a komunikácia v prirodzenom prostredí, je osobitne dôležitá pri vytváraní nového prístupu k výskumu jazyka slovenskej minority v Maďarsku.

Ďalší výskum sociologického charakteru (skúmanie stavu etnickej identity) iniciovaný Výskumným ústavom Slovákov v Maďarsku v spolupráci so Spoločenskovedným ústavom Slovenskej akadémie vied v Košiciach sa tiež orientoval na slovenskú inteligenciu slovenskej minority žijúcej v Maďarsku. M. Homišinová, autorka monografie *Slovenská inteligencia v Maďarsku v zrkadle sociologického výskumu* (2003, s. 16), konštatuje, že objektom prieskumu sa stala inteligencia preto, lebo domácu slovenskú inteligenciu ako spoločenskú kategóriu pokladá za najviac vhodnú a perspektívnu na zabezpečenie vnútornej kohézie slovenskej menšiny. Zdôrazňuje, „že rozvoj etnickej identity musí byť podmienený predovšetkým etnouvedomovacími aktivitami, ktoré vychádzajú zvnútra samotnej slovenskej menšiny, t. j. ich záujmom o zachovanie svojej etnickej identity“ (Homišinová, 2003, s. 14). Homišinová v závere svojho výskumu konštatuje, že napriek výraznému vplyvu majoritnej maďarskej spoločnosti sú vedomie spolupatričnosti a silná väzba k slovenskému etniku v kruhu slovenskej inteligencie v Maďarsku zachované (Homišinová, 2003, s. 246).

Upravená verzia dizertačnej práce M. Homišinovej pod názvom *Etnická rodina Slovákov, Chorvátov a Bulharov žijúcich v Maďarsku* (2006) je teoretickou a empirickou komparatívnou analýzou skúmania etnických procesov slovanských minorít. Autorka vo svojom výskume zvolila interdisciplinárny sociologicko-sociolingvisticko-sociálnopsychologický prístup. Cieľom výskumu bolo „odhaľovanie mechanizmov zachovania a reprodukcie etnickej identity v rodinnom prostredí slovenskej, chorvátskej a bulharskej minority, ktoré ‚vychádzajú‘ z ich vnútra, t. j. ako to sami hodnotia, prežívajú a pociťujú“ (Homišinová, 2006, s. 14). Výsledky potvrdili, že na asimilačné procesy skúmaných menšín vplývajú hlavne jazykové faktory a vnímanie vlastnej etnickej identity, ktoré tvoria dôležitú súčasť ich personálnej a sociálnej identity.

V rámci vedeckovýskumného projektu *Slovenský jazyk v Maďarsku* (3) koncipovaného a iniciovaného Výskumným ústavom Slovákov v Maďarsku vyšla kolektívna práca M. Homišinovej, A. Uhrinovej a S. Ondrejoviča pod názvom *Poslanci slovenských národnostných samospráv v Maďarsku v reflexii sociolingvistického výskumu* (4) (Homišinová –Uhrinová – Ondrejovič, 2013). Publikácia prezentuje výsledky dvoch volebných období (2002, 2010) slovenských poslancov pôsobiacich v slovenských národnostných samosprávach. Cieľom výskumu bolo okrem zmapovania jazykovej situácie v kruhu spomínaných respondentov skúmať vplyv etnických faktorov, preverovať si názory poslancov na národnostný život Slovákov v Maďarsku a fungovanie slovenských samospráv.

Okrem vyššie uvedených monografických diel treba spomenúť rad ďalších sociolingvisticky zameraných štúdií a príspevkov. Tu by sme upriamili pozornosť na už spomenutý projekt *Slovenský jazyk v Maďarsku*. Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku inicioval v rokoch 2005 – 2007 vedeckovýskumný projekt, ktorého cieľ bol sformulovaný takto: „predstaviť charakteristické črty a najnovšie tendencie používania slovenského jazyka v Maďarsku“ (Tóth, 2008a, s. 17). A. Uhrinová o danom projekte píše: „... pozostáva z dvoch častí, z výskumu komunikačných situácií kolektívneho používania jazyka, čiže z kolektívnych jazykových sfér, a z výskumu individuálneho používania slovenčiny“ (Uhrinová, 2011, s. 85). Výsledky výskumov potvrdili dôležitosť a nevyhnutnosť používania slovenského jazyka v spoločnosti, čo môže mať potom dosah a pozitívny účinok aj na individuálne používanie slovenského jazyka v kruhu Slovákov v Maďarsku. Príspevky A. Uhrinovej vytvorené v rámci tohto projektu sú zozbierané a uverejnené v knižnej forme (Uhrinová, 2011, s. 69 – 115). Sú to práce s názvami *Možnosti používania slovenského jazyka v Maďarsku* (s. 69 – 71); *Slovenská jazyková situácia v Maďarsku* (s. 73 – 77); *Niektoré súvislosti slovenskej komunikácie v Maďarsku* (s. 79 – 83); *Z výsledkov sociolingvistického výskumu Slovenský jazyk v Maďarsku* (s. 85 – 92); *Používanie slovenského jazyka v najnovších inštitúciách v Maďarsku* (s. 93 – 96); *Jazykové postoje Slovákov v Maďarsku k spisovnému jazyku v zrkadle empirických výskumov* (s. 97 – 103); *Slovenský jazyk v Maďarsku očami vedúcich predstaviteľov našej národnosti* (s. 105 – 107); *Najdôležitejšie faktory zachovania slovenského jazyka v Maďarsku* (s. 109 – 115).

Výskumné aktivity orientované na Slovákov žijúcich v Maďarsku sa rozvíjajú aj prostredníctvom sociolingvistických konferencií. Užitočné a prínosné boli medzinárodné konferencie realizované Výskumným ústavom Slovákov v Maďarsku. Prednášatelia svoje výsledky výskumov prezentovali v konferenčných zborníkoch. Treba pripomenúť zborníky *Slovenčina v menšinovom prostredí* (2003), *Slovenčina v menšinovom prostredí II.* (2007) a *Slovenský jazyk a kultúra v menšinovom prostredí* (2012), v ktorých sú uverejnené materiály z rovnomenných konferencií (5).

Dôležitý je tiež kolektívny sociolingvistický výskum a z neho spracovaná štúdia pod názvom *Jazyková situácia v Slovenskom Komlóši* (Tóth – Tušková – Uhrinová – Žiláková, 2005, s. 240 – 324). Prieskum bol realizovaný podľa predstáv a koncepcie Oddelenia súčasných jazykov Jazykovedného ústavu Maďarskej akadémie vied a Katedry súčasného maďarského jazyka Eötvösa Loránda. Názov celoštátneho projektu bol *Dimenzie jazykovej inakosti: možnosti zachovania jazykov menšín* (6). Empirické výskumy potvrdili aktívne používanie slovenského jazyka v skúmanom období. Pre slovenčinu je však príznačná rola druhotného jazyka, kým maďarský jazyk má dominantné postavenie. „Pre stav komlóšského

jazyka je charakteristický dvojsmerný protikladný pohyb, zároveň sa aj rozvíja, aj upadá“ (Tóth – Tušková – Uhrinová – Žiláková, 2005, s. 287).

Štúdie sumarizujúce a analyzujúce výsledky daného výskumu pod názvom *Používanie slovenského jazyka v školách* (Tóth, 2008b, s. 224 – 244) a *Slovenčina v cirkvi* (Tóth, 2008c, s. 317 – 325) sú podstatné pre pochopenie dôležitosti poslania spomínaných komunikačných sfér v živote slovenskej menšiny v Maďarsku. Sú v nich preskúmané podmienky a okolnosti vyučovania slovenčiny, ako aj vplyv školy a cirkvi na používanie slovenského jazyka.

Uhrinová vo svojom výskume *Slovenský jazyk v Maďarsku očami používateľov* (Uhrinová, 2008, s. 92 – 144) konštatuje, že výsledky empirického výskumu realizovaného v Békešskej župe sú podobné v celokrajinskom meradle. „V Slovákmi obývaných lokalitách našej vlasti existuje a používa sa aj v súčasnosti vo všetkých troch vrstvách kultúry ústna i písomná podoba slovenského jazyka, hoci rozdiely sú značne rozličné aj v miere, aj v kvalite jazykovej praxe jednotlivých regiónov a lokalít“ (Uhrinová, 2008, s. 141).

Paralelne s výskumom používania slovenského jazyka v Maďarsku sa sledovala aj problematika dvojjazyčnosti v spomínanej spoločnosti (Szabóová, 2004, s. 392 – 407; Telekešová – Vámošová, 2004, s. 334 – 344; J. Štefánik, 2004, s. 325 – 333). Tieto práce sa zameriavajú na výskum jazykovej úrovne bilingválnych študentov vysokých škôl alebo žiakov základných škôl, na ich maďarsko-slovenskú dvojjazyčnosť a dvojitú identitu. Súhlasíme s názorom, že pri vytváraní a udržiavaní dvojjazyčnosti (aj v prípade jednotlivca, aj v celej komunite) hrá kľúčovú rolu motivácia. Aj jednotlivec, aj komunita si osvojuje dva jazyky, prípadne viac jazykov na takej úrovni, ktoré im vyhovujú, sú dostatočné pre ich komunikačné potreby (J. Štefánik, 2004, s. 330 – 331).

Používaním slovenského jazyka mládeže sa zaoberá T. Tušková (2008b, s. 196 – 200; 2010b, s. 197 – 201; 2011a, s. 263 – 275; 2011b, s. 227 – 232; 2012, s. 113 – 121; 2014b, s. 105 – 111) a súčasnú jazykovú situáciu mládeže na Slovensku a v Maďarsku porovnáva M. Homišinová, D. Slančová, J. Výrost a S. Ondrejovič (2009, s. 100). Ide o prieskumy, v ktorých sa komplexne analyzuje objekt ich výskumu, diskutuje sa o jazykovo-komunikačnom správaní slovenskej mládeže, o „prepínaní kódov“ v situácii slovensko-maďarských kontaktov, skúma sa etnická identita sledovaných komunikantov, používanie slovenského a maďarského jazyka (a ich variet) v rozličných komunikačných sférach a komunikačných situáciách, zisťuje sa tolerancia respondentov voči inakosti atď.

Ďalší typ sociolingvistického výskumu je dotazníkový prieskum s názvom *Rozumejú dolnozemskí Slováci hovorovej slovenčine?*, ktorého cieľom je zistiť, do akej miery rozumejú Slováci žijúci na Dolnej zemi (v Maďarsku, Srbsku a Rumunsku) vybraným kolokvializmom,

hovorovým slovným spojeniam a frázam obsahujúcim hovorovú lexiku (Zajacová, 2014a, s. 257 – 264; 2014b, s. 129 – 137; 2015, s. XXVIII – XXXIII). Získané výsledky priviedli autorku k formulácii myšlienky o potrebe „pripraviť pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ako aj pre ostatných záujemcov o štúdium slovenčiny také materiály, prostredníctvom ktorých by bolo možné sprostredkovať im živý kontakt so súčasnou hovorovou slovenčinou a cielene rozvíjať ich jazykové zručnosti z hľadiska osvojovania si hovorovej lexiky“ (Zajacová, 2014, s. 137).

Sociolingvistický prístup sa odrazil aj vo výskume A. Uhrinovej (2015, s. 248 – 274), v ktorom sa používa metóda jazykovej autobiografie. V kruhu Slovákov v Maďarsku sa spomínaná metóda zatiaľ vo výskumoch nepoužívala. Tento nový postup vníma autorka ako dobrý prameň informácií, ktorý pomôže spoznávať vývin osobnej, prežívanej identity človeka, preto ho považuje za dobrý spôsob, ktorý možno uplatniť aj pri výskume minoritných spoločností.

Zatiaľ poslednou sociolingvistickou prácou celokrajinského rázu je spoločný príspevok T. Tuškovej a A. Uhrinovej *Sonda do problematiky používania priezvisk Sloveniek v Maďarsku v súčasnosti* (2016) (7). Autorky na základe realizovanej výskumnej sondy konštatujú, že prevažná väčšina slovenských žien v Maďarsku uprednostňuje v slovenskom kontexte (aj v ústnej, aj v písomnej komunikácii) prechýľovanú formu svojho priezviska. Používaním poslovenčenej podoby svojho mena a prípony *-ová* demonštrujú príslušnosť k slovenskému národu. Respondentky výskumu považujú slovenskú podobu svojho mena za etnosignifikatívnu zložku.

Ako sme na začiatku kapitoly uviedli, naším zámerom bolo podať stručný prehľad o výskumoch sociolingvistického charakteru o prieskumoch, ktoré sa koncentrujú na Slovákov žijúcich v Maďarsku. Naším cieľom nebolo ponúknuť dôkladný a vyčerpávajúci prehľad všetkých príspevkov, štúdií, monografií, ktoré majú sociolingvistické zameranie, ale skôr sme chceli načrtnúť spomínanú problematiku, aby odborná verejnosť, prípadne študenti na slovakistických katedrách v Maďarsku získali prehľad v danej téme, aby sa vedeli orientovať vo vyššie uvedených bibliografických jednotkách a aby sa mohli nimi inšpirovať.

Poznámky

- (1) O dialektologických výskumoch Slovákov v Maďarsku pozri Tóth (2008, s. 17 – 19).
- (2) Slovenská jazykovedná doktorandská škola pri Katedre slovanských jazykov a literatúr Univerzity Loránda Eötvösa v Budapešti bola otvorená v roku 1997. Súčasný názov doktorandského programu v maďarčine je Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar. Nyelvtudományi Doktori Iskola.
- (3) O projekte pozri Uhrinová (2011, s. 85).

- (4) Výskum prebiehal v spolupráci s Výskumným ústavom Slovákov v Maďarsku, so Spoločenskovedným ústavom SAV v Košiciach a s Jazykovedným ústavom Ľudovíta Štúra SAV v Bratislave.
- (5) Medzinárodné vedecké konferencie sa konali v Békešskej Čabe 16. – 17. októbra 2003, 17. – 18. októbra 2007 a 15. – 16. novembra 2012.
- (6) Číslo projektu – NKFP č. 5/126/2001.
- (7) Prednáška odznela na vedeckom seminári Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV *Prechýľovanie: áno – nie?* 9. – 10. februára 2016.

LITERATÚRA

BALLEKOVÁ, K.: *Z nárečových výskumov Slovákov v Maďarsku*. In: Slovenčina v menšinovom prostredí. Materiály z medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku. 16. – 17. októbra 2003. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2004, s. 53 – 62.

BALLEKOVÁ, K.: *Prezentovanie slovenských nárečí z Maďarska*. In: Kultúra, jazyk a história Slovákov v Maďarsku. Materiály z jubilejnej interdisciplinárnej medzinárodnej vedeckej konferencie z príležitosti 15. výročia založenia Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2006, s. 222 – 225.

BLANÁR, V.: *Príspevok ku štúdiu slovenských osobných a povestných mien v Maďarsku*. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení, 1950, 139 s.

CSÁSZÁRI, É.: *Bükkszentkereszt – egy magyarországi szlovák község – lakosainak kétnyelvűsége és a benne rögzült világ, nyelvi képe*. Budapest: 2011, 313 s. Doktori értekezés. Kézirat/Rukopis

DIVIČANOVÁ, A.: *Hodnota nárečí a ich konfrontácia s nenárečovými jazykovými vrstvami na slovenských jazykových ostrovoch v Maďarsku*. In: Nárečia a národný jazyk, Bratislava: Vydavateľstvo SAV Veda, 1999a, s. 215 – 224.

DIVIČANOVÁ, A.: *Strácanie hodnôt materinského jazyka a jeho používaní v každodennom živote*. In: Odborné združenie učiteľov slovenčiny v Maďarsku. Segedín, 1999b, s. 121 – 127.

DIVIČANOVÁ, A.: *A nyelvjárások és nem nyelvjárasi rétegek értékrendszere*. In: Hungaro-Slavica Studia in honorem Iani Bańczerowski. Budapest: ELTE Szláv és Balti Filológiai Intézet, 2001, s. 65 – 71.

DIVIČANOVÁ, A.: *Dimenzie národnostného bytia a kultúry*. Békešská Čaba: VÚSM, 2002, 533 s.

DIVIČANOVÁ, A.: *Ambivalentné hodnoty slovenského jazyka v Maďarsku v stredoeurópskom kontexte*. In: Slovenčina v menšinovom prostredí. Materiály z medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku. 16. – 17. októbra 2003. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2004, s. 31 – 32.

FÜGEDI, E.– GREGOR, F.– KIRÁLY, P.: *Atlas slovenských nárečí v Maďarsku – Atlas der slowakischen Mundarten in Ungarn*. Budapest – Budapest: Slovenský výskumný ústav 1993, 222 + 235 máp = 457 s.

GREGOR, F.: *A csabai szlovákok nyelve*. In: A művelődés évszázadai Békéscsabán. Békéscsaba: Békéscsaba Megyei Jogú Város, 1998, s. 166 – 195.

HOMIŠINOVÁ, M.: *Slovenská inteligencia v Maďarsku v zrkadle sociologického výskumu*. Békešská Čaba: VÚSM, 2003, 301 s.

HOMIŠINOVÁ, M.: *Etnická rodina Slovákov, Chorvátov a Bulharov žijúcich v Maďarsku*. Békešská Čaba: VÚSM, 2006, 350 s.

HOMIŠINOVÁ, M. – UHRINOVÁ, A. – ONDREJOVIČ, S.: *Poslanci slovenských národnostných samospráv v Maďarsku v reflexii sociolingvistického výskumu*. Békešská Čaba: VÚ CSSM, 2013, 165 s.

HOMIŠINOVÁ, M. – SLANČOVÁ, D. – Výrost, J. – ONDREJOVIČ, S.: *Výskum hovorenej slovenčiny slovenskej mládeže v Maďarsku a na Slovensku*. Dostupné na <http://www.svusav.sk/data/uploads/publikacie/pubvega09-11.pdf>

LESFALVINÉ CSENGŐDI, Á.: *A szlovák jogi és politikai terminológia fejlődése a XIX. sz. második felétől*. Budapest: 2010, 133 s. Doktori értekezés. Kézirat/Rukopis

ONDREJOVIČ, S.: *Jazyk, veda o jazyku, societa: sociolingvistické etudy*. Bratislava: Veda, 2008, 308 s.

ONDRUS, P.: *Stredoslovenské nárečie v Maďarskej republike*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1956, 352 s.

SZABÓNÉ MARLOK, J.: *A pilisi szlovák falvak nyelvi sajátosságai*. Budapest: 2012, 192 s. Doktori értekezés. Kézirat/Rukopis

SZABÓOVÁ, O.: *Problém dvojjazyčnosti a dvojitej identity Slovákov v Maďarsku v zrkadle štatistických údajov*. In: Slovenčina v menšinovom prostredí. Materiály z medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku. 16. – 17. októbra 2003. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2004, s. 392 – 407.

SZABÓ, O.: *Kétnyelvűség és kettős identitás a Budapesten élő szlovákok körében*. Budapest: 2012, 198 s. Doktori értekezés. Kézirat/ Rukopis

ŠTEFÁNIK, J.: *Činitele určujúce jazykovú úroveň bilingválnych škôl*. In: Slovenčina v menšinovom prostredí. Materiály z medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku. 16. – 17. októbra 2003. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2004, s. 325 – 333.

ŠTOLC, J.: *Nárečie troch slovenských ostrovov v Maďarsku*. Bratislava: 1949, 541 s.

TELEKEŠOVÁ-VÁMOŠOVÁ, E.: *Niektoré sociolingvistické aspekty maďarsko- slovenskej dvojjazyčnosti žiakov základných škôl v Maďarsku*. In: Slovenčina v menšinovom prostredí. Materiály z medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku. 16. – 17. októbra 2003. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2004, s. 334 – 344.

TÓTH, J. – TUŠKOVÁ, T. – UHRINOVÁ, A. – ŽILÁKOVÁ, M.: *Jazyková situácia v Slovenskom Komlóši*. In: Používanie slovenského jazyka v Békéšskej župe. Békešská Čaba: VÚSM, 2005, s. 240 – 324.

TÓTH, J.: *Teoretické a metodické východiská výskumu slovenského jazyka v Maďarsku*. In: Slovenský jazyk v Maďarsku I. Békešská Čaba: VÚSM, 2008a, s. 17 – 23.

TÓTH, J.: *Používanie slovenského jazyka v školách*. In: Slovenský jazyk v Maďarsku I. Békešská Čaba: VÚSM, 2008b, s. 224 – 244.

TÓTH, J.: *Slovenčina v cirkvi*. In: Slovenský jazyk v Maďarsku I. Békešská Čaba: VÚSM, 2008c, s. 317 – 325.

TUSKA, T.: *A „Čabiansky kalendár” 1920 – 1939 évfolyamaiban megjelent cikkek nyelvszemlélete*. Budapest – Békéscsaba: 2002, 221 s. Doktori értekezés. Kézirat/ Rukopis

TUŠKOVÁ, T.: *Niektoré zvláštnosti jazyka Čabianskeho kalendára*. In: *Národopis Slovákov v Maďarsku* 17. Budapešť: Maďarská národopisná spoločnosť, 2001, s. 67 – 72.

TUŠKOVÁ, T.: *Vzťah medzi spisovnou slovenčinou a čabianskym nárečím v hláskoslovnej rovine – v zrkadle Čabianskeho kalendára. Vokalizmus*. In: *Slavica Szegediensia V*. Szeged: Felsőoktatási Kiadó, 2005, s. 237 – 243.

TUŠKOVÁ, T.: *Vzťah medzi spisovnou slovenčinou a čabianskym nárečím v hláskoslovnej rovine v zrkadle Čabianskeho kalendára. Konsonanty*. In: *Slavica Szegediensia VI*. Szeged: Felsőoktatási Kiadó, 2007. – 2008a, s. 186 – 191.

TUŠKOVÁ, T.: *Etnické parametre (materinský jazyk a národnosť) u poslucháčov Segedínskej univerzity*. In: *Slovenčina v menšinovom prostredí. Štúdie z II. medzinárodnej vedeckej konferencie VÚSM. Békešská Čaba: VÚSM, 2008b, s. 196 – 200.*

TUŠKOVÁ, T.: *Obraz o etnických parametroch mladých Slovákov v maďarskom prostredí*. In: *Kontexty identity. Békešská Čaba: VÚSM, 2010a, s. 342 – 346.*

TUŠKOVÁ, T.: *A Szegedi Tudományegyetem szlovák szakos hallgatóinak etnikai paramétereit*. In: *Katedra na Labutej ulici. Zborník prác pri príležitosti 60. výročia založenia Katedry slovenského jazyka a literatúry pri Národnostnom ústave Pedagogickej fakulty Gyulu Juhásza Segedínskej Univerzity. Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Nemzetiségi Intézet Szlovák Nyelv és Irodalom Tanszéke fennállásának 60. évfordulója alkalmából összeállított kötet. Tanszék a Hattyas utcán. Segedín – Szeged: SZTE Kiadó, 2010b, s. 197 – 201.*

TUŠKOVÁ, T.: *Čiastkové výsledky výskumu v kruhu mladých Slovákov v maďarskom prostredí*. In: *Profesorul Corneliu Barborica la a 80-a Aniversare. Bucurest: Univerzita v Bukurešti, 2011a, s. 263 – 275.*

TUŠKOVÁ, T.: *Obraz o kultúrnych atitúdach mladých Slovákov v maďarskom prostredí*. In: *Jazyk a komunikácia v súvislostiach III. Bratislava: Univerzita Komenského, 2011b, s. 227 – 232.*

TUŠKOVÁ, T.: *Akým jazykom, s kým a kedy rozprávajú naši mladí v Maďarsku*. In: *Individulna in kolektivna dvojezičnosť. Ljubljana: Filozofska Fakulteta, 2012, s. 113 – 121.*

TUŠKOVÁ, T.: *Stereotypy a predsudky študentov slovenského pôvodu v Maďarsku*. In: *Registre jazyka a jazykovedy II. Na počesť Daniely Slančovej. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2014a, s. 258 – 263.*

TUŠKOVÁ, T.: *Používanie slovenského jazyka v kruhu poslucháčov slovakistiky na území Maďarska*. In: *Romanoslavica, Vol. L, nr. 2. Bukurešť: Editura universității din bucurești, 2014b, s. 105 – 111.*

TUŠKOVÁ, T. – UHRINOVÁ, A.: *Sonda do problematiky používania priezvisk Sloveniek v Maďarsku v súčasnosti*. Bratislava: SAV, 2016 v tlači.

UHRINOVÁ, A.: *Používanie materinského jazyka v kruhu slovenskej inteligencie v Békešskej Čabe*. Békešská Čaba: VÚSM, 2004. 215 s.

UHRINOVÁ, A.: *Slovenský jazyk v Maďarsku očami používateľov*. In: *Slovenský jazyk v Maďarsku I. Békešská Čaba: VÚSM, 2008, s. 92 – 144.*

UHRINOVÁ, A.: *Súčasná slovenská jazyková situácia v Maďarsku*. Nadlak: Vydavateľstvo Ivana Krasku, 2011. 158 s.

UHRINOVÁ, A.: *K jazykovým autobiografiám jubilanta a Veňarčanov*. In: *Duchovná a sociálna kultúra menšín v majoritnom prostredí. Zborník z medzinárodnej vedeckej*

konferencie venovanej životnému jubileu etnografa Ondreja Krupu. Békešská Čaba: VÚSM, 2015, s. 248 – 274.

ZAJACOVÁ, S.: *Rozumejú dolnozemskí Slováci hovorovej slovenčine?* In: Historické aspekty života dolnozemských Slovákov. Zborník prác z rovnomennej medzinárodnej konferencie, ktorá sa konala v Nadlaku 21. – 22. marca 2014. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2014a, s. 257–264.

ZAJACOVÁ, S.: *K výskumu hovorovej slovenčiny na Dolnej zemi.* In: Romanoslavica, Vol. L, nr. 2. Bukurešť: Editura universității din bucurești, 2014b, s. 129 – 137.

ZAJACOVÁ, S.: *A szlovák nyelv beszélt változatának kutatása az alföldi szlovákok körében.* In: Barátság, 2015, évf. 22, sz. 3, s. XXVIII – XXXIII. Dostupné na: http://epa.oszk.hu/01200/01259/00078/pdf/EPA01259_baratsag_2015_03_028-033.pdf

ŽILÁKOVÁ, M.: *Nárečie troch slovenských obcí v Bakoni s osobitným zreteľom na pozostatky aoristu.* Budapešť: 1986. 87 s.

ZSILÁK, M.: *A magyarországi szlovákok nyelvéllapotáról és kétnyelvűségéről.* In: Kétnyelvűség a Kárpát-medencében I. Budapest: 1991, s. 53 – 59.

ZSILÁK, M.: *Identitástudat – nyelvátörökítés.* In: Kétnyelvűség a Kárpátmedencében II. Budapest: 1992, s. 28 – 35.

ZSILÁK, M.: *A déalföldi szlovák nyelvjárások funkcionális rétegződése.* In: Hungarológia 3.. Budapest: Nemzetközi Hungarológiai Központ, 1993, s. 180 – 187.

ZSILÁK, M.: *A tótkomlói szlovák nyelv funkcionális rétegződése.* In: Tótkomlós néprajza. Tótkomlós: Tótkomlós város önkormányzata, 1996. s. 363 –373.

ŽILÁKOVÁ, M.: *Dynamika jazyka Slovákov v Maďarsku. Štúdie.* Opera Slavica. Budapestinsia. Lingua Slavica Budapest: Cathedra Philologiae Slavicae, 2004. 220 s.

ŽILÁKOVÁ, M.: *Premeny neštandardizovaných a štandardizovaných podôb slovenského jazyka v Békešskej župe.* In: Používanie slovenského jazyka v Békešskej župe. Békešská Čaba: VÚSM, 2005, s. 24 – 72.

ŽILÁKOVÁ, M.: *Odumieranie nárečí na slovenských jazykových ostrovoch v Maďarsku.* In: Slovenský jazyk v Maďarsku. Bibliografia a štúdie – I. Békešská Čaba: VÚSM, 2008a, s. 49 – 92.

ŽILÁKOVÁ, M.: *Národopis Slovákov v Maďarsku (1975 – 2007) jazyková analýza.* In: Slovenský jazyk v Maďarsku. Bibliografia a štúdie – II. Békešská Čaba: VÚSM, 2008b, s. 11 – 42.

ŽILÁKOVÁ, M.: *Dve stránky jednej mince.* In: Slovenský jazyk v Maďarsku. Bibliografia a štúdie – II. Békešská Čaba: VÚSM, 2008c, s. 133 – 150.

Resumé

On Sociolinguistic Researches Concerning Slovaks in Hungary

The study intends to summarize the formation and development of scientific sociolinguistic researches examining Slovaks in Hungary. Empirical data-based researches executed in the bosom of the above mentioned community began in the nineties of the twentieth century. Earlier studies concerning the community were mainly dialectological works. These analyzed the relationship between Slovakian literary language and Slovakian dialects in Hungary, moreover, the classification of the dialects into the dialect types of the motherland. This paper

seeks to briefly present the research results of current Slovak language use in Hungary and those of linguistic contacts.

MIKROSYSTÉMY NÁZVŮ ŽELEZNIČNÍCH STANIC A ZASTÁVEK VE SLOVENSKÉ REPUBLICCE

Patrik Mitter

Pedagogická fakulta UJEP, Ústí nad Labem
patrik.mitter@centrum.cz

Klíčová slova: onomastika, název železniční stanice, mikrosystém, funkce, motivace
Keywords: onomastics, name of railway station, microsystem, function, motivation

1. Úvod

Názvy železničních stanic a zastávek, jejich statusem, motivací a funkcemi jsme již zabývali.(1) Upozornili jsme přitom na jejich podobnost z hlediska funkce geneze a funkce s názvy zastávek MHD. Oba druhy názvů se nacházejí na pomezí chrématonymní a toponymní sféry. Onomastická literatura oba druhy názvů zařazuje k urbanonymům (v jejich širším pojetí(2)), a to především pro jejich výraznou orientační funkci na území příslušného sídelního objektu.

Názevům železničních stanic a zastávek ve Slovenské republice (a stejně tak i v České republice) bylo doposud věnováno méně pozornosti, než by si tato kategorie proprá zasloužila. Užitečný by nepochybně byl zejména popis vývoje názvů v obou zemích, a to i se zřetelem ke konkurenci s názvy německými (v ČR) a maďarskými (v SR). Naše zkoumání je naproti tomu orientováno výrazně synchronně, zaměřuje se na jednotlivé prvky názvosloví železničních stanic a zastávek a na formální a funkční vztahy mezi těmito prvky. Produktem těchto vztahů jsou mj. i různé mikrosystémy (viz dále) názvů, a to buď v rámci celé železniční sítě ČR nebo SR, nebo jejich dílčích administrativně správních jednotek (např. krajů, okresů apod.).

Cílem této stati je popis strukturních mikrosystémů těchto názvů na území SR, ojedinele konfrontujeme struktury těchto názvů v SR i v ČR. Opíráme se přitom o mikrosystémy horizontální i vertikální, a to především s rozlišujícím přívlastkem apelativním (viz dále v textu). Za tímto účelem jsme excerpovali názvy železničních stanic a zastávek z celé železniční sítě SR, taktéž i ze železniční sítě ČR. Z důvodu zachování jednotné metodologie našeho zkoumání jsme neexcerpovali názvy železničních stanic a zastávek a tratí, na nichž byla zastavena pravidelná osobní doprava, a také těch stanic, které přestaly pro osobní dopravu fungovat (vlakové soupravy zde nezastavují), na příslušné trati však osobní

přeprava funguje i nadále.(3) Neexcerpovali jsme tak názvy železničních stanic a zastávek z tratí č. 112, 115, 117, 124, 132, 133 v úseku *Sereď–Leopoldov*, 134, 136, 141 v úseku *Lužianky–Kozárovce*, 142, 144, 153 v úseku *Zvolen–Šahy*, 161, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 186, 187, 192, 195.

V této souvislosti uvedme, že názvy *železničních stanic* a *zastávka* terminologicky vzato nejsou synonymní výrazy. *Železniční stanice* je definována jako dopravná s kolejovým rozvětvením a se stanoveným rozsahem poskytovaných přepravních služeb.(4) *Zastávka* je naproti tomu jen označené místo na dráze, určené pro nástup cestujících do vozidla a výstup z něj, s omezeným rozsahem poskytovaných přepravních služeb.(5) Uvedené definice platí pro organizaci a provozování železniční dopravy v ČR, domníváme se, že je možné je aplikovat i na fungování železniční dopravy v SR, neboť v letech 1918-1992 platily jednotné předpisy pro celé území federálního státu a změny v nástupnických zemích oproti „federálnímu“ stavu jsou zcela nepatrné. Železniční stanice se tedy liší od zastávky vybavením (má zpravidla budovu, v níž funguje zákaznický servis) a přítomností zaměstnanců společností provozujících železniční dopravu.(6)

2. Motivace a funkce

Názvy železničních stanic vytvářejí několik hlavních typů. Stranou onomastického bádání většinou zůstávají názvy odpovídající plně oficiálnímu názvu města či obce. Takový název je očekávatelný, lze jej předpokládat, neboť skutečnost, že se na území nějakého města či obce nachází stejnojmenná železniční stanice vyplývá ze souvztažnosti těchto onymických objektů s toponymy. Pro onomastické bádání je přínosnější a zajímavější situace, kdy se na území příslušného sídelního objektu (tj. města či obce) nachází dvě nebo více železničních stanic a tyto stanice je třeba od sebe diferencovat. Vznikají tak názvy stanic s rozlišujícím přívlastkem, a to buď propriální nebo apelativním. Struktura takto utvořených názvů má buď čistě propriální, nebo smíšenou propriálně apelativní motivaci. Nacházejí-li se na území příslušného sídelního objektu dvě nebo více stanic, ústřední postavení v takové „mikrosoustavě“ má stanice, která se považuje nejvýznamnější. Název takové stanice plní dominantní funkci orientační. Obsahuje-li ještě rozlišující přívlastek, plní kromě dominantní funkce orientační i funkci diferenciací (v tomto sledu). Názvy ostatních stanic s rozlišujícím přívlastkem pak obvykle vznikají na základě diferenciací od názvu nejvýznamnější stanice. Tyto názvy pak plní dominantní funkce orientační a diferenciací, v tomto sledu, resp. ve sledu opačném, v závislosti na propriálním či apelativním charakteru tohoto přívlastku a v případě apelativního přívlastku i na jeho druhu (viz dále). Názvy s rozlišujícím přívlastkem propriálním mají obvykle dominantní funkce orientační a diferenciací (v tomto sledu).

Pro ilustraci tohoto jevu si uveďme příklady některých názvů stanic, např. *Zvolen-Bučina*, *Tisovec-Bánovo*, *Slovenská Lupča-Príboj*, *Polomka-Hámor*, *Brezno-Halny*, *Brezno-Rohozná*. Tyto názvy odlišují příslušné tzv. „vedlejší“ stanice na území příslušného sídelního objektu od stanice nejvýznamnější, tj. *Tisovec*, *Slovenská Lupča*, *Polomka*, *Brezno*, pouze na území města Zvolen je nejvýznamnější stanicí *Zvolen osobná stanica*, tedy stanice, jejíž název obsahuje rozlišující apelativní přívlastek v podobě dvouslovného pojmenování.

Je však třeba odlišovat názvy s rozlišujícím přívlastkem od názvů, mezi jejich složkami je vztah nikoli determinační, ale koordinační. Tyto názvy vznikly jako souvztažné s motivujícími toponymy. Příslušná motivující toponyma dostala svůj název na základě právního aktu, tj. sloučení někdejších, původně samostatných obcí do nového sídelního celku, a tato skutečnost (změna) se následně promítla i do názvu příslušné železniční stanice. V železniční síti SR se nachází několik takových stanic, srov. *Kostolná-Záriečie* (příslušná obec vznikla sloučením obcí Kostolná a Dolné Záriečie r. 1952)(7), *Plevník-Drienové* (obec vznikla sloučením obcí Plevník a Drienové r. 1952)(8), *Šaštín-Stráže* (obec vznikla sloučením obcí Stráže nad Myjavou a Šaštín r. 1960)(9), *Výčapy-Opatovce* (obec vznikla sloučením obcí Opatovce a Výčapy po r. 1882)(10). Tyto názvy mají dominantní funkci orientační. Dominantní funkci orientační má ale název *Kostolná-Záriečie*, v němž druhá složka nediferencuje od názvu *Kostolná pri Dunaji* (ten je ovšem doložen pouze v rámci území SR, nikoli v rámci železniční sítě SR), neboť tento název obsahující předložku představuje z hlediska strukturního jiný typ názvu než název obsahující spojovník.

Na rozdíl od uvedené čtveřice názvů existují názvy, mezi jejichž složkami je sice koordinační vztah, druhá propriální složka však dominantně pouze orientuje a nediferencuje od jiných názvů v železniční síti SR ani mimo ni, srov. *Nezbudská Lúčka-Strečno*. Podobný charakter má i název *Poprad-Tatry*, oba uvedené názvy mají výrazné sekundární funkce, reklamní a propagační, protože pojmenovávají vyhledávané destinace cestovního ruchu. Název *Poprad-Tatry* zahrnuje však na rozdíl od názvu *Nezbudská Lúčka-Strečno* i dominantní funkci diferenciační (ta následuje za funkcí orientační), ovšem z důvodu diferenciace od jiného názvu železniční stanice na území Popradu, a to stanice *Poprad-Spišská Sobota*.

Specifickou skupinou názvů tvoří ty, které obsahují rozlišující propriální přívlastek, jenž je k první propriální složce přiřazen volně, z důvodů orientačních, diferenciačních, pseudodiferenciačních. Pro ilustraci těchto jevů lze uvést několik dalších názvů, z nichž každý reprezentuje jeden podtyp.

První podtyp představují názvy, které nejsou v souladu s oficiálním názvem příslušného samostatně existujícího sídelního objektu, na jehož území se příslušná stanice nachází. Název *Haniska pri Prešove* odlišuje tuto stanicí od stanice *Haniska pri Košiciach*

(nejde rovněž o název, který je v souladu s oficiálním názvem obce). Tento název má dominantní funkce orientační a diferenciací (a to v rámci železniční sítě i mimo ni). Uvažujeme-li o funkcích všech těchto názvů stanic, které nejsou v souladu s oficiálním názvem příslušného města či obce, je třeba uvést, že upřednostňujeme pohled běžného uživatele v komunikaci, nikoli úřední styk, v nichž se mimo oblast vnitroželezniční komunikace tyto názvy nepoužívají, neboť nejsou oficiální a standardizované. Stejnou funkční opozici představují i dvojice *Kamenica nad Torysou – Kamenica nad Cirochou*, *Matejovce pri Poprade – Matejovce nad Hornádom*, *Podhorany pri Kežmarku – Podhorany pri Lužiankach*. V dvojici *Teplička nad Hornádom – Teplička nad Váhom* je druhý z uvedených názvů v souladu s oficiálním názvem obce.

Jiného charakteru je název *Nová Polianka* (stanice se nachází nedaleko Štrbského Plesa). Tento název tvořící druhý podtyp nemá funkční opozitum v rámci železniční sítě SR, má ho však mimo ni, obec *Nová Polianka* leží nedaleko Humenného. Zajímavým případem je název *Sklené pri Handlovej*, tento název má opozici rovněž mimo železniční síť SR, a to dokonce v železniční síti ČR, srov. název *Sklené nad Oslavou* (okr. Žďár nad Sázavou). Tato funkční opozice svědčí o někdejší jednotném názvosloví železničních stanic v době existence Československa. Takovýto název má dominantní funkce orientační, pseudodiferenční (v rámci železniční sítě SR) a diferenciací (mimo železniční síť SR).

Třetí podtyp reprezentuje název *Opatová pri Lučenci* v Banskobystrickém kraji, podobně i např. názvy *Kamenný Most nad Hronom*, *Holíč nad Moravou*, *Skalité pod Poľanou*, *Lúky pod Makytou*. Tyto názvy nemají funkční opozici v rámci železniční sítě SR ani mimo ni. Plní tak dominantní funkci orientační, v dalším sledu pak funkci pseudodiferenční, a to tedy jak v rámci železničních sítí SR, tak i mimo ni.

Propriální přívlastky představují bohatý repertoár různých lexikálních prostředků, které se mezi názvy železničních stanic vyskytují v relativně nízké frekvenci, většinou jen v jednom názvu, pouze v menším množství názvů se tyto přívlastky opakují. Tato skutečnost je zapříčiněna logickou skutečností, že propriální přívlastky pojmenovávají oikonymické či anoikonymické objekty, které jsou v jednotlivých částech SR i její železniční sítě různé. K opakování propriálních přívlastků v názvech dochází buď náhodně, anebo záměrně. Druhá možnost nastává zvláště v případech, kdy se v okolí významných měst, řek, pohoří, vrchů, apod. nacházejí menší obce se železniční stanicí (zastávkou). Pak je pro orientaci uživatele jazyka výhodné, když se do názvu železniční stanice v takové malé obci zakomponuje i název příslušného významného města, řeky, pohoří, vrchů, v jehož blízkosti se obec (i stanice) nachází, neboť takové objekty představují významné orientační body.

Naproti tomu apelativní přívlastky představují soubor početně menší, avšak některé z nich se v názvech vyskytují s mnohem vyšší frekvencí než přívlastky propriální (viz dále). V železniční síti SR mají v názvech vyšší frekvenci apelativní přívlastky *zastávka*, *mesto*, *obec*, nižší frekvenci apelativní přívlastky *predmestie*, *kúpele*, nízkou frekvenci (výskyt v 1–2 názvech) apelativní přívlastky ostatní (viz dále). Také mezi apelativními přívlastky rozlišujeme se zřetelem k dominantním funkcím příslušných názvů (a k jejich sledu) jejich jednotlivé podtypy.

Názvy s rozlišujícími přívlastky typu *zastávka*, *nákladná stanica* slouží především k vnitroželezniční diferenciaci železničních stanic na území příslušného sídelního objektu. Takovýmto rozlišujícím přívlastkem se pojmenovávají zpravidla stanice menšího významu na příslušném sídelním území. Pro uživatele jazyka poskytují informaci o tom, že taková stanice tedy není nejvýznamnější na území sídelního objektu. Z hlediska orientace v prostoru je taková informace nedostačující, protože lokalizuje danou stanici velmi neurčitě. Ve srovnání s onymickými rozlišujícími přívlastky a s apelativními přívlastky typu *mesto*, *predmestie*, *obec* je takovéto pojmenování z orientačního hlediska totiž dosti vágní. Uvažujeme tedy u těchto názvů o dominantní funkci diferenciací, za níž v až dalším kroku analýzy lokalizace příslušné stanice následuje funkce orientační. Uživatel jazyka tak následně analyzuje, že tato stanice (s rozlišujícím přívlastkem *zastávka*, *nákladná stanica* apod.) se nachází na jiném (avšak ne nutně blíže specifikovaném) místě na území příslušného sídelního objektu.

K této skupině názvů náleží v železniční síti SR i stanice *Zvolen nákladná stanica*, *Vrútky nákladná stanica*. Tyto stanice neslouží k osobní přepravě, mají však pro cestující informační charakter. Poskytují totiž informaci právě o tom, že tyto stanice sice slouží k železniční přepravě, ale pouze k přepravě nákladní. Tyto názvy vytvářejí primární funkční opozice k názvům nejvýznamnějších stanic (tedy k názvům *Zvolen osobná stanica*, *Vrútky*), sekundární funkční opozice k ostatním stanicím na území příslušného města (tedy k názvům *Zvolen mesto*, *Zvolen-Bučina*) a dále četné názvy obsahující ve své struktuře apelativní přívlastek *zastávka* (viz dále v 3.2).

Oproti tomu názvy s rozlišujícím přívlastkem *mesto*, *predmestie*, *obec* poskytují více či méně přesnou, nebo alespoň přibližnou informaci o umístění příslušné stanice v dané lokalitě. Na základě tohoto rozlišujícího přívlastku lze tak poměrně přesně, resp. přibližně lokalizovat polohu stanice na území daného sídelního objektu. Tyto přívlastky tak uživateli neslouží jen k orientaci v rámci „vnitroželezniční“ komunikace. Domníváme se proto, že z hlediska svých dominantních funkcí se názvy tohoto typu podobají názvům s rozlišujícím propriálním přívlastkem, a proto mají dominantní funkci orientační. Teprve v druhém kroku

analýzy si uživatel uvědomí schopnost těchto názvů diferencovat danou stanici od jiných na území téhož sídelního objektu a k dominantní funkci orientační se připojuje funkce diferenciativní. Sled dominantních funkcí takovýchto názvů je tedy: 1. orientační, 2. diferenciativní. K apelativním přívlastkům, které se podílejí na stejném sledu dominantních funkcí, patří v železniční síti SR i pojmenování *sídlisko* (*Trenčianske Teplice sídlisko*), *dvor* (*Kamenica nad Cirochou dvor*), *záriečie* (*Žilina záriečie*), *údolie* (*Jesenské údolie*).

K názvům se stejným sledem dominantních funkcí patří ovšem rovněž ty, které ve své struktuře obsahují apelativní přívlastek *kúpele* (*Sliach kúpele*, *Brusno kúpele*, *Číž kúpele*), *jaskyňa* (*Harmanec jaskyňa*, *Slavec jaskyňa*), *penzión* (*Telgárt penzión*), *skálie* (*Hačava skálie*). Výrazně upozaděné sekundární funkce reklamní a propagační vykazují názvy s apelativním přívlastkem *závody* (srov. *Tisovec závody*, *Komárno závody*, *Púchov závody*). Ve srovnání s názvy s apelativními přívlastky *kúpele*, *jaskyňa*, *penzión*, *skálie*, které pojmenovávají vyhledávané destinace turistického či cestovního ruchu, označuje přívlastek *závody* sice výrobní podnik, tedy objekt komerčního charakteru, ovšem z hlediska většiny uživatelů jazyka má takovýto název funkce výrazně upozaděné funkce propagační a reklamní. Pro většinu uživatelů jazyka nepředstavuje takovýto objekt oblast „komerčního zájmu“, takovýto název má pro ně především orientační funkci. Tímto rozlišujícím přívlastkem v názvu stanice se tak dává najevo, že v blízkosti příslušné železniční stanice se nachází (nějaký) výrobně-obchodní podnik, což může být pro některé uživatele zaměstnavatel, pro ostatní však nemá takový objekt charakter destinace cestovního ruchu, nenachází-li se v něm ovšem např. průmyslové muzeum.

Názvy s apelativním rozlišujícím přívlastkem mají mezi dominantními funkcemi i funkci diferenciativní jen tehdy, pokud v daném městě či obci existuje ještě jiná či jiné stanice s totožnou (první) propriální složkou. V železniční síti SR se jedná o dvojice názvů *Harmanec jaskyňa* – *Harmanec*, *Hačava skálie* – *Hačava*, *Telgárt penzión* – *Telgárt* a dále o trojice, čtveřice či další n-tice názvů uvedené níže v 3.1 (viz tam i příslušná schémata).

Stejný sled dominantních funkcí (tj. 1. orientační, 2. diferenciativní) mají i názvy obsahující apelativní spojení *hlavná stanica*, *osobná stanica*. Jedná se tedy o apelativní rozlišující přívlastek sestávající z adjektiva označujícího status příslušné stanice a substantiva *stanica*. Uvedené apelativní přívlastky (tj. *hlavná stanica* a *osobná stanica*) pojmenovávají nejvýznamnější železniční stanici na území příslušném sídelním území. Poskytují tedy v první řadě informaci orientačního charakteru, v druhém kroku analýzy funkcí si uživatel jazyka uvědomí diferenciativní funkci takového názvu od názvů jiných stanic, které se nacházejí na příslušném sídelním území. V železniční síti SR se nachází jen jedna železniční stanice obsahující ve své struktuře dvouslovné apelativní pojmenování *hlavná stanica*, a to *Bratislava*

hlavná stanica. Ve srovnání se železniční sítí ČR je to poměrně překvapivý fakt, neboť v ČR je takovýchto názvů 16 (srov. *Praha hl. n. – Brno hl. n. – Ostrava hl. n. – Plzeň hl. n. – Olomouc hl. n. – Hradec Králové hl. n. – Pardubice hl. n. – Ústí nad Labem hl. n.*), polovina těchto názvů je dokonce nikoli ve velkoměstech, ale ve městech středně velkých, či dokonce menších (srov. *Karviná hl. n. – Děčín hl. n. – Prostějov, hl. n. – Trutnov hl. n. – Česká Lípa hl. n. – Nymburk hl. n. – Mladá Boleslav hl. n. – Kutná Hora hl. n.*). Tato skutečnost svědčí o zcela jiném principu pojmenování nejvýznamnějších železničních stanic ve městech a obcích SR, na jejichž území se nachází ještě další železniční stanice. Ta mají téměř výhradně nulový rozlišující přívlastek (laicky řečeno nemají žádný přívlastek). Roli nejvýznamnější stanice má ve Zvolenu stanice obsahující ve svém názvu kromě první propriální složky i apelativní dvouslovné pojmenování *osobná stanica* (tedy *Zvolen osobná stanica*, viz výše i níže v 3.1), což je rarita jak mezi nejvýznamnějšími stanicemi, tak i s ohledem na celou železniční síť SR. Tato skutečnost je zřejmě způsobena faktem, že hypotetický název s nulovým přívlastkem *Zvolen** by nenesl zřetelnou „antonymní“ informaci o tom, že příslušná stanice slouží osobní železniční dopravě, nikoli jen dopravě nákladní (na rozdíl od stanice *Zvolen nákladná stanica*).

3. Mikrosystémy

Názvy železničních stanic mohou svou formální strukturou, nebo na základě různých mimojazykových souvislostí, např. prostorových, vytvářet dílčí systémy obsahující větší či menší počet prvků, které lze ve srovnání s celým makrosystémem (tedy s názvy železničních stanic v SR) označit jako mikrosystémy. Je tedy možné uvažovat např. o názvech železničních stanic v Banskobystrickém kraji.⁽¹¹⁾ Je však třeba poukázat na skutečnost, že názvy železničních stanic či zastávek se utvářejí nikoli v hranicích administrativněsprávních útvarů (okresů, krajů), ale v soustavě názvů celé železniční sítě daného státu. Cílem budování názvů v železniční síti je soustava názvů, která umožňuje efektivní a bezbariérový chod a provoz železniční dopravy příslušného státu. V takové soustavě se nemohou vyskytovat dva zcela totožné názvy stanic. Z hlediska fungování celé soustavy názvů není rozhodující, jaký typ názvů se uplatňuje v nějakém okrese či kraji, důležitá je systematika názvů vzhledem k celé jejich soustavě, v případě našeho materiálu tedy systematika názvů se zřetelem k celé železniční síti SR. Pojmenování stanic a zastávek v železniční síti se řídí svými zákonitostmi, které usnadňují bezproblémovou „vnitroželezniční“ komunikaci, respektují však přitom i „mimoželezniční“ předmětný svět.

Stejně tak mohou názvy stanic koncipovat různé mikrosystémy na základě své struktury. Na území SR existují města či obce, na jejichž území se nachází několik železničních stanic. Za mikrosystém lze považovat soubor alespoň tří názvů, které mají buď nějakou prostorovou souvislost (takových mikrosystémů je zpravidla více), nebo nějaké společné apelativní pojmenování ve svém názvu. Prostorový mikrosystém konstituují ty názvy, které mají společnou (obvykle první) propriální složku svého názvu, např. *Zvolen osobná stanica – Zvolen mesto – Zvolen nákladná stanica – Zvolen-Bučina*. Jinou než mikroprostorovou, ale rovněž mimojazykovou souvislost mají názvy se společnou (obvykle koncovou) apelativní složkou, např. se složkou *mesto*, srov. např. *Banská Bystrica mesto – Zvolen mesto – Brezno mesto – Tisovec mesto*. Názvy se stejnou (první) propriální složkou je možné označit jako mikrosystémy horizontální, názvy s totožnou apelativní složkou jako mikrosystémy vertikální. Jde o jisté modelové zjednodušení, které ale podle našeho názoru dobře ilustruje existenci jednotlivých typů v rámci celého systému názvů železničních stanic a zastávek v SR. Soubory názvů o dvou prvcích nevytvářejí naproti tomu ucelený mikrosystém, ale jen základ mikrosystému, resp. neúplný, torzovitý mikrosystém.

V další části naší studie pojednáme nejprve o mikrosystémech horizontálních, následně i o mikrosystémech vertikálních. Na závěr pojednání o každém z obou typů mikrosystémů se stručně zmíníme i o příslušných neúplných, torzovitých mikrosystémech.

3. 1 Mikrosystémy horizontální

Názvy železničních stanic v SR vytvářejí z pohledu horizontálního několik typů mikrosystémů. Jedná se většinou o mikrosystémy čtyřčlenné, tříčlenné a ojedinele i o mikrosystém pětičlenný a desetičlenný. Poslední uvedený mikrosystém konstituují názvy stanic s první propriální složkou *Bratislava*, jde tedy o názvy stanic nacházející se na území hlavního města Slovenska Bratislavy. Nejvíce těchto názvů stanic obsahuje rozlišující přívlastek propriální (srov. *Bratislava-Lamač, Bratislava-Nové Mesto, Bratislava-Petržalka, Bratislava-Rača, Bratislava-Vajnory, Bratislava-Vinohrady, Bratislava-Vrakuňa, Bratislava-Železná studienka*), přičemž mimo poslední název mají všechny ostatní rozlišující přívlastek oikonymického charakteru (propriální složka *Železná studienka* je anoikonymického původu, konkrétně hydronymického). Zbylé dvě stanice mají rozlišující přívlastek apelativní (srov. *Bratislava hlavná stanica, Bratislava predmestie*). Nejvýznamnější železniční stanicí v Bratislavě je *Bratislava hlavná stanica*. Ostatní názvy se svou strukturou odlišují primárně od této stanice a sekundárně od všech ostatních stanic. Vztah těchto jednotlivých stanic ke stanici nejvýznamnější nazvěme primární funkční opozicí, vztah všech ostatních stanic navzájem vůči sobě sekundární funkční opozicí. Celý mikrosystém názvů železničních stanic

v Bratislavě tak sestává ze sítě různých vztahů. Množství 10 železničních stanic odpovídá významu a statusu hlavního města Slovenska a hustotě železniční sítě na jeho území. Tento mikrosystém názvů s (první) propriální složkou *Bratislava* lze znázornit následujícím schématem:

Schéma č. 1a

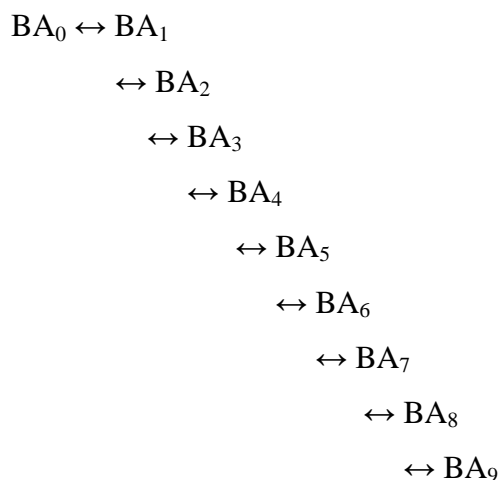
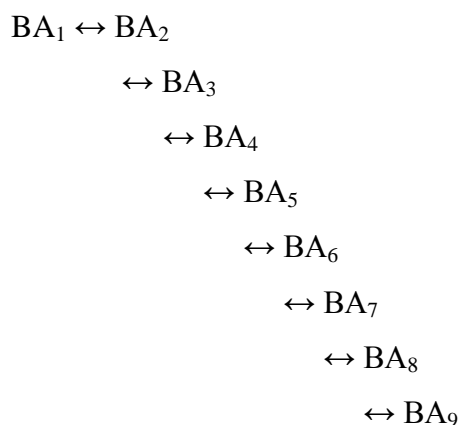

Schéma č. 1a znázorňuje primární funkční opozice (jsou vyznačeny tučně, stejně tak i v dalších schématech). Zachycení všech sekundárních funkčních opozic by bylo na tomto prostoru technicky obtížné, proto pro ilustraci uvádíme jen sekundární opozice k BA_1 .

Schéma č. 1b

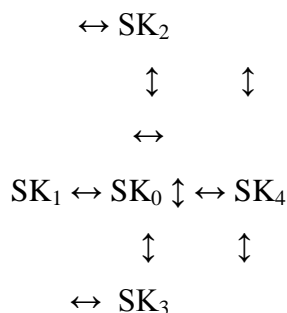
Vysvětlivky: BA_0 = Bratislava hlavní stanica, BA_1 = Bratislava-Lamač, BA_2 = Bratislava-Nové Mesto, BA_3 = Bratislava-Petržalka, BA_4 = Bratislava-Rača, BA_5 = Bratislava-Vajnory, BA_6 = Bratislava-Vinohrady, BA_7 = Bratislava-Vrakuňa, BA_8 = Bratislava-Železná studienka, BA_9 = Bratislava predmestie.

Výsledné schéma by bylo komplexem jednotlivých dílčích schémat s levostrannými vrcholy $BA_0 - BA_8$, přičemž pravostrannými vrcholy by byly symbolické zápisy stanic s dolněindexovým označením o jednu jednotku vyšším než u levostranného vrcholu.

Zajímavostí je, že se na území druhého nejlidnatějšího města Slovenska Košice nacházejí jen dvě železniční stanice s první propriální složkou *Košice* (tj. *Košice* a *Košice predmestie*), což je méně než u jiných mnohem menších měst, či dokonce obcí (viz dále).

Raritní v železniční síti SR je pětičlenný horizontální mikrosystém, který vytvářejí názvy s první propriální složkou *Skalité*. Jde o podhorskou příhraniční obec na slovensko-polské hranici na rozhraní Slezských a Kysuckých Beskyd. Obec je rozlehlá, rozprostírá se podél hlavní silnice (487) a železniční trati č. 129 v délce několika kilometrů. Jednotlivé stanice jsou lokalizovány lineárně za sebou na této trati. Mikrosystém obsahuje jednu stanici s nulovým rozlišujícím přívlastkem (*Skalité*), jednu stanici s apelativním přívlastkem (*Skalité zastávka*) a tři stanice s propriálním přívlastkem. Dva přívlastky jsou oikonymického charakteru (*Skalité-Serafínov*, *Skalité-Kudlov*), jeden je charakteru anoikonymického, konkrétně oronymického (*Skalité pod Poľanou*). Do tohoto mikrosystému jsou tak začleněny názvy původně samostatných sídelních území *Serafínov* a *Kudlov*. Takto relativně početný systém by bylo možné očekávat spíše ve velkých městech, obec Skalité navíc nepředstavuje železniční uzel. Strukturu jednotlivých názvů s první propriální složkou *Skalité* představuje následující schéma:

Schéma č. 2

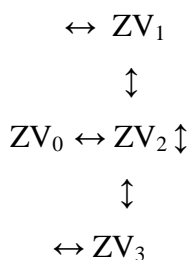
Vysvětlivky: SK_0 = Skalité, SK_1 = Skalité zastávka, SK_2 = Skalité pod Poľanou, SK_3 = Skalité-Kudlov, SK_4 = Skalité Serafínov

Jedná se o unikátní mikrosystém v železniční síti SR jak z hlediska struktury názvu stanic, tak i z hlediska rozmístění stanic na téže trati.

Názvy železničních stanic SR vytvářejí několik podtypů čtyřčlenných horizontálních mikrosystémů. Jedná se o 3 podtypy zachycující strukturu názvů ve městech Zvolen, Brezno, Trenčín, Tisovec.

a) Tento podtyp reprezentuje mikrosystém názvů stanic města Zvolen. Jde o mikrosystémy sestávající ze tří názvů s apelativními přívlasky a z jednoho názvu s přívlaskem propriálním. Strukturu primárních a funkčních opozic názvů stanice města Zvolen zaznamenává následující schéma:

Schéma č. 3

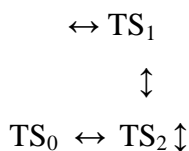
Vysvětlivky: ZV_0 = Zvolen osobná stanica, ZV_1 = Zvolen mesto, ZV_2 = Zvolen nákladná stanica, ZV_3 = Zvolen-Bučina

Nejvýznamnější stanicí na území města je *Zvolen osobná stanica*, k níž ostatní názvy vytvářejí primární funkční opozici. Čtyřčlenný mikrosystém vyplývá ze skutečnosti, že se v této stanici stýkají 4 železniční tratě (č. 150, 160, 170 a 153, na níž v úseku Zvolen-Šahy v současné době pravidelná osobní přeprava nefunguje). Zvolen patří mezi významné železniční uzly na území, srov. apelativní přívlask *osobná stanica* je jediný svého druhu v železniční síti SR, stejně tak i *hlavná stanica* (viz výše, Bratislava). Nejvýznamnější stanice ve městech a obcích SR obsahují ve svém názvu obvykle nulový rozlišující přívlask.

Železniční stanice *Zvolen nákladná stanica* a *Zvolen-Bučina* se nacházejí na trati č. 160, stanice *Zvolen mesto* na trati č. 170.

b) Tento podtyp představuje mikrosystém názvů stanic města Tisovec. Jde o mikrosystém obsahující jeden název s nulovým přívlaskem, dva názvy s apelativním přívlaskem a jeden název s propriálním přívlaskem. Primární a funkční opozice názvů na území Tisovce reprezentuje následující schéma:

Schéma č. 4

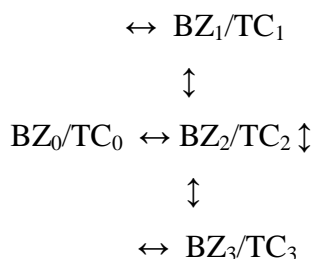

Vysvětlivky: TS_0 = Tisovec, TS_1 = Tisovec mesto, TS_2 = Tisovec závody, TS_3 = Tisovec-Bánovo.

Rozlišující propriální přívlastek (tj. *Bánovo*) má anoikonymický charakter. Názvy stanic města Tisovec vytvářejí specifický čtyřčlenný mikrosystém z hlediska své struktury i z hlediska rozmístění stanic na trati. Jednotlivé stanice se totiž nacházejí na téže trati (č. 174) v řazení lineárně za sebou. Město Tisovec nepředstavuje podobně jako obec Skalité (viz výše) železniční uzel, množství stanic však odráží jeho sídelní a průmyslovou strukturu.

c) Tento podtyp tříčlenného mikrosystému sestává z nulového rozlišujícího přívlastku, z jednoho apelativního přívlastku a ze dvou propriálních přívlastků. Jeho realizací jsou mikrosystémy názvů stanic ve městech Brezno a Trenčín. Strukturu názvů tohoto podtypu zachycuje následující schéma:

Schéma č. 5

Vysvětlivky: BZ_0/TC_0 = Brezno/Trenčín, BZ_1/TC_1 = Brezno mesto/Trenčín predmestie, BZ_2/TC_2 = Brezno-Halny/Trenčín-Opatová, BZ_3/TC_3 = Brezno-Rohozná/Trenčín-Zlatovce.

Jednotlivé propriální přívlastky v obou horizontálních mikrosystémech jsou oikonymického charakteru. Obě města představují menší železniční uzly. Specifičnost Brezna spočívá v tom, že ve stanicích *Brezno*, *Brezno mesto* a *Brezno-Halny* se stýkají tratě č. 172 a 174, jde tedy o uzlové stanice. Stanice *Brezno-Rohozná* se nachází na trati č. 174, z hlediska rozmístění stanic na trati č. 174 jsou tak všechny stanice lokalizovány v řazení lineárně za sebou. Naproti tomu na území města Trenčín se stýkají dvě železniční tratě (č. 120 a 143) ve stanici *Trenčín*, stanice *Trenčín-Opatová* a *Trenčín-Zlatovce* leží na trati č. 120, stanice *Trenčín predmestie* na trati č. 143. Oba horizontální mikrosystémy se také shodují ve struktuře dominantních funkcí svých názvů. Názvy *Brezno* a *Trenčín* mají dominantní funkci orientační, ostatní – ať už s rozlišujícími přívlastky apelativními či propriálními – mají dominantní funkce 1. orientační, 2. diferenciační (v tomto sledu).

V železniční síti SR lze nalézt několik (9) tříčlenných horizontálních mikrosystémů. Vytvářejí přitom poměrně pestrý soubor jejich typů, zohledníme-li složení prvků těchto mikrosystémů. V názvech stanic s nenulovým rozlišujícím přívlástkem se objevují především apelativa (*obec, mesto, zastávka, predmestie, sídlisko, závody*) a ve dvou případech také proprium. Ve všech následujících mikrosystémech představuje nejvýznamnější stanici v příslušném městě či obci pojmenování s nulovým rozlišujícím přívlástkem, zbylé 2 názvy vytvářejí k němu primární funkční opozici a vůči sobě navzájem sekundární opozici. Struktura primárních a sekundárních funkčních opozic ve tříčlenných mikrosystémech je tak analogická ke struktuře funkčních opozic ve čtyřčlenných (či více než čtyřčlenných) mikrosystémech.

Rovněž mezi tříčlennými mikrosystémy názvů lze v železniční síti SR identifikovat jejich 2 základní typy: 1) typ s čistě apelativními rozlišujícími přívlásky, 2) typ s apelativním i propriálním rozlišujícím přívlástkem (viz i výše).

1) Tento typ tříčlenného mikrosystému se člení do pěti podtypů v závislosti na složení jednotlivých apelativních přívlásků. Podtypy a), b) jsou zastoupeny ve dvou případech, ostatní podtypy jsou doloženy pouze v jediném případě.

a) Tento podtyp je tvořen strukturou názvů *nulový přívlástek*, apelativní přívlásky *mesto, zastávka*. Vytvářejí ho názvy s první propriální složkou *Čadca* a *Gelnica*. Struktura funkčních opozic mezi jednotlivými názvy tohoto podtypu znázorňuje následující Schéma č. 6

Schéma č. 6

$$\begin{array}{c} CD_0/GE_0 \leftrightarrow CD_1/GE_1 \\ \updownarrow \\ \leftrightarrow CD_2/GE_2 \end{array}$$

Vysvětlivky: $CD_0/GE_0 = \text{Čadca/Gelnica}$, $CD_1/GE_1 = \text{Čadca mesto/Gelnica mesto}$, $CD_2/GE_2 = \text{Čadca zastávka/Gelnica zastávka}$

Město *Čadca* představuje malý železniční uzel, ve stanici *Čadca* se stýkají tratě č. 127, 128 a 129. Stanice *Čadca mesto* se nachází na trati č. 127, stanice *Čadca zastávka* na trati č. 128.

b) Tento podtyp je konstituován složením názvů *nulový přívlástek*, apelativní přívlásky *obec, zastávka*. Toto složení názvů je doloženo v obcích *Trenčianska Teplá* a *Horná Štubňa*. Strukturu funkčních opozic mezi jednotlivými prvky tohoto podtypu zaznamenává Schéma č. 7:

Schéma č. 7

$$\begin{array}{c} TT_0 / HS_0 \leftrightarrow TT_1 / HS_1 \\ \updownarrow \\ \leftrightarrow TT_2 / HS_2 \end{array}$$

Vysvětlivky: TT_0 / HS_0 = Trenčianska Teplá/Horná Štubňa, TT_1 / HS_1 = Trenčianska Teplá obec /Horná Štubňa obec, TT_2 / HS_2 = Trenčianska Teplá zastávka/Horná Štubňa zastávka

Pozoruhodná je skutečnost, že jednotlivé stanice s první propriální složkou *Horná Štubňa* se nacházejí na různých tratích, tedy *Horná Štubňa* (trať č. 145 a i 171), *Horná Štubňa zastávka* (jen na trati č. 171) a *Horná Štubňa obec* (jen na trati č. 170). Tato obec tak není klasickým železničním uzlem, přestože po jejím území vedou 3 různé železniční tratě. Jednotlivé tratě se stýkají vždy po dvou na dvou různých místech.

c) Strukturu tohoto podtypu vytvářejí názvy s rozlišujícími přívlasky *nulový přívlasek*, *obec*, *sídlisko*. Funkční opozice mezi jednotlivými názvy tohoto mikrosystému zachycuje následující schéma:

Schéma č. 8

$$\begin{array}{c} TTC_0 \leftrightarrow TTC_1 \\ \updownarrow \\ \leftrightarrow TTC_2 \end{array}$$

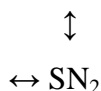
Vysvětlivky: TTC_0 = Trenčianske Teplice, TTC_1 = Trenčianske Teplice obec, TTC_2 = Trenčianske Teplice sídlisko

Podtyp c) se od podtypů a) a b) liší tím, že ve své struktuře neobsahuje přívlasek zastávka s dominantními funkcemi 1. orientační, 2. diferenciací, ale přívlasek *sídlisko*, který má v názvu dominantní funkce 1. orientační, 2. diferenciací (v tomto sledu). Oba názvy s rozlišujícím apelativními přívlasky mají tak totožný sled dominantních funkcí. Tím se tento podtyp shoduje s podtypem d) a liší od podtypu e) (viz dále).

d) Strukturu tohoto podtypu vytváří triáda názvů obsahující *nulový přívlasek*, apelativní přívlasky *mesto*, *predmestie*. Na rozdíl od předchozích i následujících podtypů je tento mikrosystém tvořen pouze primárními funkčními opozicemi, přívlasky *mesto* a *predmestie* tvoří logický významový protiklad (přítomnost jednoho prvku vylučuje přítomnost druhého prvku). Platí tedy, že se příslušná stanice nachází buď ve městě, nebo na předměstí. Strukturu primárních funkčních opozic mezi názvy ve městě *Snina* znázorňuje Schéma č. 9:

Schéma č. 9

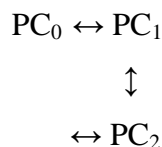
$$SN_0 \leftrightarrow SN_1$$

Vysvětlivky: SN₀ = Snina, SN₁ = Snina mesto, SN₂ = Snina predmestie

e) Tento podtyp se složením svých názvů a jejich dominantních funkcí řadí k podtypům a) a b). Všechny tyto podtypy obsahují ve své struktuře název s přívlastkem *zastávka*. Podtyp e) představují názvy stanic ve městě *Púchov*. Strukturu funkčních opozic mezi jednotlivým názvy tohoto mikrosystému ilustruje Schéma č. 10:

Schéma č. 10

Vysvětlivky: PC₀ = Púchov, PC₁ = Púchov zastávka, PC₂ = Púchov závody

2) Tento typ tříčlenného mikrosystému je v železniční síti SR zastoupen dvěma výskyty. Struktura názvů se zřetelem k jejich dominantním funkcím je totožná s podtypy a), b), e) v bodě 1). Také tyto mikrosystémy obsahují název s apelativním přívlastkem (srov. *zastávka*, *záriečie*), na rozdíl od výše uvedených tříčlenných mikrosystémů obsahují ve své struktuře název s rozlišujícím přívlastkem propriální. Tento propriální přívlastek spoluutváří dominantní funkce příslušného názvu v tomto sledu: 1. funkce orientační, 2. funkce diferenciační. Zformovaný horizontální mikrosystém obce *Čierne* však striktně vzato není zcela korektní, neboť jeden název, a to právě ten, který obsahuje propriální přívlastek, se podobou své první propriální složky odlišuje od ostatních, srov. *Čierne pri Čadci* – *Čierne pri Čadci zastávka* – *Čierne-Polesie*. Název *Čierne pri Čadci*, jenž není v souladu s oficiálním názvem této obce, byl použit pro pojmenování nejvýznamnější stanice v obci (tj. *Čierne pri Čadci*) a dále i v případě další stanice (zastávky) – srov. *Čierne pri Čadci zastávka*. Jejich rozlišující propriální přívlastek (tj. *pri Čadci*) má dominantní funkce (v tomto sledu): 1. orientační, 2. pseudodiferenciační (a to v rámci železniční sítě SR i mimo ni). Na území SR se nachází totiž několik obcí, které mají formu *Čierne* jako součást svého oficiálního názvu, ovšem vždy jsou součástí graficky dvouslovného, či tříslavného propriálního pojmenování a mají v něm slovnědruhovou funkci nikoli substantiva, nýbrž adjektiva, srov. *Čierne Kľačany*, *Čierne nad Topľou*, *Čierne pole*.⁽¹²⁾ V názvu obsahujícím propriální přívlastek nebyl tento “pseudodiferenciační“ propriální přívlastek ztvárněn, přesto jeho přináležitost k příslušné obci

Čierne je nepochybná. Tento propriální přívlastek byl vynechán zřejmě právě z důvodu, že tato souvislost je zřejmá a dále i z toho důvodu, že název *Čierne* je v souladu s oficiálním názvem této obce, případně i z toho důvodu, že předpokládaný název *Čierne pri Čadci-Polesie* by byl dlouhý a z hlediska svého uplatnění v jazykové komunikaci nevýhodný. Tento jev je však v železniční síti SR ojedinělý. V železniční síti ČR lze nalézt obdobné, rovněž ojedinělé příklady takovýchto dvojic názvů, srov. *Teplice v Čechách*, ale naproti tomu *Teplice zámecká zahrada*, *Kravaře ve Slezsku*, ale jen *Kravaře-Kouty*.

Strukturu funkčních opozic mezi jednotlivými názvy tohoto mikrosystému naznačuje Schéma č. 11:

Schéma č. 11

$$\begin{array}{c} CC_0/ZI_0 \leftrightarrow CC_1/ZI_1 \\ \updownarrow \\ \leftrightarrow CC_2/ZI_2 \end{array}$$

Vysvětlivky: CC_0 = Čierne pri Čadci, CC_1 = Čierne pri Čadci zastávka, CC_2 = Čierne-Polesie
 ZI_0 = Žilina, ZI_1 = Žilina záriečie, ZI_2 = Žilina Solinky.

Druhou triádu názvů tohoto podtypu mikrosystému tvoří struktura názvů stanic na území krajského města *Žilina* (*Žilina – Žilina záriečie – Žilina Solinky*).

Neúplné, tvrzovité horizontální systémy o dvou prvcích s totožnou první propriální složkou jsou zastoupeny ve větší míře, neboť takovýchto dvojic názvů je více než trojic, čtveřic, pětic a dalších n-tic. Relativně méně těchto neúplných, torzovitých horizontálních mikrosystémů je čistě propriálních, přičemž nejvýznamnější stanice v příslušném městě či obci obsahuje ve své struktuře nulový přívlastek. Rozlišující propriální přívlastek je v každém názvu vždy jiný, což souvisí se specifickou toponymií v každé příslušné lokalitě, srov. *Nálepko* – *Nálepko-Peklisko*, *Polomka* – *Polomka-Hámor*, *Raková* – *Raková-Zemanov*, *Ružomberok* – *Ružomberok-Rybárpole*, *Slovenská Lupča* – *Slovenská Lupča-Príboj*. Oproti tomu existují i dvojice *Dvorníky-Zádiel* (Košický kraj) – *Dvorníky* (Banskobystrický kraj), jejichž propriální přívlastek nediferencuje v dané lokalitě. Název *Dvorníky* však regulérně do našeho materiálu nepatří, neboť se příslušná stanice nachází na úseku tratě č. 153, na níž byla pravidelná osobní přeprava zrušena (úsek *Zvolen–Šahy*).

Rozlišující přívlastek v dvojicích názvů s totožnou (první) propriální složkou může být rovněž apelativní. V železniční síti SR se tak jedná o dvojice názvů *Harmanec* – *Harmanec jaskyňa*, *Hačava* – *Hačava skálie*, *Telgárt* – *Telgárt penzión*, *Komárno* – *Komárno závody* (viz i výše). Ostatní názvy diferenciacní funkci nemají, neboť fungují v příslušné

lokality jako názvy jediné, izolované (viz názvy *Slavec jaskyňa*, názvy s rozlišujícím přívlastkem *kúpele* apod., viz dále v 3.2). Ve srovnání s propriálním přívlastky se takovéto přívlastky uplatňují v názvech frekventovaněji, přestože jejich repertoár je relativně omezený (srov. dále *mesto*, *obec*, *zastávka*, *predmestie*, *nákladná stanica*, *hlavná stanica*, *osobná stanica*, *kúpele*, viz dále v 3.2).

3.2 Mikrosystémy vertikální

Názvy stanic s totožnými rozlišujícími přívlastky vytvářejí mikrosystémy vertikální. Příslušné stanice se od sebe liší svou lokalizací, mohou se nacházet v různých částech svého makrosystému (tedy železniční sítě SR). Spojuje je však nějaká jiná mimojazyková souvislost, která je společná určitým místům lokalizovaným v různých místech svého makrosystému. Vertikální mikrosystémy se obvykle formují na podkladě apelativních rozlišujících přívlastků. Existence těchto mikrosystémů motivovaných propriálnimi rozlišujícími přívlastky je omezená spíše na rozsáhlejší druhové mikrosystémy oikonym, resp. anoikonym. Případy, kdy se v různých lokalitách makrosystému nacházejí stejně pojmenované oikonymické či anoikonymické objekty, běžně existují. Mnohem méně častá je ovšem skutečnost, že se tato shoda „okolností“ v toponymii zakomponuje i do názvu příslušné železniční stanice. V železniční síti SR nemáme žádný doklad takového jevu. Lze tedy konstatovat, že se takový propriální přívlastek, např. *Vinohrady* (srov. železniční stanice *Bratislava-Vinohrady*), následně nevyskytuje v názvu žádné jiné stanice s jinou (první) propriální složkou v železniční síti SR.

Názvy stanic s totožnou apelativní složkou nemají obvykle těsný (mikro)prostorový vztah, neboť se nacházejí v různých místech makrosystému. Jejich diferenciativní funkce ve vzájemném vztahu těchto názvů je obecné onymické povahy, vzniká na základě souvislostí logických. Apelativní přívlastky naznačují, že v blízkosti příslušných stanic se nachází např. střed, centrum, nějakého města či obce, nebo že se nacházejí někde na předměstí, v blízkosti výrobního podniku (závodu), v lázeňské obci apod. Tyto názvy vytvářejí ve vertikálních systémech funkční opozice, jejich rozlišování na primární a sekundární však zde eo ipso nepřichází v úvahu. Tímto „ne(mikro)prostorovým“ charakterem vztahů mezi jednotlivými prvky se vertikální systémy liší od (mikro)prostorově těsněji spjatých mikrosystémů horizontálních.

Apelativní rozlišující přívlastky vytvářejí naproti tomu několik vertikálních mikrosystémů. Nejfrekventovaněji se mezi apelativní přívlastky uplatňuje pojmenování *zastávka*.

V železniční síti SR se vyskytuje celkem 47 názvů s apelativním přívlastkem *zastávka*. Tyto názvy vstupují nejčastěji do funkční opozice s názvem obsahujícím nulový přívlastek (34 názvů), přičemž tato funkční opozice je jediná v příslušné lokalitě. V 6 případech je název s přívlastkem *zastávka* součástí horizontálního mikrosystému, srov. *Čierne pri Čadci zastávka* (viz Schéma č. 11), *Gelnica zastávka* (viz Schéma č. 6), *Horná Štubňa zastávka* (viz Schéma č. 7), *Púchov zastávka* (viz Schéma č. 10), *Trenčianska Teplá zastávka* (viz Schéma č. 7), *Trenčianske Teplice* (viz Schéma č. 8).

V těchto případech je vztah názvu s přívlastkem *zastávka* k názvu s nulovým přívlastkem primární funkční opozicí, vztah k další stanici s totožnou (první) propriální složkou sekundární funkční opozicí. Pojmenování *zastávka* v názvu označuje, že příslušná stanice (resp. tedy zastávka) se nachází jinde než jiná stanice v téže lokalitě obsahující ve svém názvu nulový přívlastek, zpravidla tedy mimo centrum příslušného města či obce, resp. mimo oblast s největším zalidněním v příslušném městě či obci. Přívlastek *zastávka* tak odlišuje tuto stanici (resp. zastávku) od stanice, která má v příslušném městě či obci status stanice nejvýznamnější.

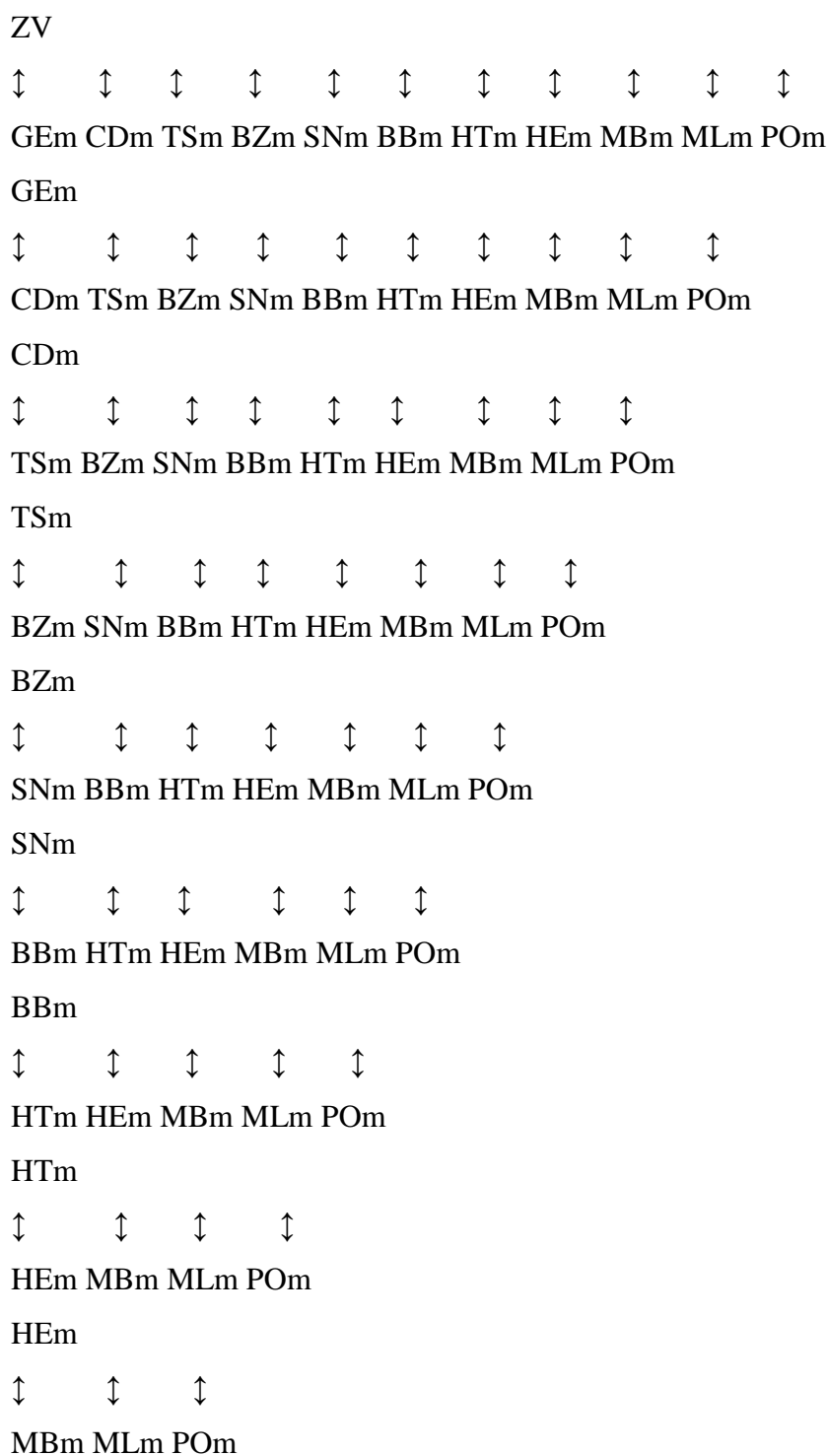
V dalších 6 případech není k názvu s přívlastkem *zastávka* doložená žádná funkční opozice. Ta buď nikdy neexistovala, nebo se zrušením příslušné „opoziční“ stanice zanikla. Tuto skutečnost by odhalilo historické bádání v oblasti názvosloví železničních stanic v SR. Zmíněných 6 názvů (tj. *Beluša zastávka*, *Bujakovo zastávka*, *Lábske Jazero zastávka*, *Lisková zastávka*, *Praselná nad Nitrou zastávka*, *Spišská Belá zastávka*) tak vytváří specifický mikrosystém izolovaných názvů bez funkční opozice. Raritním případem je název *Závadka nad Hronom zastávka*, k níž vytváří jedinou funkční opozici název *Závadka nad Hronom obec*.

Obsáhlejší vertikální mikrosystém představují rovněž názvy s apelativním přívlastkem *mesto*. Celkem 12 takovýchto názvů vstupuje do funkčních opozic s názvem jiné stanice na daném sídelním území. Tento apelativní přívlastek označuje, že se příslušná stanice nachází ve středu, v centru příslušného města a že se v této lokalitě nalézá ještě alespoň jedna jiná železniční stanice s totožnou první propriální složkou (příp. i více takových stanic). Nejčastější (primární) funkční opozicí je v případě názvů s apelativním přívlastkem *mesto* název s nulovým přívlastkem (11 případů). Pouze ve Zvolenu je nejvýznamnější stanicí *Zvolen osobná stanica* (viz výše), k ní vytváří název *Zvolen mesto* primární funkční opozici, sekundární funkční opozice pak názvy *Zvolen mesto*, *Zvolen nákladná stanica*, *Zvolen-Bučina* (viz Schéma č. 3). V případě 6 názvů je jejich opozice k názvu s nulovým přívlastkem jediná, srov. *Banská Bystrica mesto – Banská Bystrica*, *Hanušovce nad Topľou mesto – Hanušovce nad Topľou*, *Humenné mesto – Humenné*, *Moldava nad Bodvou mesto – Moldava nad Bodvou*,

Medzilaborce mesto – Medzilaborce, Prešov mesto – Prešov. V dalších 5 případech je název s přívlaskem město součástí horizontálních mikrosystémů ve městech Čadca (viz Schéma č. 6), Gelnica (viz rovněž Schéma č. 6), Tisovec (viz Schéma č. 4), Brezno (viz Schéma č. 5). Specifický horizontální mikrosystém se zřetelem ke struktuře primárních a sekundárních funkčních opozic představují stanice na území města *Snina* (viz Schéma č. 9).

Strukturu jednotlivých názvů s rozlišujícím přívlaskem *mesto* je možné znázornit tímto schématem:

Schéma č. 12

MBm

↕ ↕

MLm P Om

↕

P Om

Vysvětlivky: ZVm = Zvolen mesto, GEm = Gelnica mesto, CDm = Čadca mesto, TSm = Tisovec mesto, BZm = Brezno mesto, SNm = Snina mesto, BBm = Banská Bystrica mesto, HTm = Hanušovce nad Topľou mesto, HEm = Humenné mesto, MBm = Moldava nad Bodvou mesto, MLm = Medzilaborce mesto, P Om = Prešov mesto

Vertikální mikrosystém názvů s propriálním přívlastkem *obec* je osmičlenný. Tento propriální přívlastek označuje, že se příslušná stanice nachází přímo v dané obci, resp. v jejím centru, v místě její největší zástavby, a tedy i že v obci (nebo v její bezprostřední blízkosti) se vyskytuje ještě jiná stanice, která k ní tvoří funkční opozici. Nejčastěji tvoří tuto funkční opozici název s nulovým přívlastkem (srov. *Dlhé nad Cirochou obec – Dlhé nad Cirochou*, *Rimavské Janovce obec – Rimavské Janovce*, *Drienovská Nová Ves obec – Drienovská Nová Ves*, *Demjata obec – Demjata*, *Zbehy obec – Zbehy*). Příčinou existence dvou stanic v takovýchto obcích je jejich rozlehlost, resp. délka a i rozmístění sídelních objektů. Všechny uvedené dvojice stanic se nacházejí vždy na téže trati. Ve dvou případech spoluutvářejí názvy s tímto apelativním přívlastkem tříčlenný horizontální mikrosystém, srov. *Trenčianska Teplá obec – Trenčianska Teplá – Trenčianska Teplá zastávka* (viz Schéma č. 7, všechny uvedené stanice se nacházejí na téže trati), *Horná Štubňa – Horná Štubňa obec – Horná Štubňa zastávka* (jednotlivé stanice jsou lokalizovány na různých tratích – viz výše).

V uvedených dvou horizontálních mikrosystémech vytvářejí primární funkční opozici k názvům s přívlastkem *obec* názvy s nulovým přívlastkem, sekundární funkční opozici názvy s přívlastkem *zastávka*. Pouze v případě dvojice názvu *Závadka na Hronom obec – Závadka nad Hronom zastávka* není doložena opozice v podobě názvu s nulovým rozlišujícím přívlastkem.

Strukturu jednotlivých názvů s rozlišujícím přívlastkem *obec* lze zachytit následujícím schématem:

Schéma č. 13

HS₀

↕ ↕ ↕ ↕ ↕ ↕ ↕

TT₀ DC₀ RJ₀ DNV₀ DM₀ ZB₀ ZH₀

TT₀

↑ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓

DC₀ RJ₀ DNV₀ DM₀ ZB₀ ZH₀DC₀

↑ ↓ ↓ ↓ ↓

RJ₀ DNV₀ DM₀ ZB₀ ZH₀RJ₀

↑ ↓ ↓ ↓

DNV₀ DM₀ ZB₀ ZH₀DNV₀

↑ ↓ ↓

DM₀ ZB₀ ZH₀DM₀

↑ ↓

ZB₀ ZH₀

↑ ↓

ZH₀

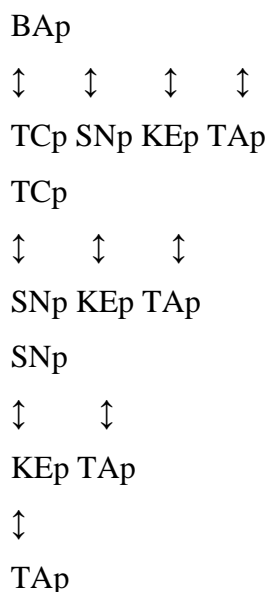
Vysvětlivky: HS₀ = Horná Štubňa obec, TT₀ = Trenčianska Teplá obec, DC₀ = Dlhé nad Cirochou obec, RJ₀ = Rimavské Janovce obec, DNV₀ = Drienovská Nová Ves obec, DM₀ = Demjata obec, ZB₀ = Zbehy obec, ZH₀ = Závadka nad Hronom obec.

Za významnější se v této dvojici názvů považuje stanice *Závadka na Hronom obec*, neboť se nachází v centru příslušné obce. Má tedy dominantní funkce 1. orientační, 2. diferenciační (v tomto sledu). Diferenciační funkci má proto, že tento název odlišuje tuto stanici od stanice *Závadka nad Hronom zastávka*. Ta má naproti tomu dominantní funkce 1. diferenciační, 2. orientační (v tomto sledu, viz i výklady výše).

Pětičlenný vertikální mikrosystém představují názvy s apelativním přívlastkem *predmestie*. Tyto názvy vstupují do horizontálních mikrosystémů s první propriální složkou *Bratislava* (viz Schéma č. 1), *Trenčín* (viz Schéma č. 5) a *Snina* (viz Schéma č. 9) i do neúplných, torzovitých horizontálních mikrosystémů (srov. *Trnava – Trnava predmestie*,

Košice – Košice predmestie). Strukturu jednotlivých názvů s apelativním přívlastkem *predmestie* lze zachytit následujícím schématem:

Schéma č. 14

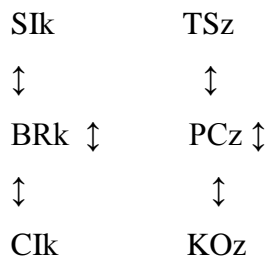
Vysvětlivky: BAp = Bratislava predmestie, TCp = Trenčín predmestie, SNp = Snina predmestie, KEp = Košice predmestie, TAp = Trnava predmestie

Názvy s tímto rozlišujícím přívlastkem označují, že se příslušná stanice nachází mimo střed, centrum města, tedy na jeho periferii, resp. v jeho okrajové čtvrti. Vytvářejí logicky významový protiklad k názvům s propriální složkou *mesto*, což v železniční síti SR dokládá pouze jediná dvojice, a to *Snina mesto – Snina predmestie* (viz Schéma č. 9). Tento typ názvu je ze své podstaty omezen na sídelní území charakteru města.

Tříčlenné vertikální mikrosystémy vytvářejí názvy s rozlišujícími přívlastky *závody* a *kúpele*. Složka *závody* se objevuje v názvech, které konstituují tříčlenné horizontální mikrosystémy (viz Schéma č. 4, Tisovec a Schéma č. 10, Púchov) a neúplné torzovité mikrosystémy (*Komárno – Komárno závody*, stanice *Komárno škola* se nachází na trati č. 136, na níž byla zastavena pravidelná osobní přeprava, takže do našeho materiálu regulérně rovněž nepatří, viz i výše stanice *Dvorníky*). Naproti tomu názvy se složkou *kúpele* netvoří ani neúplný, torzovitý horizontální mikrosystém, jsou vždy jediné s příslušnou první propriální složkou, nemají tak dominantní funkci diferenciacní, ale orientační, srov. *Sliach kúpele*, *Brusno kúpele*, *Číž kúpele*. Tato skutečnost svědčí i o jejich výrazných sekundárních funkcích – reklamní a propagační. Upozorňují na destinaci cestovního ruchu a léčebné turistiky.

Strukturu jednotlivých názvů těchto vertikálních mikrosystémů lze znázornit následujícím schématem:

Schéma č. 15

Vysvětlivky: SIk = Sliach kúpele, BRk = Brusno kúpele, CIk = Číž kúpele, TSz = Tisovec závody, PCz = Púchov závody, KOz = Komárno závody

Neúplné, torzovité vertikální mikrosystémy tvoří názvy s apelativními přívlastky *jaskyňa* (*Harmanec jaskyňa – Slavec jaskyňa*) a *nákladná stanica* (*Zvolen nákladná stanica – Vrútky nákladná stanica*). Tyto názvy (s výjimkou názvu *Slavec jaskyňa*, viz výše) vytvářejí primární funkční opozice k názvům nejvýznamnějších stanic (tedy k názvům *Harmanec*, *Zvolen osobná stanica*, *Vrútky*), sekundární funkční opozice k ostatním stanicím na území příslušného města (tedy k názvům *Zvolen mesto*, *Zvolen-Bučina*).

4. Závěr

Cílem našeho příspěvku byl popis horizontálních a vertikálních mikrosystémů názvů železničních stanic na území Slovenské republiky z hlediska synchronního. Horizontální mikrosystémy konstituují názvy s totožnou první propriální složkou. Názvy příslušných stanic vytvářející horizontální mikrosystémy mají těsné sepětí (mikro)prostorové a vstupují do primárních a sekundárních funkčních opozic. Ústřední postavení v horizontálních mikrosystémech má vždy název železniční stanice, která je na daném sídelním území považována za nejvýznamnější. K ní vytvářejí ostatní názvy na příslušném sídelním území primární funkční opozici, vůči sobě navzájem pak tyto ostatní názvy zakládají sekundární funkční opozice. Vertikální mikrosystémy se formují na základě totožných rozlišujících přívlastků (a to zpravidla apelativních). Tyto názvy nemají obvykle těsný (mikro)prostorový vztah, konstituují funkční opozice bez rozlišení na primární a sekundární. Uvedené horizontální a vertikální mikrosystémy obsahují vždy nejméně 3 prvky téhož druhu. Nejobsáhlejší horizontální mikrosystém reprezentují názvy stanic s první propriální složkou *Bratislava*, nejobsáhlejší vertikální mikrosystém názvy s rozlišujícím (apelativním)

přívlastkem *zastávka*. Soubory o dvou prvcích téhož druhu spoluutvářejí neúplné, torzovité horizontální a vertikální mikrosystémy.

Soustava názvů železničních stanic a zastávek SR sestává tedy z jednotlivých horizontálních a vertikálních mikrosystémů a neúplných, torzovitých mikrosystémů a rovněž i z izolovaných názvů.

Současně jsme v návaznosti na naše předchozí bádání provedli rekapitulaci dominantních funkcí jednotlivých typů názvu stanic. Tato klasifikace vychází z charakteru rozlišujícího přívlastku. Dominantní funkce názvů jsou založeny na skutečnosti, že tento přívlastek může být 1) nulový, 2) propriální, 3) apelativní. U apelativního přívlastku je relevantním kritériem pro stanovení dominantních funkcí příslušného názvu (i v jejich sledu) lexikální obsazení tohoto apelativního přívlastku.

Poznámky:

¹ Viz MITTER, P.: *Ke statusu, motivaci a funkcím názvů železničních stanic a zastávek v Ústeckém kraji*. In: Acta Onomastica LVI 2016, s. 155-165.

MITTER, P.: *Ke statusu, motivaci a funkcím názvů železničních stanic a zastávek v Banskobystrickém kraji*. In: Nová filologická revue, 2015, roč. 1. č. 2, s.41-50.

² Srov. i *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN 2002, s. 506.

³ Viz naše studie uvedené v Poznámce č. 1. V nich i vysvětlujeme důvody našeho postupu.

⁴ České dráhy, a.s. *Předpis pro organizování a provozování drážní dopravy*. Praha: O11/1 DOP, 2001, s. 20.

⁵ České dráhy, a.s. *Předpis pro organizování a provozování drážní dopravy*. Praha: O11/1 DOP, 2001, s. 21.

⁶ V textu však někdy oba výrazy nahrazujeme společným (byť poněkud zjednodušeným) výrazem *železniční stanice*, příp. *stanice*, a to především ze stylizačních důvodů. Rozlišování termínů *železniční stanice* a *železniční zastávky* by u každého názvu uvedeného v textu působilo rušivě.

⁷ Srov. MAJTÁN, M.: *Názvy obcí Slovenskej republiky (Vývin v rokoch 1773-1997)*. Bratislava: Veda 1998, s. 139.

⁸ Tamtéž, s. 227.

⁹ Tamtéž, s. 287.

¹⁰ Tamtéž, s. 334.

¹¹ Viz naši předchozí studii v *Nové filologické revue* (viz Poznámka č. 2).

¹² Viz výše MAJTÁN, M., s. 59.

LITERATURA

České dráhy, a.s. *Předpis pro organizování a provozování drážní dopravy*. Praha: O11/1 DOP, 2001.

Encyklopedický slovník češtiny. Praha: NLN 2002.

Cestovný poriadok vlakov osobnej dopravy 2016/2017. Bratislava: ŽSR 2016.

Jízdní řád 2017. Česká republika a mezinárodní spoje. Praha: SŽDC – státní organizace 2016.

MAJTÁN, M.: *Názvy obcí Slovenskej republiky (vývin v rokoch 1773–1997)*. Bratislava: Veda 1998, 600 s.

MITTER, P.: *Několik poznámek k sémantické klasifikaci urbanonym*. In: *Jazyk, literatura, region* (sborník z mezinárodní konference). Ústí nad Labem: UJEP 2012, s. 39-48.

MITTER, P.: *Ke statusu a motivaci názvů zastávek MHD*. In: *Jednotlivé a všeobecné v onomastice. 18. slovenská onomastická konferencia*. Prešov: FF PU 2012, s. 290-293.

MITTER, P.: *Ke statusu, motivaci a funkci názvů železničních stanic a zastávek v Banskobystrickém kraji*. In: *Nová filologická revue* 2015, roč. 7, č. 2, s. 41-50.

MITTER, P.: *Ke statusu, motivaci a funkci názvů železničních stanic a zastávek v Ústeckém kraji*. In: *Acta onomastica LVI* 2016, s. 155-165.

ŠRÁMEK, R.: *Urbanonymie a urbonymie*. Onomastický zpravodaj 31, 1990, s. 64-77.

ŠRÁMEK, R.: *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: MU 1999, 191 s.

Urbanonymá v kontexte histórie a súčasnosti. Banská Bystrica – Bratislava: FHV UMB – JÚLŠ SAV 1996.

Internetové zdroje:

www.vysoke-tatry.travel/region/

www.tatry.cz

www.golftatry.sk

www.google.com

www.mlynky.sk

www.strba.sk

www.obeclab.sk

www.nalepkovo.sk

www.skalite.sk

Resumé

The Microsystems of Names of Railways stations and Railway Stops Names in the Slovak Republic

Study deals with names of railway station names and railway stops names and their selected types. These names show us many mutual characteristics with names of bus stations. We are distinguishing names which are identical with official names of relevant separate settlement object and names which are not identical. These names obtain distinguishing proprial or apelative modifier. Names of railway stations and railway stops can be classified to names with purely proprial motivation and names with hybrid proprial-apelative motivation. Within framework of mentioned names is possible to identify various microsystems in horizontal level (including identical first, inchangeable, proprial komponent) and in vertical level too (including identical second, usually apelative komponent. Material base is created by names of railway stations and railway stops of Slovak Republic.

THE LANGUAGE OF VALUES – THE CORE VALUES OF BANKS

Urszula Michalik

The Institute of English, The University of Silesia
urszula.michalik@us.edu.pl

Key words: core values, language, corporate culture
Klíčové slová: základné hodnoty, jazyk, firemná kultúra

Introduction

In evaluating a potential of a piece of machinery, it is usually sufficient to refer to the objective and measurable specifications. [...] An economist can predict the economic potential of a nation with only limited precision from knowledge of measurable dimensions such as topographical features, the natural resource base of the country, or population figures such as age, sex, and education groupings. Though these factors affect the nation's economy, there is strong evidence that intangible cultural variables more strongly affect economic performance (Terpstra, David, 1985,118).

The main idea expressed in the above quotation was an inspiration to look at those intangible cultural variables of companies that significantly influence the way they set goals, plan actions, perform, deal with challenges and problems that often decide about their success. These variables are, among others, values which they claim to hold and preserve. Every responsible and serious company or institution must be aware that the importance of their values is not restricted to their operations, but also hugely impacts the way they are perceived by its publics (2), whose decisions or choices are often based on what the company claims to be guided by. The analysis carried out in the present article is based on the values of banks, which are institutions that have to build an especially high level of trust since they influence the lives of individual people, the operations of small and big companies, the condition of the economy of the whole country, or in case of larger, international banks the condition of the world economy and trade. Sabine Lautenschläger, Member of the Executive Board of the ECB admitted in a speech she delivered at the 7th International banking Conference in September 2015 that 'Every bank needs a strong cultural base, which should embody the bank's essence and aspirations and embrace its role as a profit-oriented organisation without neglecting its relevance for the well-being of national economies and for the finances of both

individuals and corporations' (<https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2015/html/sp150928.en.html>)

Moreover, following one of the worst crises that affected the world trade and economy in 2008 and 2009 that was the result of banks' wrong policy and unethical operations, nowadays bank managers must not only take care that they provide high quality services, but they must convince their publics that the activities they undertake will also bring benefits to the whole society.

1. The role of banks

Banks are one of the most important institutions in a country's and world economy as well in the life of companies, organizations and individual people. They have three main functions:

1. They are places where people and organizations can deposit their savings, which banks then pay interest on. If there were no banks, most people and companies would have to store their money and many other valuables in other places, where the risk factor might be much bigger.
2. Banks are generally responsible for the payments system and manage electronic payments, which are very important since more and more people stop using or are using less cash. In these circumstances banks are processing more card payments, transfers, direct debits, etc. every day. They also convert foreign currency.
3. Banks issue loans to individual clients, companies and organizations. This form of acquiring financial resources allows them to buy property, establish businesses, grow by making investments, obtain necessary capital, for example, to merge with another company, or, in difficult situations they can acquire money that will help them deal with problems.

The above mentioned functions, even though they are presented in a very short form, clearly indicate that the significance of banks in the life of individual people, in the performance of companies and in the economy of the whole country or world cannot be underestimated. They provide people with safety, allow to avoid risk, increase their resources, facilitate financial transactions they make, invest and develop and realize their individual or corporate plans etc. In order to make people aware of what banks wish to provide them with they express their goals (both short and long-term), plans and intentions in the form of values.

2. The meaning and importance of values

The ways companies and institutions act are reflected in their system of values [cf. Barry Tomalin and Mike Nicks, 2007,19], whose importance has been described and stressed by many authors:

1. Hofstede, Hofstede and Minkov drew attention to the role of values as the most important part of company culture (3), which is manifested through symbols, heroes, rituals (4) and, as they claim, most importantly values. The choice of values by companies influences what they do, how they operate, how they treat their employees, partners, customers and even the natural environment. Finally, it can be said that values determine company identity, and the way it is perceived by the environment (Hofstede, Hofstede and Minkov, 2010, 38). If a company does not present a clear, coherent and convincing set of values to its publics there is always a danger that they will lose faith in what it does, and in one of the most pessimistic scenarios that can unfold, they may also lose interest in what it offers, and instead choose competition (cf. Carte, Fox, Ch, 2008, 5).

2. A similar view on the significance of values was presented by Deal, T.E., Kennedy 'Values are the bedrock of any corporate culture. As the essence of a company's philosophy for achieving success, values provide a sense of common direction for all employees and guidelines for their day-to-day behavior [...] values may be grand in scope ("Progress is our most important product"), or narrowly focused ("Underwriting excellence"). They can capture the imagination ("The first Irish multinational"). They can tell people how to work together ("It takes two to tandem"). Or they can simply drive ("15 percent period-to-period sales and earning growth"). If they are strong they command everyone's attention: "What people really care about around here is quality". If they are weak, they may often be ignored' (Deal, Kennedy, 1982, 21). They saw values as a guidance for both the organization and its publics (4) when they make choices and make decisions how to act and react in various situations 'Choices must be made, and values are an indispensable guide in making them' (Deal, Kennedy, 1982,21).

3. Fons Trompenaars and Charles Hampden-Turner made it clear that all values are important (cf. Trompenaars, Hampden, 2012, 280), and if a company decides on a set values they have to be consistent and hold on to them in every circumstance. A final decision '[...] on the core values must be made in the context of the envisioned future and key purpose of the organization. These values need to be instrumental to the achievement of the goals set for the organization, and they need to fit the purpose' (Trompenaars, Hampden, 2012, 287).

3. Values and language

It is crucial that any company or organisation communicates its values clearly in order to reflect the objectives stated in the organisation's strategic and business plans (cf. Dwyer, 2006, 267). The vehicle used to express values is language.

3.1. Language as an element of culture

Language is one of the most significant aspects of culture and it is a very particular way of looking at the world and interpreting experience 'Language is the repository of the four cultural operations- classifying, coding, prioritizing, and justifying reality- that render organized social life possible [...]. It is a guide for coding behavior in the sense of interpreting human behavior and of communicating shared expectations about behavior. It expresses social priorities [...] and is a special way of looking at the world and interpreting experience (Terpstra, David, 1985,18). The above definition corresponds to the role of values, which are means of expressing ways companies organize their lives, code behaviours and communicate their expectations.

Values can be also analysed in the light of the NLP concept, where N stand stands for 'neuro', which refers to the mind, L stands for 'language', and P stands for programming, which is about linking sequences of actions undertaken to achieve goals (5). One of the functions NLP fulfills is that it gives insight to individual and organizational values 'Many businesses have excellent mission or vision statements, but somehow these are never able to connect with the minds and the hearts of the people who are responsible for realizing them. Values are the keys to motivation and creative work. They are the reasons the companies change hands for millions of dollars when the products and bricks and mortar that comprise the business are worth only a fraction of the price' (Business Essential, 2009, 64).

3.2. The choice of values

While deciding about which values a company wishes to present to its publics it has to be prepared to answer a few questions:

1. What is a given value about?
2. What does a company really mean by it?
3. Will staff understand it?
4. Will customers understand it?
5. What assumptions are behind a given value?

6. What other words, ideas or mental images are associated with a given value?
(cf. <https://www.business.qld.gov.au/starting-business/planning/business-planning/values>)

Another important factor that needs to be taken into consideration is the length and simplicity of values. Your values shouldn't be long, convoluted statements; 1 to 2 words or a short, simple phrase is usually sufficient. Simple, to-the-point values are more easily recalled by staff and embraced by customers and partners. You may need a brief explanation, but avoid making the values too complicated. (cf. <https://www.business.qld.gov.au/starting-business/planning/business-planning/values>).

3.3. The language of banks' values

The following words, which are used by banks to express their values, have been chosen to show their purpose and meaning:

DEVELOPMENT

The word **development** has been used to refer to the following goals and activities undertaken by banks:

-being open to new ideas and opportunities: [...] *wish to actively pursue possibilities for **development** in Poland and Central and Eastern Europe through acquisitions or alliances* (PKO); *constant strive to find **new paths for development*** (mBank),

- focusing on the improvement of the skills and competences of the staff, and on their commitment to the tasks and responsibilities they have: ***development of competence** – relates largely to staff competence and **corporate culture development*** (PKO); ***development and engagement of my colleagues*** (Barclays); *Professionalism, development and quality enhancement in providing services are unthinkable without the investment in education of employees, their **personal and professional development** and the creation of positive atmosphere in their working area* (Zagrebacka Banka).

RESPONSIBILITY/ACCOUNTABILITY

The word **responsibility** has been used to refer to the following goals and activities undertaken by banks:

-awareness of the impact of all activities undertaken by banks on the lives and well-being of all their publics: *We want to become the first choice bank for our retail and corporate clients, **operating with a sense of responsibility** towards customers, employees, stakeholders and society* (Eurobank); [...] ***we take responsibility** for our decisions and actions. We always keep our commitments* (PKO),

-responsibility for the quality of services they provide: [...] **responsibly providing financial services** (CITI), [...] **providing responsible lending, savings, payments and investment products** (UniCredit Italy),

-awareness of and taking responsible approach to managing the risk factor connected with banks' operations: [...] **obligation to act responsibly, do everything possible to create the best outcomes, and prudently manage risk. If we fall short, we will take decisive action and learn from our experience** (CITI); **Be accountable for failure as well as success, and not allocate blame** (Barcalys),

TRUST/CONFIDENCE

The words **trust** and **confidence** have been used to refer to the following goals and activities undertaken by banks:

-ensuring the publics that they can put absolute trust in banks, which are institutions that will never betray them: *They (customers-added by author) can rightly expect their **trust placed in us to be honored*** (ING); *We will not ignore, tolerate or excuse behaviour that breaches our values[...]To do so would break **the trust of society and the trust of the thousands of great colleagues who do the right thing to take this company forward every day*** (ING); *Financial stability – **public trust and confidence** in financial institutions, markets, infrastructure, and the system as a whole – is just as important. We strive to earn and **maintain the public's trust** by constantly adhering to the highest ethical standards* (CITI); *We **create trust** in our relationships by acting in a reliable manner* (Eurobank),

-providing high quality and reliable products that can be trusted: [...] *maintaining public confidence in the bank notes we all carry in our pockets and wallets* (Bank of England); *But confidence in our money is about more than just the bank notes we use. It is also about protecting the value of that money over time, so that households and businesses can plan, invest, save and spend with confidence* (Bank of England),

-creating relations among employees that are based on trust and mutual appreciation as one of the ways of ensuring effective and smooth cooperation, and ability to work as a team committed to achieving company goals: *We believe great teams are built on **mutual trust, shared ownership and accountability*** (Bank of America); *To cultivate a **climate of mutual trust and appreciation among the Group's employees as a necessary element for the continuation of our dynamic growth is the cornerstone for making this vision comes true*** (Eurobank).

HONESTY/INTERGITY/TRUTH

The word **honesty** has been used to refer to all goals and activities undertaken by banks:

-ensuring all publics that the policy of honesty is of utmost importance to banks, and that they will implement it in all situations bearing in mind the impact of all actions and decisions they make: *We are **honest**...We carefully weigh the impact of our actions and make decisions that are considerate of all involved (ING); We tell **the truth**. We are open, which means we are **honest** about what we do while balancing the interests of all involved (ING); We are **honest** with ourselves and others; our actions consistent with the Bank's vision and values (PKO); **Integrity**, above all ... For us, success will only be achieved if we **act with integrity** (ING); **Integrity**. We act fairly, ethically and openly in all we do (Barclays).*

RESPECT

The word **respect** has been used to refer to the following goals and activities undertaken by banks:

-to ensure publics that they will be treated with due respect: *We always act with understanding and **respect** for the needs of our clients, our colleagues and our fellow citizens (Eurobank); We **respect** and value those we work with, and the contribution that they make (Barclays),*

- to inform that banks respect the law and that they expect the same from their clients: *We **respect** the law and the rules we set for ourselves. We expect our customers and suppliers to do the same (ING),*

- to ensure that banks are institutions that are aware of the fact that people are different and they will respect these differences: *We **respect** every individual and value our differences - in thought, style, culture, ethnicity and experience (Bank of America).*

QUALITY

The word **quality** has been used to refer to the following goals and activities undertaken by banks:

-to ensure about the high quality of products and services banks provide: *[...] increase of customer service **quality** and efficiency (PKO); **high quality** bank notes (Bank of England); **quality** advice (Credit Suisse); We work constantly in order to deliver **a high level of quality** in our products and services (Eurobank),*

- to ensure customers that the quality of their lives is one the main goals and concerns banks have: *We protect people's savings and help them make the purchases [...] that improve the **quality** of their lives*(CITI).

EXCELLENCE

The word **excellence** has been used to refer to the following goals and activities undertaken by banks:

-ensure publics about the high quality of services: ***excellence** in distribution – relates to better and more efficient customer service and development of the remote channels* (PKO),

- to inform clients that banks make every possible effort to be institutions that are customer friendly and try to create a good atmosphere: *In our relentless **pursuit of excellence**, we strive to be a company that is a pleasure to do business with* (UniCredit Italy).

MERITOCRACY

The word **meritocracy** has been used to refer to the following goal:

-to ensure bank employees that they can expect equal treatment and opportunities for development: ***Meritocracy**. We offer equal opportunities to and ensure the equal treatment of all our employees. We recognise improvement in performance and reward employees on the basis of their individual and collective achievements* (Eurobank).

EXPERIENCE/COMPETENCE/EXPERTISE

The words **experience** and **competence** have been used to refer to the following goals and activities undertaken by banks:

-to ensure clients that the employees have considerable and relevant experience to carry out the tasks they are responsible for: *We care and have the right **competence** to manage their assets, interests and information* (ING); *We are **expert** in finance and insurance* (Credit Agricole),

-to inform clients that they can benefit from the experience and expertise of bank employees not only in terms of the good quality of products and services they offer, but also in situations when they have to rise to challenges and have the possibility to take advantage of opportunities: *We have 200 years of **experience** helping our clients meet the world's toughest challenges and embrace its greatest opportunities*(CITI); *We are dedicated to giving you the*

*full benefit of our **experience**, both by supporting your ideas and - if appropriate - suggesting new directions and perspectives (Credit Suisse).*

EFFECTIVENESS

The word **effectiveness** has been used to refer to all goals and activities undertaken by banks:

-to ensure publics that all activities are planned to achieve the best possible results, and to enable employees meet market challenges: *Organising around common values shared by employees helps to **effectively** face market challenges (mBank).*

INNOVATION/CREATIVITY/IMPROVEMENT

The words **innovation**, **creativity** and **improvement** have been used to refer to the following goals and activities undertaken by banks:

-to ensure publics that banks work towards improving their products and services by using new, modern methods: [...] ***innovation** and technology – **stepping up innovation** in delivery of new financial solutions, not just in the realm of products, but also distribution channels (PKO); **Creativity** We constantly strive for **innovation** and seek to introduce new ideas in order to*

***improve** our level of products and services (Eurobank).*

-to facilitate development of other companies and increase their chances on the competitive market by providing innovative solutions, and allowing them to adjust to current trends: *By providing finance to small, medium and large corporations and financing the development of key sectors, we contribute to economic growth, job creation and **innovation** (UniCredit Italy); [...] being open to the changes and **innovations** as well as searching for new interesting solutions in order to be ahead of current trends (mBank); Specialised banking services dedicated to various groups of clients are constantly **improved** and adjusted to changing behavioural patterns of clients (mBank).*

SECURITY/STABILITY

The word **security** has been used to refer to the following goals and activities undertaken by banks:

- to ensure about the security of products and services: [...] *maximum possible level of credit **security** (Eximbanka SR),*

- to help companies to obtain stable profits they aim to generate: [...] *retain stable profitability aligned with expectations of its shareholders* (PKO).

SIMPLICITY/EASE

The words **simplicity** and **ease** have been used to refer to the following goals and activities undertaken by banks:

- to ensure easy access to services [...] *simplified access to funding* (Eximbanka SR); *customers can use the self-service banking area with many devices which make everyday banking services **more easy** to use and are always available* (Zagrebacka Banka),

- to facilitate communication with publics by using plain, easy to understand language: *Every time you go to the bank, does it seem as though you're bombarded with strange acronyms and confusing terms. Bankers tend to use their own lingo to talk about accounts. If you **understand the basics**, you'll be better able to discuss your needs, and **understand what's going on** with your account* (Kennettrust Bank),

- following the Plain English (6) campaign governments and institutions in many other countries decided to make their documents and messages more understandable: *January 2017 - ING Bank Śląski as the first bank in Poland receives **Plain Language Certificate** issued by **Plain Polish Lab** at the University of Wrocław* (ING).

3.3.1. The use of adjectives and adverbs

The meaning of values is often strengthened by adjectives banks use to convince their publics of the quality of products they offer, and their good performance. The following adjectives (the adjectives and adverbs are in bold) have been used to emphasize the following goals and intentions of banks':

- to inform that they carry out their tasks in an exact, clear and correct way: *mBank are **mainly** people who cooperate with the aim to understand and **precisely** meet the needs of clients* (Mbank)

- to ensure that banks are cautious and think about the circumstances and consequences of their actions: *exercising a **prudential** approach* (mbank); *We manage financial risks **carefully** and take such risks only if these risks have been **properly** assessed* (ING),

-to emphasize that they are persistent and never cease to work towards the achievement of their goals and fulfillment of their values: *We work **constantly** in order to deliver a **high** level of services* (Eurobank); *Through improved operational efficiency [...] it **consistently***

*improves quality of its customer service (PKO); In our **relentless** pursuit of excellence, we strive to be a company that is a pleasure to do business with (UniCredit Italy),*

- to indicate the quality of their products and prices: [...] **durable, high quality** bank notes, containing **advanced** security features that are **easy** to check and **resilient** to counterfeiting. *That objective is to deliver **low** and **stable** prices (Bank of England); Aim for **flawless** delivery (Barclays),*

- to assure that they employ the most qualified people: *In order to build its team out of the most **valuable** human capital available in the market, it aspires to become **the best** employer in the Polish financial sector (PKO),*

- to indicate their premium and dominant position on the market: **leading** bank in Croatia in terms of the quality of products and services (Zagrebacka),

- to emphasize the nature of the services and attitude towards customers: **friendly** customer service (Credit Agricole); **people-oriented** bank [...] providing **client-centric** solutions Credit Agricole); **customer-oriented** proces (Credit Agricole).

3.3.2. The use of verbs

There is no doubt that the choice of verbs may enhance the chances to invigorate the message, and increase the power of a message. The verb can not only attract attention, but also make the reader think about something it refers to, and focus on a feature that an institution wishes to highlight in its values. The following verbs (the verbs are in bold) were used to emphasize the qualities banks claim to have:

- efforts banks make to provide products and services that are sought by customers: *mBank are mainly people who cooperate with the aim to **understand** and precisely **meet the needs** of clients and (mBank); [...] the Bank which accurately **identifies** and **foresees** the needs of its customers (Credit Agricole); Take the time to **understand** clients' and customers' needs, regardless of my role [...] Always **strive** to surpass clients' and customers' expectations (Barclays); We **make every effort** to get to know and **understand** the actual needs of our customers and business associates, and to **tailor** to them the solutions we develop (PKO); [...] we are actively interested in understanding your current situation and future goals. So we **listen** first, before offering you our ideas. To us, listening is the key prerequisite for quality advice (Credit Suisse),*

- that their products are designed to bring benefits to customers: *services that **enable** growth and economic progress* (CITI); *By lending to companies large and small, we **help** them grow* (CITI),
- that their goal is to make sure that the products they offer are safe: *We **protect** people's savings* (CITI),
- that they wish to retain their customers: ***building** long-term relationships with customers* (Credit Agricole),
- to let customers and employees know that they are always ready to help: *we **care** and have the right competence to manage their assets, interests and information* (ING); *We **strive** to **help** our employees reach their full potential*(PKO),
- that they make efforts to hold a prominent position on the market, and surpass competition: *consistently **strengthens** its position of leadership* (PKO); ***differentiate** ourselves from our competitors in the market* (Credit Agricole); [...] *searching for new interesting solutions in order to **be ahead** of current trends*(mBank).

3.3.3. Values and slogan

A slogan which is usually short, seems to one of the easiest ways to attract and hold people's attention. The word *slogan* comes from a Celtic word *slaugh*= *army* + *gharim* + *war*, which can be understood as a 'war cry'. Thus, the language used in slogans is often perceived as one of the most powerful means of (cf. Kwaciak, 1997, 107) establishing brand's identity, raising awareness of a product, stimulating interest, creating a desired image and securing a position on the market. As such it can emphasize the values. The following slogans (the slogans are in bold) were used by banks in order to ensure that:

- banks strive to improve their products, and all their activities are designed to positively influence and change the circumstances in which they and their customers work and live: [...] ***leaving things better than we found them*** (Barclays); ***Innovative and better ways to do things*** (Barclays); ***Continual improvement*** (PKO),
- regard their publics as important: ***Respect for People*** (Barclays),
- care about more than the quality of their products: ***Bank for a greener world*** (Credit Agricole),
- are honest and adhere to moral and ethical principles: ***Integrity, above all*** (Bank of America),

- are responsible: *Act responsibly* (Bank of America).

4. Values and Corporate Social Responsibility.

For some time now, the organisations' publics have been paying special attention to those activities that are not directly connected with their main business, but affect other spheres of individual lives, the lives of communities or the natural environment. The advocates of SCR base their opinions on the assumption that capitalism does not fulfill the public interest. Therefore, they claim that it is crucial that companies and organisations engage in activities that not only serve their own interest and goals, but care about the interests and problems of their wider environment (cf. Daniels, Radebaugh, Sullivan, 2007, 166). Even though it is not the responsibility of many organisations to, for example, express concern about housing problems, health problems or education of children, they engage in activities and organize events aimed at helping or improving conditions in which people live (7) 'Global greenhouse gas emissions continue to rise. Diseases wreak havoc across entire continents. An entire host of seemingly intractable issues confront governments throughout the world, who are sometimes unable to effect positive changes. With the emergence of companies as some of the most powerful institutions for innovation and social change, more shareholders, regulators, customers and corporate partners are increasingly interested in understanding the impact of these organisations' regular activities upon the community and its natural resources' (Business Essential, 2009, 65). The following examples (show how banks fulfil their role as socially responsible institutions:

- they attach importance to the ways employees are treated: *An important part of the Bank's social responsibility is also its caring relationship to its employees because out of it arise satisfaction and motivation for work as a basis for success of every company* (Zagrebacka Banka),

- they are aware of the needs and problems of local communities in which they operate, and of the whole society: [...] *support local communities in responding to sustainable development challenges* (Credit Agricole); [...] *contributes to sustainable development, the health and welfare of society* (Credit Agricole); *We believe in making decisions that are clear, fair, and grounded in the principles of shared success, responsible citizenship, and community building* (Bank of America); *Zagrebacka Banka has the awareness of its own responsibility and the impact on the community in which it operates, as well as of the needs of this community* [...] (Zagrebacka Banka); *We contribute with all possible means to the local*

*communities in which we operate. Our contribution reflects **the anthropocentric nature of our organization** (Eurobank); We exist to **bring prosperity to individuals, enterprises and communities**. Mindful of our potential to make a difference, our Group applies a sustainable strategy to creating **value in a way that supports the advancement of local communities, the competitiveness of enterprises and the well-being of individuals** (UniCredit Italy); Find ways to **positively impact all of the communities we interact with** (Barclays),*

- they are ready to comply with the law and accepted norms of behaviour: [...] **compliance with applicable law and consistent with international norms of behaviour** (Credit Agricole),

- they admit that they are institutions that are prepared to manage risk: [...] **manage risk** (Credit Agricole),

The banks also indicate what particular problems and issues they address:

- raising awareness of responsible approach and managing financial resources through education: *We support schools in **teaching** the youngest pupils the basics of banking, finance and business. We believe that by teaching children respect for money and money management, and first of all by **encouraging children to develop the habit of saving money**, we give them a head start for their future* (Credit Agricole),

- helping to promote general education [...] *we are also a member of the Every Child our Future charity, which was created to support initiatives to **improve both literacy and numeracy** skills in Guernsey* (Credit Suisse); *We provide financing and support to governments at all levels, so they can **build schools*** (CITI)

- providing help to those in need: *The bank's **philanthropic activities** include providing financial support to the Children's Friends Association [...] (Interest and Care) Foundation and [...] (To the **Rescue of Children with Cancer**) Foundation* (Credit Agricole); *The bank also gets involved in numerous initiatives promoting pro-social attitudes among its staff, such as, among others, the **Bank With a Charitable Twist** initiative consisting in collecting plastic caps. The money raised from the sale of the caps has been donated to the **"I can help" Foundation*** (Credit Agricole); *Addressing **the critical needs of our communities** [...] We have [...] provided grants to fund critical needs and housing [...] focused our **philanthropic efforts to address pressing needs** related to [...] **hunger and jobs** with a particular focus on **helping low-income communities*** (Bank of America); [...] *we **support good causes**, and encourage employees to participate in **volunteer activities*** (ING); [...] *a Guernsey-based charity that aims to **raise awareness of male cancers** [...] our staff raised more than £14,000 for the Channel Islands' **lifeboat charity*** (Credit Suisse),

- taking care of the environment: *From the projects we finance to the lighting in our offices, we are mindful that every aspect of our business has social and **environmental impact*** (Bank of America); *One of **pro-environmental initiatives** of the bank has been **ecodriving** training for its staff. The idea behind it was to show that **ecodriving** helps to **reduce fuel consumption, greenhouse gas emissions** [...], which translates into substantial savings and **protects the environment*** (Credit Agricole); *We respect human rights and **care for the environment*** (ING); [...] *Credit Suisse is committed to **operating in a sustainable manner**. In our Guernsey Helvetia Court offices' the **environmentally-friendly refrigerant system** and state-of-the-art motion detection lighting system installed allow us to **leverage the most energy efficient plan, reducing our environmental impact and costs** [...] We also have a long-established **waste management policy** with all available waste streams (glass, plastics, paper, metal, cardboard, electrical) separated for on and off-island **recycling*** (Credit Suisse),
- supporting culture: *the Bank has been recognized as and one of the greatest “**patrons**” of **culture*** (Zagrebacka Banka).

CONCLUSIONS

There is no doubt that every company, irrespective of its size and scale of operations, needs a prevailing set of values that will guide them during the times of prosperity or help manage a crisis. Values may facilitate the management process, ensure transparency, help improve corporate accountability and finally attract customers, shareholders and all those interested in what a company does that it is a reliable and credible partner. The analysis of values presented by small, medium and large banks have been carried out in terms of the particular words they use to express values, slogans and with reference to a concept of corporate social responsibility. The results of the show that banks use values to emphasize:

- a commitment to innovation and excellence,
- a commitment to integrity and acting in an honest way,
- a commitment to respecting the law,
- a commitment to showing respect for all publics,
- a commitment to sustainability and to acting in a an environmentally friendly way,
- a commitment to doing good for local communities and/or the whole society,
- a commitment to ensuring effective, clear communication,

- a commitment to being open to and take advantage of every opportunity to develop and upgrade banks' products,
- a commitment to improving skills and competences of the staff,
- a commitment to developing and improving good relations with all publics,
- a commitment to taking responsible approach to managing the risk factor connected with banks' operations,
- a commitment to being customer friendly and creating a good atmosphere,
- a commitment to helping customers realize their goals and rise to challenges,
- a commitment to providing safe products,
- a commitment to providing easy access to banks' products,
- a commitment to carrying out banks' tasks in an exact, clear and correct way,
- a commitment to acting in a cautious way.

The present analysis will be a basis for further research on the perception of banks' values among banks' employees and customers.

Comments

1. **PKO BP** is one of the largest and oldest banks in Poland and is a leader among the banks providing services to retail customers. It has the largest amount of deposit, savings and checking accounts. The Bank has over 1,200 branches across Poland and employs over 27 thousand people (https://www.emis.com/php/company-profile/PL/PKO_BP_SA_en_1454738.html- accessed on 1st March 2017).

Zagrebacka Banka (UniCredit) is a universal bank, offering retail and corporate banking products and services to its customers. It has been the leading bank in Croatia in terms of the quality of products and services, technical innovations, number of customers etc. for years [<https://thebanks.eu/banks/9842> -accesssed on 1st March 2017].

Credit Agricole SA is a French banking group that offers banking and insurance services through a network of regional, local banks and its branches. The Bank's principal lines of business include Retail Banking which include French retail banking and International retail banking; Specialized Financial Services which covers asset management and securities,

insurance, consumer finance, private banking, leasing & factoring and specialized subsidiaries and activities; and Corporate and Investment Banking which offers a range of products and services in capital markets, brokerage, investment banking, structured finance and commercial banking [<http://in.reuters.com/finance/stocks/companyProfile?symbol=CAGR.PA>- accessed on 1st March 2017].

EXIMBANKA SR Export-Import Bank of the Slovak Republic is a legal entity registered in the Commercial Register. It is a specialized financial institution merging banking and insurance activities with the objective of export support. The role is to improve the economic exchange of the Slovak Republic with foreign countries and to improve the competitive strength of Slovak producers on the international markets. The offered products are designed for small and medium-sized enterprises as well as for large corporations, and make it easier to break into the international markets [https://www.eximbanka.sk/en/english/about-us/the-profile-of-eximbanka-sr.html?page_id=459- accessed on 1st March 2017].

Bank of America is one of the world's leading financial institutions, serving individual consumers, small and middle-market businesses and large corporations with a full range of banking, investing, asset management and other financial and risk management products and services. Bank of America is a global leader in wealth management, corporate and investment banking and trading across a broad range of asset classes, serving corporations, governments, institutions and individuals around the world [<http://investor.bankofamerica.com/phoenix.zhtml?c=71595&p=irolhomeprofile#fbid=pMvaTihaZd3>- accessed on 1st March 2017].

ING is a global financial institution with a strong European base, offering banking services. It offers retail and wholesale banking services to customers in over 40 countries. The bank's strengths include well-known, strong brand, strong financial position, omnichannel distribution strategy and international network [<https://www.ing.com/About-us/Profile-Fast-facts/Profile.htm>- accessed on 1st March 2017].

Credit Suisse AG provides private banking and investment banking services in Switzerland and internationally. It operates through Swiss Universal Bank, International Wealth Management, Asia Pacific, Global Markets, and Investment Banking & Capital Markets segments. The company offers a range of advice and financial solutions, including structured advisory; investment advice; wealth and asset management; fixed income products and instruments; securitized products; M&A transactions; corporate sales and restructurings;

divestitures; takeover defense strategies; equity and debt underwritings; equity and fixed income sales; debt and equity securities; private placements; and trading services (<http://www.bloomberg.com/research/stocks/private/snapshot.asp?privcapId=661102> - accessed on 1st March 2017).

CITI Citigroup Inc. (Citi) is a financial services holding company. The Company's whose businesses provide consumers, corporations, governments and institutions with a range of financial products and services, including consumer banking and credit, corporate and investment banking, securities brokerage, trade and securities services and wealth management. The Company operates through two segments: Citicorp and Citi Holdings. (<http://www.reuters.com/finance/stocks/companyProfile?symbol=C.N-> accessed on 1st March 2017).

EUROBANK Eurobank EFG group is a European banking organization which offers its products and services both through its network of over 1,600 branches and points of sale, and through alternative distribution channels. Strong capital adequacy, the quality of bank's portfolio and solid profitability drives the business forward for the benefit of customers and shareholders alike (<https://www.eurobank.gr/online/home/generic.aspx?id=4&lang=en&mid=> accessed on 1st March 2017).

UniCredit Italy UniCredit (formerly UniCredito Italiano) is a giant in Europe, and is Italy's largest bank. UniCredit is also the largest foreign bank in Central and Eastern Europe (CEE), with 4,295 branches and units. It is organized into several divisions, including retail banking (targeting families and small- to mid-sized businesses), corporate and investment banking, private banking, and CEE. UniCredit's retail banking operations are led by its bank of the same name in Italy, UniCredit Bank in Germany, UniCredit Bank Austria, and Bank Pekao in Poland (http://www.hoovers.com/company-information/cs/company-profile.unicredit_spa.afb727c7356119cb.html- accessed on 1st March 2017).

mBank is the first fully Internet-based bank in Poland. The bank started its operation in 1986 as Bank Rozwoju Eksportu (BRE Bank) and over the years it has systematically developed its competencies in the area of servicing various client groups, continuously enriching its offer. After the brand unification in November 2013, when the mBank name replaced not only the name of the company, but also the BRE and MultiBank brands - the bank gained not only a new image, but also new values. Today it a universal bank, specialising in servicing all client groups and provides

comprehensive services within the scope of retail, business, corporate and private banking. (<https://www.mbank.pl/en/about-us/about-mbank/>- accessed on 1st March 2017).

Barclays Bank PLC, together with its subsidiaries, it provides financial services in the United Kingdom, rest of Europe, the Americas, Africa, the Middle East, and the Asia Pacific. It offers retail banking, credit cards, wholesale banking, investment banking, wealth management, and investment management services. The company was formerly known as Barclays Bank International Limited and changed its name to Barclays Bank PLC in January 1985. The company was founded in 1925 and is headquartered in London, the United Kingdom. Barclays Bank PLC is a subsidiary of Barclays PLC. (<http://www.bloomberg.com/research/stocks/private/snapshot.asp?privcapId=2456646>- accessed on 1st March 2017).

Bank of England (founded in 1694) is the central bank of the United Kingdom. Sometimes known as the ‘Old Lady’ of Threadneedle Street, the Bank’s mission is to promote the good of the people of the United Kingdom by maintaining monetary and financial stability. (<http://www.bankofengland.co.uk/about/Pages/default.aspx>-accessed on 1st March 2017).

Kennett National Bank is a local community bank one of the oldest independently owned and managed banks in the state of Missouri, USA, with 7,000 customers and over \$98 million in assets. It offers account services and personal and business loans.

2. **Publics**- the term refers to all groups of people who are affected by what a company did in the past, is doing now or planning to do in the future. Their relations with a given company may be either voluntary or they may be affected by the company activities irrespective of their will, for example, in times of crisis or disaster. Publics include people who are directly involved in the operations of a company e.g. staff, managers etc. (these are the internal publics) and people or organizations who act or just live outside the company, for example, banks, media, government, local publics etc. (these are the external publics).

3. According to these authors what we do, the way we think and feel is programmed by culture ‘Every person carries within him-or herself patterns of thinking, feeling and potential acting that were learned throughout the person’s lifetime [...] Culture is learned, not innate’ (Hofstede, Hofstede, Minkov, 2010, 4-5). A similar approach to understanding culture can be employed to corporate culture, which is never ‘innate’, and thus companies have to build it. The way they develop it and the elements it will include depend on the decisions made by people who work in particular companies.

4. Symbols are “words, gestures, pictures, or objects that carry a particular meaning that is recognized as such only by those who share the culture. Heroes are persons [...] who possess characteristics that are highly prized in a culture and thus serve as models for behavior [...]. Rituals are collective activities that are technically superfluous to reach desired ends but that, within a culture, are considered socially essential” (Hofstede minkov. Pp. 8-9
5. NLP was created in the mid 1970s by John Grinder, a professor of linguistics, and Richard Bundler, a university student, who tried to find out why some people are extremely good at a skill and others are not. One of the tools NLP uses for modelling excellence is language (cf. Business Essential, p. 63-64).
6. Plain English is about writing to inform and explain and be understood, but not to impress and confuse. Plain English is “...any message, written with the reader in mind, that gets its meaning across, clearly and concisely so the reader can take the appropriate action” (www.wordcentre.co.uk/page_54.htm). The major reason plain English should be used in any information is that ordinary people rely on it when they make decisions or when they follow instructions. Instructions seem to be a pet hate for many people as many, if not most of them are not only difficult, but sometimes impossible to follow.
7. Public opinion surveys show that consumers are more likely to buy products and use services provided by companies that engage in activities undertaken to improve their lives and the condition of the environments they live in (cf. Business Essential, 2009, 66).

BIBLIOGRAPHY:

CARTE, P., FOX, Ch.: *Bridging The Culture gap. A Practical Guide to International Business Communication*. 2nd edition. London and Philadelphia: Kogan Page, 2008.

Business Essential. London: A&C Black Publishers Ltd., 2009.

DANIELS, J.D, RADEBAUGH, L.H, SULLIVAN, D.P.: *International Business. Environments and operations*. Eleventh Edition. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Prentice Hall, 2007.

DEAL,T.E.,KENNEDY, A.A.: *Corporate Cultures. The Rites and Rituals of Corporate*. Massachusetes, California, New York Don, Ontario: Addison-Wesley Publishing Company, Inc., 1982.

DWYER, J. *The BUSINESS COMMUNICATION HANDBOOK*. 7th EDITION Australia: PEARSON Prentice Hall, 2006.

HOFSTEDE, G., HOFSTEDE, MINKOV, M.: *Cultures and Organizations. SOFTWARE OF THE MIND. Intercultural Cooperation and Its Importance for Survival*. McGraw-Hill: New York, Chicago, San Francisco, 2010.

KWACIAK, B.: *Co trzeba wiedzieć reklamie*. Kraków: Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu, 1997.

LAMBIN, J-J.: *Strategiczne zarządzanie marketingowe*. (ed. Strzyżewska-Kamińska), M. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN: Warszawa, 2001.

SCHEIN, E. H.: *The Corporate Culture Survival guide. Sense And Nonsense about Cultural Change*. San- Francisco: Jossey-Bass. SWP#4091, 1999.

SURRIDGE, M., GILLESIE, A.,: *A2 Business Studies*. Second Edition. London: Hodder Arnold, 2005.

TERPSTRA, V. and DAVID, K.: *The Cultural Environment of International Business*. Cincinnati, West Chicago, Il, Dallas: South-Western Publishing Co., 1985.

TOMALIN, B., NICKS, M.: *The World's business cultures and how to unlock them*. London: Thorogood Publishing, 2007.

TROMPENAARS, F. and HAMPDEN-TURNER, Ch.: *RIDING THE WAVES OF CULTURE. UNDERSTANDING DIVERSITY IN GLOBAL BUSINESS*. McGraw Hill: New York, Chicago, San Francisco. 2012.

Internet sources:

<https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2015/html/sp150928.en.html>- accessed on 10th March 2017.

<https://www.business.qld.gov.au/starting-business/planning/business-planning/values> - accessed on 2nd March 2017.

<https://www.business.qld.gov.au/starting-business/planning/business-planning/values> - accessed on 3rd March 2017.

https://www.emis.com/php/company-profile/PL/PKO_BP_SA_en_1454738.html- accessed on 1st March 2017.

<https://thebanks.eu/banks/9842>- accessed on 1st March 2017.

<http://in.reuters.com/finance/stocks/companyProfile?symbol=CAGR.PA>- accessed on 1st March 2017).

https://www.eximbanka.sk/en/english/about-us/the-profile-of-eximbanka-sr.html?page_id=459- accessed on 1st March 2017].

<http://investor.bankofamerica.com/phoenix.zhtml?c=71595&p=irolhomeprofile#fbid=pMvaTihaZd3>- accessed on 1st March 2017.

<https://www.ing.com/About-us/Profile-Fast-facts/Profile.htm>- accessed on 1st March 2017.

<http://www.bloomberg.com/research/stocks/private/snapshot.asp?privcapId=661102>- accessed on 1st March 2017].

<http://www.reuters.com/finance/stocks/companyProfile?symbol=C.N-> accessed on 1st March 2017.

<https://www.eurobank.gr/online/home/generic.aspx?id=4&lang=en&mid=> accessed on 1st March 2017.

http://www.hoovers.com/company-information/cs/company-profile.unicredit_spa.afb727c7356119cb.html- accessed on 1st March 2017.

<https://www.mbank.pl/en/about-us/about-mbank/>- accessed on 1st March 2017.

[http://www.bloomberg.com/research/stocks/private/snapshot.asp?privcapId=2456646-](http://www.bloomberg.com/research/stocks/private/snapshot.asp?privcapId=2456646) accessed on 1st March 2017].

<http://www.bankofengland.co.uk/about/Pages/default.aspx>-accessed on 1st March 2017].

<https://www.kennetttrustbank.com/>- accessed on 2nd March 2017.

[https://www.kennetttrustbank.com/learn/blog/defining-banking-terms-in-plain-english-](https://www.kennetttrustbank.com/learn/blog/defining-banking-terms-in-plain-english) accessed 12 March 2017.

Resumé

The Language of Values – The Core Values of Banks

The present article looks at the role and importance of values as part of corporate culture of banks. Culture and values are the basis for many decisions made by managers and customers of all companies, irrespective of their size and the scope of activities they engage in. It analyses the nature, meaning and the language chosen banks (1) use to express their values, and the impact they have on their performance.

PERSUAZÍVNE TECHNIKY (A ARGUMENTOVANIE) V TELEVÍZNYCH RELÁCIÁCH O VEŠTENÍ

Alexandra Chomová

Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica
Alexandra.Chomova@umb.sk

Kľúčové slová: persuázia, manipulácia, emocionálnosť, jazyková vágnosť, reklama, argument

Key words: persuasion, manipulation, emotionality, language vagueness, advertisement, argument

Záujem o iracionálne súcno nie je v dejinách ľudstva ničím novým. Vykladanie tajomných javov, mystiky a odhaľovanie minulosti, súčasnosti či budúcnosti sa dialo v spojení s kmeňovými rituálmi či náboženstvom. V niektorých spoločnostiach vznikli na tieto účely strediská (napr. Delfy v starovekom Grécku). Podľa E. Mlezivu (2004, s. 126 – 127) vychádza záujem o tajomné javy od samých ľudí. Zaoberajú sa nimi a spontánne ich vyhľadávajú. Na veštenie sa v závislosti od kultúry a tradície využívajú rôzne praktiky (výklad snov, predtuchy, vykladanie prírodných fenoménov, využívanie kociek, kariet, čísel a ďalšie). Výklad pritom vychádza z prezentovanej schopnosti (v zmysle vnuknutia) poznania informácií zo života recipienta bez predchádzajúceho stretnutia, resp. bez priameho kontaktu. S ohľadom na analýzu komunikátov z vybraných relácií zameraných na veštenie (1), predpovedanie budúcnosti, liečenie, ktoré sa objavili v slovenských médiách v rokoch 2012 – 2017, poukážeme na jazykové stvárnenie persuázie (2) využívanej v tomto type komunikátov.

Podľa J. Gráca (1985) sa persuázia ako metóda ovplyvňovania vyznačuje vlastnými špecifikami. Z hľadiska použitých prostriedkov je to ovplyvňovanie hodnotiacimi argumentmi pôsobiacimi na racionálnu aj emocionálnu úroveň ľudskej psychiky (napr. na rozdiel od objasňovania, ktoré zasahuje len kognitívnu sféru alebo od demonštrácie, ktorá pôsobí len na zmyslové vnímanie). Predpokladom na presvedčovanie je dobrovoľnosť, zainteresovanosť príjemcu, zdôvodnenosť či prijatie racionálnych a emocionálnych argumentov. Výsledkom má byť pocit racionálno-emocionálneho uistenia príjemcu o správnosti rozhodnutia. Presvedčovanie je teda také ovplyvňovanie, v ktorom sa recipient pod vplyvom persuádera dobrovoľne, zainteresovane a zúčastnene uisťuje o zdôvodnenosti nejakého stanoviska. Rozdiel medzi persuáziou a manipuláciou sa vidí v tom, že „persuázia je založená na racionálnom presvedčaní a vykonávaná často v záujme presvedčaného, zatiaľ čo manipulácia na technikách zavádzania a pôsobenia na podvedomie“ (Šmihula, 2014, s. 189,

podobne Grác, 1985; M. Iłowiecki, T. Zaśępa, 2003). B. Malík (2008) sa nazdáva, že manipulácia nemusí byť vedomým zámerom a nemusí byť vedome reflektovaná adresátom. Každú komunikáciu chápe ako manipulatívnu, pričom manipulácia sa nevníma negatívne, ale ako najbyťostnejšie určenie komunikácie.

Vo vzťahu k vešteniu je predpokladom vstupu do komunikácie (s persuzívnym zámerom) motivácia záujmu o výklad (prognózu, liečenie), ktorú predstavujú vnútorné pohnútky recipienta. Podľa D. Rushkoffa (2002) si ľudia pokiaľ možno najmä rozumne potrebujú zdôvodniť svoje emocionálne rozhodnutia. J. Borg (2013, s. 54) konštatuje, že väčšinu rozhodnutí vykonávame na základe emočného podnetu. V pozadí takého citového podnetu môže byť potreba odvrátiť situáciu, ktorú subjekt vníma ako ohrozujúcu. V súvislosti s vyhľadávaním predpovedí či výkladov budúcnosti možno povedať, že táto potreba sa opiera o dve skutočnosti, ktoré formuloval J. Grác (1985, s. 305, 306). Jednou je, že ľudské rozhodovanie ovplyvňuje skúmanie finálnej stránky riešenia problému a druhou, že človek sa o správnosti presvedčuje aj po prijatí nejakého rozhodnutia.

Motívy, ktoré stoja v pozadí potreby presvedčiť sa o niečom, sa explicitne reflektujú v sledovaných komunikátoch najmä v lexike so zvýšenou frekvenciou, ktorá odráža sociálny, vzťahový a ekonomický aspekt recipientovho života (životná úroveň, financie, pracovné a spoločenské uplatnenie, generačné problémy a pod.). Táto lexika sa môže hromadiť aj v jednom prehovore: *sú to liečivé kamienky, ktoré sú vplývajú na zdravie, psychiku, lásku, energiu, čokoľvek, čo potrebuje človek; môžete si privolať šťastie, môžete si privolať lásku, môžete si privolať financie; uzdravte svoje vzťahy, uzdravte svoje rodiny, aj svoje rody; ak aj máte nejaký životný problém, niečo vás trápi, práca, láska, vzťahy, financie, zdravie, zdravie vašich detí, vnúčať, možno ste sa s niekým zoznámili, chcete vedieť, aký je to človek, čo môžete očakávať od vzťahu, pretože aj tieto veci sa dajú pozrieť vo výklade kariet.* (3) V zmysle ponuky alternatívnej cesty, riešenia sa významovo využívaná lexika viaže aj na duchovno, tajomno, iracionalitu (objavujú sa abstraktné pojmy, ale aj pojmy z rôznych filozofických a náboženských smerov, pomenovania procesov a vlastností): energia/energický, blok/blokácia, očista/očistenie/prečistenie, anjel/archanjel, duša/duchovno/duchovný, svätený/posvätiť, kliatba, boh/boží, cesta, liečenie/vyliečenie, myšlienka, harmónia/harmonizovať, svetlo, univerzum, mágia, čakry, aura, meridián, afirmácia, karma (pričom tieto lexémy sa môžu hromadiť v jednom prehovore, napr. *tá očista sa týka práve toho: očista tela, duše, aury, čakier, zbavenie blokad z minulých životov, z urieknutia, preklatia, zbavenie karmy*). Využívanie týchto slov má pôsobiť pre recipienta prítlačivo a vytvoriť atmosféru dôvery, napr. vyvolávaním asociácií s kresťanskými tradíciami: *požiadajte strážnych anjelov o pomoc, o prítomnosť, archanjela Michaela, Rafaela,*

Chamuela, ktorí sú veľmi spolu, aby vám pomáhali; pane bože, naša matka Panna Mária, nabíjame túto vodu pre pani Vierku. Na tento aspekt nadväzuje aj používanie rekvizít ako symbolov, ktoré dotvárajú mimojazykový komunikačný kontext (sviečka, kríž, sošky svätcov a anjelov apod.). Zároveň sa ich využitím predpokladá identifikácia kontextovo nezapojených častí výpovede. Vzhľadom na využívanie vizuálneho kanála, ktorým sa dostáva informácia k príjemcovi, sa takto môže znásobiť účinnosť slovnej persúázie.

Predpokladom vstupu presvedčovanej osoby do komunikácie s vykladačom je viera v schopnosti dotyčnej osoby, viera, že pozná „tajomstvo“. Persuáderi svoje schopnosti často zdôrazňujú: *takže ja som plnoezoterička, venujem sa naozaj úplne všetkému; robím liečenie cez vyššie ja; denne komunikujem s mocnou duchovnou ríšou.* Toto spojenie s vyššími bytosťami persuáder využíva ako argument, ale aj na zvýšenie presvedčivosti toho, čo predkladá. Odvolanie sa na vyššiu entitu tak kopíruje techniku odvolávania sa na expertov, autority známu z reklamy (metóda nalákania na odborníka je podľa M. Howieckeho a T. Zasepu častá a účinná, pozri 2003, s. 93). Zároveň sa tak posilňuje predstava tajomna. Sám persuáder sa pritom nepovažuje za nositeľa myšlienok, ale za ichsprostredkovateľa, čo sa prejavuje v substitúcii: *odkaz pre vás od vyššieho ja; pracujem, podľa toho ako ma vyššie ja vedie; dostávam informáciu od anjelov,* prípadne sa využíva zámenný tvar tretej osoby: *čo sa týka toho, oni ku mne prichádzajú tak spontánne, keby tam niečo bolo (...) okamžite to proste príde; oni ma vedú rôznymi spôsobmi podľa toho, kto ako zavolá; oni prichádzajú naozaj spontánne, tak nečakane; záleží to od vlastne mojich zlatičiek, ako ich ja naozaj volám.* Na efekt tretej osoby upozorňujú aj M. Howiecky a T. Zasepa (2003). Využívanie gramatickej kategórie tretej osoby ako synonyma iného, cudzieho, niekoho mimo nás „oslabuje pozornosť a odolnosť jednotlivca“ (2003, s. 40).

Technika experti sa vzťahuje aj na samotných persuáderov: *využite mojich kolegov, ktorí sú pripravení zodpovedať kvalitne a zodpovedne na ktorúkoľvek z vašich otázok.* Vlastnú kompetenciu persuáder dopĺňa aj ubezpečením, že je voči percipientovi empatický a vychádza mu v ústrety: *používam metódu liečenia cez vyššie ja, ktorú vám vlastne môžem spraviť na diaľku; nikto vám tu, verte mi, nikto vám tu v televízii nechce zle; čakám na vás, chcem vám pomôcť; každý potrebuje nejakú tú pomoc, ja som tu preto, aby som vám naozaj pomohla; vy viete, že dokážem pracovať veľmi rýchlo, poznáte moju prácu aj zo súkromia, viete, že pracujem naozaj s čistými energiami, s dobrými a pozitívnymi vibráciami, ktoré skutočne prinášajú do vašich životov osov a požehnanie.* Ponuka pomoci sa môže obmedziť časovým údajom. Obmedzenie využitia rôznych rituálov na zlepšenie situácie alebo získanie predpovede sa vyjadří explicitne: *ja dneska chcem každému z vás len dnes pomôcť ovplyvniť energiu pre príliv financií; dnes vám ponúkam veľký, alebo xxl rituál lásky, alebo ak chcete*

*komplexnú očistu vašich vzťahov; dnes som tu naposledy a práve dnes mám pre vás špeciálne vysielanie. Spojenia práve dnes, naposledy, len dnes, špeciálne vysielanie budia dojem nedostupnosti danej výhody v inom čase (to možno znova považovať za znak spájajúci sledované komunikáty s reklamným pôsobením). V skutočnosti ide o výzvu k akcii (konkrétne priamy telefonát do televízneho štúdia), čo súvisí s tým, že aj ponúkaný rituál, veštenie, liečenie je vo svojej podstate „predajným“ produktom (to vyplýva zo zapojenia sledovaných relácií do televízneho, mediálneho vysielania). Spojenie sledovaných relácií s predajom umocňuje aj ponuka ďalších produktov, ktoré sa v priebehu vysielania objavujú na obraze a na ktoré (popri výzve na zavolanie iným vykladačom: *takisto sa môžete nakontaktovať na moje kolegyňky, ktoré tu mám po mojej ľavej ruke ich telefónne čísla sú takisto zobrazované na obrazovkách*) opakovane upozorňujú samotní persuáderi: *alebo potom dokonca po mojej pravej ruke sú ďalšie predmety a rôzne veci, ktoré vlastne sú to liečivé kamienky, ktoré vplývajú na zdravie, psychiku, lásku, energiu, čokoľvek, čo potrebuje človek. Tu sa vytvára asociácia ponúkaného produktu s tým, po čom persuované subjekty túžia.**

Na zdôraznenie svojej kvalifikácie a kompetentnosti, ale aj vierohodnosti volia persuáderi vo svojich prehovoroch také formulácie, ktoré umožnia recipientovi vnímať ich ako dôkladne znalých problematiky. Ponúka sa alternatíva k domácej tradícii, napr. liečenia: *prihlásiť na kurz jógy by bolo fajn; no len potrebujete cviky na prečistenie čakier, prečistenie meridiánov, aury a tak ďalej – s tým lekári sa nezaoberajú –no veď práve (...) to cvičenie vlastne nie je dostačujúce. V prehovoroch sa objavujú pojmy a termíny, ktoré využívajú kultúrnu odlišnosť, v mnohých prípadoch aj neznalosť konkrétnej filozofickej či náboženskej koncepcie, s ktorou sa spomínané pojmy spájajú: *Dnes si povieme aj niečo, o čom sú sefiry* (podľa učenia kabaly božská tvorivá sila, jedna z desiatich sfér, podmieňujúca existenciu všetkého súcna, pozn. A. Ch.). Následné vysvetlenie persuádera však nemožno považovať za objasňujúce: *Takže: v pôvodnom systéme šlo o tabuľku poukazujúcu na ďalšie potrebné čistenia, ide vlastne o to, že túto metódu, čo ja robím, čo je vlastne mladšia metóda od spiritual respons therapy, čiže es, er, té, kde vlastne boli vyňaté tabuľky, (...) s ktorými odmietalo vyššie ja ľudí spolupracovať. Čiže v podstate to, čo bolo (...) nefunkčné tam v tom esertéčku, tak (...) toto už je vynovená metóda, ktorá (...) je vlastne trošičku (...) iná, ale v podstate je to skoro to isté na tom istom princípe, len (...) omnoho účinnejšie. Takže vlastne táto tabuľka, ktorá bola (...) v pôvodnom systéme toho eserté (...) potrebná, tak (...) zároveň navádela, koho ideme žiadať o pomoc, pretože túto úlohu preberá niekoľko predchádzajúcich tabuliek, bola zmenená náplň. Argumentačnú silu persuáderovho výkladu v tomto prípade znižujú aj subjektívne vyjadrenia a explicitný odkaz na skutočnosť, že recipient sa v danej**

problematike nevyzná: *Myslím, že je to tak v podstate povedané, že to sa dá pochopiť buď rôzne, a myslím, že vlastne viacerí ani neviete, o čo sa jedná.*

Vťahovanie do rozhovoru o veciach, v ktorých recipient nie je doma, nemá istotu, vedomosti nakoniec vedie k odhaleniu iného zámeru: *Čistíte si čakry nejakým spôsobom? – Práve že nie (...) neviem ako ich čistiť. (...) – Ale čistiť čakry môžete rôznym spôsobom. Je toho veľa, čo sa týka čistenia čakier. (...) To telo treba prečistiť zvnútra, potom ešte aj čakry, aj meridiány, aj auru treba čistiť, aj myšlienky čiže vlastne všetko toto treba robiť na to, aby bol človek vlastne kompletne zdravý a ešte možno ďalšie veci, omnoho viacej. (...) To by som veľmi, veľmi rada by som, ale to je taký hodinový kurz minimálne.; Nájdete si ma na tej veľkej sieti, kde sa nachádzam, takže tam si to môžeme ešte rozobrať.*

Persuáderi využívajú optimistické tvrdenia, pričom sa apeluje aj na vieru, pozitívne myslenie, odbúranie pochybnosti: *mám vám odkázať, že (...) vaše obdobie ťažkých skúšok končí, prichádza k vám nová, pozitívna etapa, nový začiatok vášho života, máte vytrvať; myslíte len pozitívne; hlavne sa jedná (...) o to, aby ste zmenili vlastné myslenie a konanie na to, aby došlo vlastne k tomu úplnému vyliečeniu; samozrejme, že touto metódou sa dá liečiť a riešiť úplne všetko, to však záleží aj od vás, čo vlastne vaša duša bude schopná zvládnuť a k čomu sa budete vy vlastne schopní prikloniť; treba vedieť vlastne, že čo si želáte a čo chcete, a byť pripravená na zmenu; to znamená, že vám sa podarí veľa vecí prekonať, len potrebujete trošku entuziazmu, chuť do života, nebať sa riskovať a ono to pôjde. Positívne správy často priamo nadväzujú na repliky samotných recipientov. Tie sú predikciou odpovede. Napríklad recipientova otázka týkajúca sa vyriešenia finančných problémov a rozhodnutia pracovať v zahraničí vedie k odpovedi *čo sa týka ohľadom vašej cesty (...) treba tam ísť, je to pre vás nový život, je to pre vás nový začiatok, choďte tam (...)* Zuzka, ja by som vám odporúčala naozaj, treba ísť, choďte, bude to dobré; takže Zuzka, tie finančné problémy vy si poriešite v priebehu dvoch rokov, dobre?. Už samotné naznačenie situácie prostredníctvom recipientovho vstupu do komunikácie umožňuje persuáderovi nadviazať na jeho repliku: *chcela by som sa opýtať, či sa mi zlepši finančná situácia, nakoľko som veľmi zadĺžená – pokiaľ je to takáto situácia, je tam dosť vážna situácia (...) je tam úbytok teda tých peňazí, ale zlepši sa vám to až ku koncu roka. Sémantickú korešpondenciu možno badať vo vzťahu k použitým výrazom označujúcim mieru (príslovkové výrazy *veľmi, dosť* v spojení s adjektívom *vážny*).**

Positívne asociácie sa navodzujú aj prostredníctvom rekvizít využívaných v priebehu vykladania. Za také možno považovať napr. pomenovania kariet: *karta nových začiatkov, karta šťastnej hviezdy, karta odpočinku*, pričom pozitívny je aj nápis, ktorý sa na karte nachádza a ktorý persuáder recipientovi cituje, napr. *milujem každú bunku svojho tela*

a vytváram si dokonalé zdravie; čím viacej dávam, tým viacej hojnosti dostávam; som v rezonancii s úspechom. Takéto formulácie sémanticky korešponujú s predpokladanými motívmi záujmu o výklad. Pozitívny význam zdôrazňujú spojenia so slovami *dokonalý* (splňajúci všetky požiadavky), *hojnosť* (veľká miera, veľké množstvo), *rezonancia* (v spojení s významom slova zhoda, súznenie), ale aj *milovať*, *zdravie*, *úspech* či reciprocita vyjadrená protikladom *dávať* – *dostávať*. Spôsob vykladanie kariet, algoritmus či výber konkrétnej karty (*ešte mi tu ide kartička pre vás*) pre konkrétneho recipienta však nie je vysvetlený.

Spomínané charakteristiky sa opierajú o vnútorné pohnútky, neistotu, túžby, individuálne potreby recipientov a ich naplnenie. Takto formulované prehovory kladú dôraz na afektívnu zložku osobnosti recipienta. Presvedčivosť sa opiera o dúfanie a následne predpovedanie toho, čo si recipient žela. Vzhľadom na to, že persúader má o recipientovi a jeho len čiastočné, minimálne, resp. okrajové informácie, možno tu hovoriť o extrapolácii. E. Jaššová (2014, s. 70, 76) upozorňuje na to, že pôsobenie na emócie je jedným zo základných prvkov manipulácie. Persúader využíva záujmy a potreby presvedčovanej osoby a poskytuje tie informácie, na ktoré recipient čaká (porovnaj Mleziva, 2000, s. 193). Persúader potvrdzuje želané s dôrazom na kladnú stránku predpovede. Toto ubezpečenie neuspokojuje skutočné potreby, ale pôsobí na emocionálnu stránku recipienta.

Pre sledované komunikáty je príznačné využívanie výrazov, ktoré vyjadrujú posibilitu. Ponúkané výklady nie je možné v čase ich vyslovenia pravdivostne overiť. Nadmerné zdôrazňovanie posibility korešponduje s technikou možno (využívanou v reklame): *možno vyhráte; možno že pôjdete niekde vonku; dávajte si pozor na nejakého muža, sa mi tam ukazuje, lebo môže vás ešte o niečo aj dostať; nech si dáva pozor lebo môže ho niekto aj zavádzať; môžete cítiť aj smútok, keď máte problém s pľúcami; môžete si privolať šťastie, môžete si privolať lásku, môžete si privolať financie; šťastie môže prísť v rôznom poňatí. Podmienenosť, vyjadrenie možného, žiadúceho deja sa násobí aj používaním kondicionálu: *lebo k tomu by ste sa mohli dopracovať; tým smerom, ktorým idete, ako nie je to zlý smer, ale proste, bolo by fajn ísť inam; dával by som si pozor na klby, trávenie; do piateho mesiaca mala by byť opatrnejšia na svoje zdravie; keby som dneska podala tiket, napísala by som tam štvorku, deviatku, dvetisíc sedemnást' je dvadsať osmičku dala by som a dala by som aj jedničku; v podstate vás ja posuniem niekam, kde by ste možno, možno už niektorí aj dávno mali byť, ale z nejakého dôvodu tam nie ste; len tú svoju intuíciu nevyužíva v živote tak, ako by mala. a ešte je tu karta, ktorá hovorí o tom, že naozaj by nemala o sebe pochybovať; bolo by vhodné, keby ste si vyhládala niekoho iného; pokiaľ by sa dostal niekde do zahraničia, tam môže dlhšie vydržať. Argumentačná sila sa vytráca v prípade, že sa v prehovore objaví aj výraz vyjadrujúci malú mieru, príp. aj neurčitý výraz napr. *hlavne by som dával pozor na to,***

že môže dostať zaujímavú ponuku od ženy, (...) ktorá by jej mohla trošku pomôcť v nejakých nových možnostiach; mal by byť troška viacej zodpovedný; netreba sa nehať oklamať, lebo môže prísť ešte aj o nejaké peniažky.

Validitu predpovede, resp. podanej analýzy stavu percipienta, znižuje rozširovanie obsahu výpovede. Hromadenie informácií, ktoré sa netýkajú recipientovej priamej otázky, neúčelne zväčšuje jej rozsah a sťažuje orientáciu v samotnej odpovedi. Ako doklad uvádzame nasledujúci prehovor:

V oblasti lásky tu máte tento rok nové objavy, príjemné nové kontakty, komunikácia zvýšená s vaším okolím, s priateľmi, novými priateľmi, je tu veľmi príjemná pozitívna energia na takzvaný až happyend v tejto oblasti lásky, takže tam čakajme určité pozitívne pokroky. Vy sama nájdete nové cesty, ako túto oblasť zlepšiť a samozrejme, ako som povedal prílevy energií komunikácie tu sú. (...) Zdravie u vás vyzerá Katka, tak, že mám pocit, že nie je dobrý pitný režim, trošku tam obličky sa mi tam úplne nepáčia, každopádne najpodstatnejšou rovinou u vás teraz je do mája to, že je znížená imunita, obranyschopnosť a chýbajú mi tam určité zložky potravy, či sú to vitamíny, bielkoviny, tuky, cukry, každopádne nejaké položky je navyše a nejaké položky chýbajú. Takže vyvázenejšiu stravu a treba vitamíny na podporu imunitného systému. V oblasti financií, práce, tých materiálnych vecí tu tento rok máme nové ponuky, inteligentnú, veľmi schopnú, šikovnú ženu, ktorá je zamestnaná, ktorá má prácu, práca, ktorá ju dokonca baví, v ktorej má šťastie, a budete si mať možnosť tento rok určite vyberať (...) že ste po dlhom období ťažkej práce a driny, ako som častokrát hovoril, už vyliezla na ten kopec a teraz už máte možnosť na pevných základoch stavať nové projekty, nové veci a máte možnosť si hlavne si vyberať.

Balastnosť spôsobuje aj využívanie stereotypných vyjadrení (a floskúl), ktorých informačný obsah je minimálny, pričom ho možno považovať za univerzálny a zameniteľný vo vzťahu k viacerým recipientom: zvýšená komunikácia s okolím, pozitívne pokroky, nové cesty, pitný režim, znížená imunita a obranyschopnosť, chýbajúce zložky potravy, bielkoviny, vitamíny, tuky, cukry, vyvážená strava, podpora imunitného systému, inteligentná, schopná, šikovná žena, práca, ktorá baví, dlhé obdobie ťažkej práce a driny, stavať na pevných základoch, mať možnosť si vyberať, mať šťastie a pod. Rozsah podávanej informácie sa neúmerne zväčšuje a zároveň sa znižuje jej výpovedná hodnota. Podobným príkladom je odpoveď na otázku recipientky o plánovanej kúpe bytu rodinným príslušníkom:

Takže, čo sa týka bytu, a pokiaľ je to byt, mal by tam byť ako balkón. Vidím, že z tej strany by to tam malo byť skôr také slnečné, slnečná strana. Ale nejaký veľký byt by to nemal byť, (...) nech si dáva pozor lebo môže ho niekto aj zavádzať. Bude veľmi premýšľať, zvažovať, všetko len úradnou cestou, áno? Netreba sa nehať oklamať, lebo môže prísť ešte aj o nejaké peniažky. A nebude z toho veľmi nadšený. Veľký pozor čo sa týka uňho, s kým jednám, ako jednám, svojho radšej vlastného právnik a nech si dopredu zistí, že či ten byt, tá nehnuteľnosť, ktorú on bude kupovať, je úplne čistá, či tam neni nejaká ľarcha, či tam nie je nejaký ešte úver, ktorý sa nespláca, alebo čo. Proste je tam nejaký problém, dobre?

Redundanciu je podľa J. Gráca (1985, s. 87 – 92) nutné v presvedčovacom procese hodnotiť osobitne, pretože oproti poznávaciemu procesu sa s ohľadom na presvedčivosť nemôže takého pôsobenie usilovať o vecnosť a strohosť. Na druhej strane má v tomto procese svoje miesto aj pojmová nasýtenosť. V uvedených príkladoch však možno uvádzané informácie chápať ako sémanticky vyprázdnené a zástupné.

Využívanie zástupných informácií sa spája s technikou odpútania pozornosti. Tak možno hodnotiť odpoveď persuédera na otázku persouovanej osoby o odkaze od zosnulej starej mamy: *Sledovali ste aj poobede reláciu? Lebo tam sme akurát mali dokaz. Prihlásil sa k jednému pánovi, mimochodom tiež z Čiech, jeho švagor Aleš. A to bolo tiež spontánne. On prosto nečakal, že je jeho duchovným sprievodcom.* V sledovaných komunikátoch dochádza k hromadeniu viacerých persuzívnych techník. Tu na odpútanie pozornosti nadväzovalo prebudenie citov a spojenie odovzdanej informácie s citovo zafarbenými spomienkami (porovnaj Grác, 1985, s. 84): *Je tým vašim duchovným sprievodcom... a nemáte nejakú šatku (...)? – Mám dve šatky. – No, máte od babičky nejakú šatku. – Ano, ano. – ... takže toto je pre vás odkaz od nej, že tú šatku, ktorú proste máte, je, je aj rada, – Ona jí mala v svoj svatební den. – A vy ju máte. – Ano, mám. – Takže dostala ste ho, práve vám pripomenula, že máte tú šatku. To je krásne. (...) A vaša babička je nesmierne rada. – Ano? Dobře. Takže jestli by to šlo, tak že pozdravujem, pretože má teď za chvíli se blíží datum jejího narození. – Takže preto sa nám prihlásila. Vraj je veľmi rada za tú šatku. Bez ohľadu na hodnotu odovzdanej informácie sa následne niekoľkokrát zdôrazní práve skutočnosť, že bola odovzdaná žiadaná informácia: ... no proste keď, vy ste po tom veľmi túžila, aby ste dostala nejaký odkaz (...) Takže aj tak ste dostala, vidíte, tú vytúženú informáciu, teda posolstvo, aj od anjelov, a teda aj od nej. (...) Tak ste mali úžasné posolstvo od anjelov aj od svojej babičky. Kladenie dôrazu na to, čo sa zhoduje s recipientovou predstavou, posilňuje akceptáciu a ochotu prijať podávanú informáciu. Opakovaním kľúčového motívu sa zdôrazňuje prínos pre recipienta a zároveň potvrdzuje kompetentnosť persuédera.*

S technikou odpútania pozornosti korešpondujú vyjadrenia, ktoré zabraňujú potenciálnemu pokračovaniu rozhovoru. Najčastejšie ide o prerušenie telefonického hovoru do štúdia. Toto náhle ukončenie komunikácie a znemožnenie volajúceho reagovať na predpoveď sa naoko zjemňuje zdvorilostnými formulami: *Ďakujem pekne za zavolanie, aby sme mohli nechať priestor aj inému a ešte ja budem rozprávať na televíznu obrazovku, takže ma počúvajte a môžete položiť to sluchátko.*; *Ďakujem pekne za vaše zavolanie. Pokračujeme ďalej.*; *Okrem toho sa pozriem, že či teda nakoniec kúpi* (byt pozn. A. Ch.). *Nakoniec ho kúpi, takže môžete byť radi. Dobré. Ďakujem pekne za vaše zavolanie.*

Poukázali sme na niektoré charakteristiky komunikátov zameraných na výklad budúcnosti, liečenie, mágiu v mediálnom prostredí. Na výber persuzívnych techník v sledovaných komunikátoch vplýva ich zameranosť, osobnosť persuédera a množstvo informácií, ktoré počas komunikácie (kombinácia televízneho vysielania a telefonického spojenia supluje efekt vis a vis) persuéder od recipienta získa. Mnohé z nich využívajú dôraz na citovú stránku osobnosti recipienta a odvolávajú sa na predpokladané motívy vstupu do komunikácie chápané ako súčasť hodnotového systému človeka (vzťahy, zdravie, financie a pod.). Vo viacerých prehovoroch možno identifikovať persuzívne techniky známe z reklamného pôsobenia (napr. technika možno, experti).

(1) Pod „veštenie“ sme zahrnuli aj liečiteľstvo a mágiu, pretože sa nevenujeme ich špecifikám a osobitostiam s ohľadom na spôsoby výkladu, ktoré využívajú. Nezameriavame sa na analýzu jednotlivých druhov a techník veštenia, na pravdivostnú hodnotu tvrdení a predpovedí, ani na sledovanie zmeny postoja persuoovaných osôb či dosahu na zmeny ich konania. Analyzovali sme 13 relácií veštcov, vykladačov a liečiteľov prezentujúcich svoje výklady v programovej skladbe televízií TV Osem, JOJ Plus, TV Doma a príspevky zverejnené na stránke youtube. Opis lingválnych vlastností komunikátov vychádza z analýzy relácií uložených na stránke www.youtube.com. Uvedomujeme si, že komplexná charakteristika týchto mediálnych textov si vyžaduje podrobnú analýzu kombinácie pôsobiacich lingválnych i nelingválnych prostriedkov, ako aj individuálneho jazykového štýlu vykladača. V príspevku sa zameriavame len na vybrané jazykové javy, ktoré analyzujeme s ohľadom na techniky presviedčania. Komunikáty sme podrobne neanalyzovali vo vzťahu k špecifikám samotnej mediálnej komunikácie.

(2) Príspevok vznikol v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA 1/0179/15 Manipulačno-komunikačné koncepcie v persuzívnych slovenských a chorvátskych mediálnych diskurzoch v nadväznosti na už existujúce výstupy z tohto grantu (Chomová

2016, Kolenčíková 2016, Očenáš 2016, 2017, Odaloš 2016 a, b, c, 2017, Odaloš – Šedovičová 2016, Patráš 2017). Persuázii a manipulativnosti sa s ohľadom na sledované komunikáty venujeme aj v príspevku *Jazykové stvárnenie persuázie a manipulácie v televíznych programoch o veštení* (Szczecin 2017, v tlači).

(3) Pri uvádzaní dokladov sledovaných javov používame prepis získaných komunikátov, v ktorom nevyužívame špeciálne znaky pre zjednodušenú fonetickú transkripciu a osobitým značením nezachytávame ani suprasegmentálne javy (či javy mimojazykové, napr. smiech). Podobu neupravujeme vzhľadom na individuálne využívanie jazykových prostriedkov (pri jednotlivých komunikatoch) vo vzťahu k hláskoslovnej (napr. používanie l – ľ), lexikálnej (napr. hovorové prostriedky, dialektizmy, bohemizmy), gramatickej či syntaktickej správnosti.

LITERATÚRA

BORG, J.: *Umění přesvědčivé komunikace. Jak ovlivňovat názory, postoje a činy druhých*. Praha: Grada, 2013. 240 s.

ČMEJRKOVÁ, S.: *Když pohřeb, tak do země, když svěžest, tak beze mne (O básnickém kánonu reklamy, zejména televizní*. In: Naše řeč, 76, 1993, č. 4, s. 184-191.

ČMEJRKOVÁ, S.: *Reklama v češtině*. Praha: Leda, 2001. 258 s.

GRÁC, J.: *Persuázia. Oplyvňovanie človeka človekom*. Martin: Osveta, 1985, 376 s.

CHOMOVÁ, A.: *Persuázia a manipulácia v internetovej reklame*. In: Kulturove kontexty jazyka 2. red. B. Afeltowicz, J. Ignatowicz-Skowrońska, P. Wojdak, Szczecin: Wydawnictwo „volumina.pl“ Daniel Krzanowski 2016 (v tlači).

IŁOWIECKY, M. – ZASEPA, T.: *Moc a nemoc médií*. Bratislava: TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS, VEDA, 2003. 184 s.

JAKOBSON, R.: *Lingvistická poetika*. Bratislava: Tatran, 1991.

JAŠŠOVÁ, E.: *Trójsky kôň komunikácie – manipulácia*. In: Masmédiá a politika: Komunikácia či manipulácia? Zb. príspevkov z medzinárodnej konferencie. Zost. E. Jaššová, I. Ševčík. Bratislava: Ústav politických vied SAV – Fakulta masmédií Paneurópskej vysokej školy – Veda, vydavateľstvo SAV, 2014, s. 67-80.

KOLENČÍKOVÁ, N.: *Persuazívne techniky v propagačných videách organizácií a inštitúcií orientovaných na študentov*. In: Kulturove kontexty jazyka 2. red. B. Afeltowicz, J. Ignatowicz-Skowrońska, P. Wojdak, Szczecin: Wydawnictwo „volumina.pl“ Daniel Krzanowski 2016 (v tlači).

MALÍK, B.: *Mediomorfóza sveta: filozofické, antropologické, sociálne a politické aspekty súčasných médií*. 1. vyd. Bratislava: Iris, 2008. 158 s.

MLEZIVA, E.: *Encyklopedie lži, podvádění a klamání s příklady a ochrana proti nim*. Praha: Vyšehrad, 2000. 240 s.

MLEZIVA, E.: *Diktatura informací. Jak s námi informace manipulují*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004.

OČENÁŠ, I.: *Persuazívnosť a manipulatívnosť v reklame na bankové produkty*. In: Kulturowe konteksty języka 2. red. B. Afeltowicz, J. Ignatowicz-Skowrońska, P. Wojdak, Szczecin: Wydawnictwo „volumina.pl“ Daniel Krzanowski 2016 (v tlači).

OČENÁŠ, I.: *Manipulácia a kontramaniplácia v mediálnej komunikácii*. In: Synchronne a diachronne kontexty jazykovej komunikácie. 9. medzinárodná vedecká konferencia o komunikácii. Banská Bystrica 17. – 18. 9. 2015. Ed. P. Odaloš B. Bystrica. Univerzita Mateja Bela, 2017, s. 255-264.

ODALOŠ, P.: *Teleshoppingová reklama ako manipulačno-komunikačná koncepcia*. In: Dyskurzy trzeciego tysiąclecia III. Zost. B. Afeltowicz – E. Pajewska. Szczecin: Uniwersytet Szczeciński, 2016a, s. 223-230.

ODALOŠ, P.: *Manipulatívnosť a súvzťažnosť persuzívnej techniky populizmu a persuzívnej techniky vytvárania obrazu nepriateľa*. In: System – tekst – człowiek. Studia nad dawnymi i współczesnymi językami słowiańskimi. Red. M. Gębki-Wolak, J. Kamper-Warejko, I. Kaproń-Charzyńskiej. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2016b, s. 257-268.

ODALOŠ, P.: *Persuazívnosť pri predstavovaní inštitúcií*. In: Kulturowe konteksty języka 2. red. B. Afeltowicz, J. Ignatowicz-Skowrońska, P. Wojdak, Szczecin: Wydawnictwo „volumina.pl“ Daniel Krzanowski 2016c (v tlači).

ODALOŠ, P.: *Komunikácia a manipulácia*. In: Synchronne a diachronne kontexty jazykovej komunikácie. 9. medzinárodná vedecká konferencia o komunikácii. Banská Bystrica 17. – 18. 9. 2015. Ed. P. Odaloš B. Bystrica. Univerzita Mateja Bela, 2017, s. 24-32.

ODALOŠ, P. – ŠEDOVIČOVÁ, S.: *Manipulations et persuasion dans les spots publicitaires français et slavaques*. In: Cudzie jazyky a kultúry v teórii a praxi. Foreign languages and cultures in theory and cultures. Zost. E. Höhn, P. Poliak. Banská Bystrica, Univerzita Mateja Bela, 2016, s. 47-64.

PATRÁŠ, V.: *Argumentovanie v mediálnej komunikácii z krízového prostredia (mainstream verus alternatívne spravodajstvo)*. In: Synchronne a diachronne kontexty jazykovej komunikácie. 9. medzinárodná vedecká konferencia o komunikácii. Banská Bystrica 17. – 18. 9. 2015. Ed. P. Odaloš B. Bystrica. Univerzita Mateja Bela, 2017, s. 33-44.

PETRANOVÁ, D. – VRABEC, N.: *Persuázia a médiá*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Fakulta masmediálnej komunikácie 2013, 166 s.

RUSHKOFF, D.: *Manipulativní nátlak : Proč tak snadno uposlechneme druhé?* Hradec Králové: Konfrontace, 2002. 265 s.

ŠMIHULA, D.: *O nevyhnutnosti mediálnej manipulácie*. In: Masmédiá a politika: Komunikácia či manipulácia? Zb. príspevkov z medzinárodnej konferencie. Zost. E. Jaššová, I. Ševčík. Bratislava: Ústav politických vied SAV – Fakulta masmédií Paneurópskej vysokej školy – Veda, vydavateľstvo SAV, 2014, s. 189.

Resumé

Techniques of persuasion (and arguing) in television programmes about fortune-telling

The paper analyzes communication from programmes focused on fortune-telling, prediction of the future, and healing that have appeared in the broadcasting of Slovak television channels in the period between 2012 and 2017. It focuses on the language form of persuasion and elements that point to manipulateness. The analysis focuses on the characteristic stress on the emotional component of the personality being persuaded, but also a high degree of

language uncertainty. It points to the signs that bring such communication closer to an advertising action on the percipient (e.g. the “maybe”, “experts” technique).

**DER EINSATZ VON PARALLEL- UND
HINTERGRUNDTEXTEN BEI DER ÜBERSETZUNG
VON FACHTEXTEN**

Edita Jurčáková

Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica
edita.jurcakova@umb.sk

Kľúčové slová: odborný preklad, využitie paralelných textov, paralelné texty v didaktike prekladu

Keywords: specialized translation, using of parallel texts, parallel texts in Translation Didactics

Einführung

Mit der Übersetzung eines Textes ist nicht nur die Translation der Spracheinheiten, sondern auch die Translation der Kultur gemeint. Manchmal wird die Problematik der Übersetzung nur auf das Aussuchen von Äquivalenten reduziert, sodass die Übersetzung unter Zuhilfenahme von entsprechenden Fachwörterbüchern, guten Grammatik- und Wortschatzkenntnissen als eine ziemlich „mechanische Sache“ erscheint. Die ÜbersetzerInnen stehen aber während der Übersetzung von Fachtexten vor der schwierigen Aufgabe, in der Zielsprache jene Fachtermini oder Wortverbindungen zu finden, die mit jenen in der Ausgangssprache nicht nur äquivalent sind, sondern auch im einschlägigen Fachkontext gebräuchlich sind. „Die Fachlichkeit von Texten“ (Baumann, 1997: 457) wird zum Übersetzungsproblem.

Um eine gute Übersetzung erstellen zu können, müssen die ÜbersetzerInnen die Fachtextsortenkonventionen, die in der Ausgangssprache und Zielsprache auf allen Sprachebenen (Lexik, Syntax, Textstrukturierung usw.) unterschiedlich sein können (vgl. Reiss/Vermeer, 1991:184–192), sehr gut kennen.

Insbesondere bei der Übersetzung von Fachtexten, die stilistisch neutral und informativ sind und der präzisen Wissens- und Fachinformationsvermittlung dienen, müssen die Zieltexte den für zielsprachige Texte geltenden sprachlichen und stilistischen Normen angepasst werden. Diese „textnormative Äquivalenz“ (Koller, 1992: 247) zwischen Ausgangstext und Zieltext wird um so stärker gefordert, „je strengeren Konventionen die betreffende Textgattung unterliegt hinsichtlich Textaufbau sowie Auswahl und Verwendung sprachlicher Ausdrucksmittel“ (Fabricius-Hansen, 2007: 327).

Zur Fachübersetzung gehört auch Sachwissen und Sachverstand der ÜbersetzerInnen, d.h. eine gute Sachkompetenz, die ihnen ein sinngemäßes Verstehen des Ausgangstextes ermöglicht. (vgl. Fluck, 1991: 135–139). Die Hauptschwierigkeiten bei Fachübersetzungen (z. B. wissenschaftlichen oder technischen) liegen nicht im Erwerb von lexikalischen oder idiomatischen Kenntnissen der Ausgangs- oder Zielsprache, sondern v.a. im Verständnis für wissenschaftliche oder technische Probleme, Objekte und Verfahrensweisen (vgl. Spitzbardt, 1972: 21).

Bei der Übersetzung von Fachtexten sind die Möglichkeiten zweisprachiger Wörterbücher begrenzt, weil man in ihnen nur einzelne Wörter ohne Kontext oder nähere Erklärung findet. Die Bedeutungen von sprachlichen Zeichen (Wörtern, Wortgruppen) sind nicht immer eindeutig in Wörterbüchern verzeichnet und unmittelbar abrufbar, weil sie durch vielfältig vernetzte Beziehungen zu anderen Wörtern in konkreten Texten zustande kommen. Viele Spezialbegriffe und Termini sind nicht in Wörterbüchern oder Fachwörterbüchern enthalten. In der Übersetzungspraxis werden deshalb bei der translationsorientierten Fachtextarbeit neben den „klassischen“ Übersetzungswörterbüchern oft verschiedene Hilfstexte verwendet, wie z. B. Paralleltexte oder Hintergrundtexte, die wichtige Rechercheinstrumente für ÜbersetzerInnen darstellen.

Definitionen von Paralleltexten

Kautz charakterisiert Paralleltexte als zielsprachige Texte, „die den Angehörigen der zielsprachigen Kultur- und Kommunikationsgemeinschaft vergleichbare Inhalte in u.U. unterschiedlicher Form vermitteln und/oder die in einer mit der Kommunikationssituation des Ausgangstextes vergleichbaren Kommunikationssituation entstanden sind (und den gleichen Zweck haben) und/oder bei denen die Konventionen in Bezug auf Textstruktur und Sprachgebrauch vergleichbar sind“ (Kautz, 2002: 97).

Nach Snell-Hornby handelt es sich um „Originaltexte der gleichen Textsorte, die unabhängig voneinander zu demselben Thema mit identischer Funktion und in einer vergleichbaren Situation entstanden sind“ (1990: 10).

Holz-Mänttäri versteht unter Paralleltexten auch Originaltexte in der Zielsprache mit derselben Information und der gleichen Funktion, wie der anzufertigende Zieltext. Ihre Funktion liege in der Vermittlung vom funktionsangemessenen fach- und gemeinsprachlichen Wortschatz und der Konventionen zur Vertextung und Textgestaltung (vgl. Holz-Mänttäri, 1981).

Fabricius-Hansen bezeichnet sie als „Originaltexte, die in verschiedenen Sprachen verfasst, aber funktional und eventuell auch thematisch vergleichbar sind, d.h. Texte, die nach relevanten textexternen Kriterien wie kommunikative Funktion, Entstehungsbedingungen, rhetorische Struktur, Medium demselben ‚Genre‘ oder derselben Textsorte zugewiesen werden können oder wenigstens deutliche Ähnlichkeiten aufweisen.“ (2007: 323).

Hohnhold bezeichnet Paralleltexte als „das natürlichste Hilfsmittel, das sich anbietet, ist der originale Fachtext in der Sprache, in die zu übersetzen ist; ein Text aus dem gleichen Fachgebiet und möglichst der gleichen Textkategorie“ (Hohnhold 1990: 4) und nennt sie „Gegentexte“ (1990: 24).

Nach Christiane Nord sind Paralleltexte authentische, d.h. nicht übersetzte zielkulturelle Texte der zu produzierenden Textsorte mit möglichst ähnlicher Thematik, aus denen man bei der Übersetzung die Informationen über Textsortenkonventionen, Textbausteine, Phraseologismen, Kollokationen, Terminologie usw. entnehmen kann (2002: 70). Nord nennt solche Paralleltexte, die dem Zieltextprofil so genau entsprechen, dass sie für die Übersetzung als Modell v.a. bei sehr stark konventionalisierten Textsorten dienen können (Wetterbericht, Kochrezepte, medizinische Beilagezettel), Modeltexte.

Nach einigen Autoren sollen auch übersetzte Texte als Paralleltexte eingesetzt werden können. Übersetzungen werden jedoch sehr oft als nicht vertrauenswürdige Quellen betrachtet, denn „nur Originaltexte als Zeugen faktischer Tendenzen und Normen des Sprachgebrauchs gelten“ (Fabricius-Hansen 2007: 324).

Göpferich ist der Meinung, dass es sich bei den Paralleltexten nicht um Übersetzungen handeln sollte, sondern um verschiedensprachige Texte mit ähnlichem Thema und kommunikativer Funktion, die am besten von Muttersprachlern erstellt wurden. Die Übersetzungen eignen sich jedoch nur dann „zur Aufdeckung interlingualer Unterschiede in den Textsortenkonventionen“, wenn es sich um Texte mit hoher Qualität handelt (2006: 184).

Alle diese Definitionen zeigen, dass Paralleltexte real vorkommende, authentische und informative Texte sind, die dasselbe oder ein sehr ähnliches Thema behandeln, in der Zielsprache eine ähnliche Funktion erfüllen und der gleichen Textsorte zugeordnet werden können. Der Einsatz von Paralleltexten ist v.a. bei der Übersetzung stark konventionalisierter Fachtexte (informative und operative Texte) wichtig und sinnvoll.

Zu den Paralleltexten zählt man alle für das konkrete Fachgebiet relevanten Textsorten, z.B. bei technischen Texten: Betriebsanleitungen, Gebrauchsanweisungen, Reparaturanleitungen, Werkstatthandbücher, Sicherheitshinweise, Warenkataloge, usw. Im Bereich der Wirtschaft sind verschiedene Vertragstexte, wie Kaufverträge, Arbeitsverträge, Protokolle von Sitzungen, Patentschriften geeignete Hilfstexte für Übersetzungen. Bei

juristischen Texten, die zu den am schwierigsten zu übersetzenden Texten gehören, sind gerichtlich verfahrensrelevante Dokumente, wie Gerichtsurteile oder Gesetzestexte und/oder nationale Rechtsordnungen zur rechtsvergleichenden Terminologie geeignete Paralleltexte, die u.a. auch bei der Übersetzung von Urkunden verwendet werden können.

Im Internet lassen sich Paralleltexte für viele Fachgebiete finden. Man muss dabei aber die Qualität des Informationsangebots und die Herkunft des jeweiligen Textes beachten, weil man beim Suchen nach Paralleltexten auf übersetzte Paralleltexte stoßen kann, d.h. die Texte, die bereits aus einer anderen Fremdsprache übersetzt worden sind und daher selten oder keine verlässliche Quelle für Fachvokabular oder syntaktische Strukturen darstellen.

Hintergrundtexte

Im Unterschied zu Paralleltexten dienen Hintergrundtexte (auch Backgroundtexte genannt) den ÜbersetzerInnen hauptsächlich zur terminologischen Recherche und zum Erwerb von Sachwissen. Viele neue Fachtermini sind noch nicht in den Wörterbüchern aufgenommen worden. Die ÜbersetzerInnen können diese aber in der Fachliteratur der Zielsprache finden, die zugleich auch eine Recherchehilfe darstellen. Zu den Hintergrundtexten gehören „nicht in einer analogen Kommunikationssituation wie der Ausgangstext entstandene, aber, thematisch verwandte Texte aus demselben Sachgebiet wie der zu übersetzende Texte; die nicht zum gleichen Typ bzw. zur gleichen Textsorte gehören, aber in denen die sachlichen Grundlagen dargestellt werden, auf denen der Ausgangstext fußt“ (Kautz, 2002: 98).

Hintergrundtexte sind also „authentische ausgangs- oder zielsprachliche Texte mit Hintergrundinformationen zu Thema und Inhalt des Ausgangstextes“ (Ch. Nord, 2002: 70), die vertextete Sachinformationen, Definitionen, Kontexterklärungen, thematisch ähnlicher Wortschatz u. ä. beinhalten, d.h. Beiträge in Lexika, Texte in Enzyklopädien, Hand- und Lehrbücher, Fachartikel in Sammelwerken oder Fachzeitschriften, Glossare, Datenbanken, bzw. Anmerkungen in Fußnoten usw.

Vorteile von Paralleltexten

Paralleltexte stellen eine sehr gute Informationsquelle dar und haben mehrere Vorteile gegenüber Wörterbüchern:

1. Paralleltexte sind hilfreich beim Terminologieerwerb und dienen zur Klärung terminologischer Probleme, wenn in den Wörterbüchern keine adäquaten Termini zu finden sind.

2. Sie bieten viele Informationen über Textsortenkonventionen im Zieltext (Kollokationen, fachspezifischer Sprachgebrauch Stil, typische syntaktische Strukturen der zielsprachlichen Textsorten usw.). Sie dienen den ÜbersetzerInnen v.a. dazu, die Sprachverwendungsmuster in der Ausgangs- und Zielsprache miteinander zu vergleichen und dabei festzustellen, inwiefern die beiden betreffenden Sprachen übereinstimmen bzw. sich diese voneinander unterscheiden (vgl. Lauková, 2014: 62–68). Die Paralleltextanalyse bzw. der Paralleltextvergleich ist dazu geeignet, um die interlingualen und interkulturellen Unterschiede in den Textsortenkonventionen herauszufinden. Paralleltexte sind nützlich bei der Aufdeckung von Unterschieden in Vertextungskonventionen. Durch die Einhaltung der Textsortenkonventionen in der Zielsprache können sich die Übersetzungen „in die jeweilige Zielkultur so einfügen, als ob sie originär in der Zielsprache und –kultur erstellt worden wären“ (Göpferich, 2006: 184).

3. Man kann aus Paralleltexten nicht nur Sprachwissen (linguistische Informationen), sondern auch Sachwissen entnehmen (d.h. fachspezifische Informationen aus bestimmten Fachgebieten, die den ÜbersetzerInnen beim Textverstehen helfen).

4. Die „Texte sind terminologieabhängig und Terminologie ist textabhängig“ (Hohnhold 1990: 63). Das bedeutet, dass die Bedeutung der (Fach-)wörter in einzelnen Kontexten variieren kann. Weil die Paralleltexte die „Sprache im Funktionszustand“ (Hohnhold 1990: 68) abbilden, d.h. fachrelevante Termini und fachsprachliche Wendungen im konkreten Kontext beinhalten, liefern sie einen unverzichtbaren situativen Zusammenhang und manchmal mehr inhaltliche und sprachliche Informationen als Einzelwörter oder Definitionen von Termini in Wörterbüchern oder Glossaren. Der Kontext kann den ÜbersetzerInnen zeigen, ob sich Fachbegriffsinhalte ganz, teilweise oder gar nicht decken (vgl. Molnárová 2013: 27–29).

5. Paralleltexte erleichtern also die Zieltextproduktion, weil sie als Quelle bei der Bereitstellung des terminologischen Materials als auch zur Äquivalenzsicherung dienen, wobei darunter nicht die Gleichheit der Wörter, sondern deren Gleichwertigkeit zu verstehen ist. Beim Einsatz von Paralleltexten konzentrieren sich die ÜbersetzerInnen nicht nur auf einzelne Termini im Text, sondern auf den ganzen Text. Damit wird die Äquivalenz auf der Ebene der Lexik sowie des Textes gesichert.

6. Paralleltexte helfen bei übersetzerischen Entscheidungen. „Das gilt besonders für Textsorten mit hohem Konventionalisierungsgrad: Je strenger die Konventionen, umso

geringer die Bandbreite der möglichen Übersetzungslösungen“ (Ch. Nord, 2002: 70). Manche Sätze sind bei Fachtexten, wie z. B. Gesellschafts-, Kauf-, Lizenzverträge, Scheidungsurteile oder Personenstandsurkunden standardisiert (vgl. Stolze 1999: 138). Nach dem Vergleich von Paralleltexten können die ÜbersetzerInnen viele Formulierungen oder Fachausdrücke aus Paralleltexten im Zieltext verwenden.

7. Die gefundenen und eingesetzten Paralleltexte können sogar bei späteren inhaltlich und thematisch ähnlichen Übersetzungsaufträgen wieder verwendet werden, was für die ÜbersetzerInnen eine Zeitersparnis bedeutet.

Einsatz der Paralleltexte im Übersetzungsunterricht

Paralleltexte eignen sich auch im Übersetzungsunterricht, v.a. für die frühen Phasen der Übersetzerausbildung (vgl. Ch. Nord, 2002: 108). Sie stellen ein gutes Ergänzungsmaterial dar und werden in der Phase der Übersetzungsanalyse des Ausgangstextes eingesetzt, weil sie einen kontrastiven Blick auf Mutter- und Fremdsprache bieten. „Analyse von Paralleltexten ist generell eine nutzbringende didaktische Methode im Übersetzungsunterricht und eignet sich insbesondere bei Textsorten mit stark konventionalisierten, textgebundenen Modalitätsformen wie bspw. juristische Texte“ (Krüger, 2001: 39). Es gibt verschiedene Übungen zur Arbeit mit Paralleltexten, die im Unterricht eingesetzt werden können (vgl. Kautz, 2000: 228–238, Draganovici, 2011: 297–304), um die Vertextungskompetenz der Studenten zu verbessern:

1. Die Studenten arbeiten in Kleingruppen. Eine Gruppe bekommt einen Fachtext (z.B. einen Arbeitsvertrag, Kaufvertrag) in der Ausgangssprache, der übersetzt werden soll, und ein oder zwei Paralleltexte in der Zielsprache, in denen die Studenten die sich wiederholenden Textsortenmerkmale und Fachwörter des jeweiligen Fachgebiets markieren. Anschließend erstellen sie die Übersetzung. Die andere Gruppe übersetzt den Fachtext ohne Einsatz von Paralleltexten. Dann tauschen die Gruppen ihre Übersetzungen (ohne die dazu gehörigen Originale) aus und beurteilen und korrigieren deren Qualität als zielsprachige Texte. Schließlich berichten die Studenten über Vergleiche und Erfahrungen beim Übersetzen. Bei dieser Übung sollen die Studenten lernen, dass der Einfluss der ausgangssprachigen Textsortenkonventionen ohne Einsatz von Paralleltexten zu Übersetzungen führen kann, die von zielsprachigen Rezipienten als fremd und unnatürlich empfunden werden können.

2. Die Studenten erhalten ausgangs- und zielsprachige Fachtexte, „die nicht in Translat-Relation zueinander stehen, wohl aber aus textthematischen und textpragmatischen

Gründen vergleichbar sind“ (Spillner, 1981: 241), z. B. einen Arbeitsvertrag, der in beiden Sprachen verbreitet ist. Die Studenten sollen die Texte vergleichen, die Ähnlichkeiten und Unterschiede in beiden Fassungen aufzeichnen und dann darüber diskutieren. Mit dieser Übung sollten die Studenten Kenntnisse über Korrespondenz bzw. Nicht-Korrespondenz von Sprachbau und Textstruktur analoger Textsorten in unterschiedlichen Sprachen erwerben, um diese beim Übersetzen effektiv zu nutzen.

Dabei sind Spillers Stufen der Paralleltextanalyse hilfreich: Vergleich der Textadaptation, der situationsäquivalente Textvergleich und die Textsortenkontrastierung (1981: 241–243).

Bei der Übersetzung werden oft sprach- und länderspezifische Adaptationen vorgenommen, d.h. der Text wird nach Erwartungshaltungen, Vorwissen und soziokulturellen Bedingungen verändert, das betrifft z. B. Werbetexte oder gesetzliche Vorschriften der unterschiedlichen Legislation in einzelnen Ländern. Der Vergleich von Textadaptationen kann zeigen, dass „sprach- und adressatenspezifische Modifikationen auch zu Unterschieden in der Textstruktur führen können“ (Spillner, 1978: 166 ff.).

Der situationsäquivalente Textvergleich wird sowohl beim Ausgangstext als auch bei jenen Paralleltexten durchgeführt, die eine ähnliche Thematik haben und in äquivalenten Sprechsituationen (Ort, Anlass, Redezweck) entstanden sind. Dabei können auch Gemeinsamkeiten und Unterschiede im Textaufbau und Sprachgebrauch gefunden werden.

Bei der Textsortenkontrastierung werden die stilistischen, morphosyntaktischen und textlinguistischen Realisierungsmöglichkeiten in den verglichenen Sprachen untersucht. Zuerst wird eine Liste von einzelsprachigen textsortenspezifischen Merkmalen im Ausgangstext erstellt. Nach diesem intralingualen wird ein interlingualer Vergleich vorgenommen, d.h. der Ausgangstext wird mit dem Paralleltextsortenkörper in der Zielsprache kontrastiert. Der intra- und interlinguale Vergleich von Fachtexten zielt v.a. darauf „deren strukturelle und funktionale Gemeinsamkeiten und Unterschiede aufzuzeigen“ (Baumann, 1997:457).

3. Als Hausarbeit bekommen die Studenten einen Fachtext (z.B. Zulassungsbescheinigungen für Kfz – Fahrzeugbriefe und Fahrzeugscheine) mit dem Auftrag selbst Paralleltexte (oder Hintergrundtexte) zu diesem Text zu finden (mit der Angabe der Quelle, damit die Studenten lernen, mit Internetquellen oder schriftlichen Quellen umzugehen und deren Glaubwürdigkeit zu prüfen). Im Unterricht wird der Fachtext mithilfe von Parallel- und Hintergrundtexten übersetzt.

Alle diese Übungen haben gemeinsam, dass die Studenten die typischen Textsortenmerkmale in der Ausgangssprache und im Paralleltext in der Zielsprache auf der

morphologischen, syntaktischen, lexikalischen und stilistischen Ebene suchen und bestimmen. Die Identifizierung der Gemeinsamkeiten und Unterschiede zwischen Ausgangs- und Zieltext ist eine wichtige Methode, um die Kenntnisse aus der Textanalyse anzuwenden. Erst nach der Phase der Analyse kann eine Übersetzung in guter Qualität folgen.

LITERATUR

BAUMANN, K.-D.: *Die Fachlichkeit von Texten als Übersetzungsproblem*. In: E. Fleischmann, Eberhard/Kutz Wladimir/Schmitt, Peter A. (Hgg.): *Translationsdidaktik. Grundfragen der Übersetzungswissenschaft*. Tübingen: Narr, 1997, s. 457–463.

DRAGANOVICI, E.: Einsatzmöglichkeiten von Hilfsmitteln im Übersetzungsunterricht. Zielsprachige Recherche von Paralleltextrn und Hintergrundtexten. In: *Academia de studieconomice Bucuresti, Sesiunea Internationala de Comunicari Stiintifice, Bucuresti 13.-14. Mai 2011*, s. 297–304.

FABRICIUS-HANSEN, C.: *Paralleltextr und Übersetzung in sprachwissenschaftlicher Sicht*. In: Kittel, Harald/ Armin, P. Frank/Greiner, Norbert/Hermans, Theo/ Koller, Werner/Lambert, Jose/Paul, Fritz (Hgg.): *Übersetzung – Translation – Traduction: Ein internationales Handbuch zur Übersetzungsforschung*. Berlin, 2007, s. 322–329.

FLUCK, H.-R.: *Fachsprachen. Einführung und Bibliographie*. Tübingen: Francke, 1991.

GÖPFERICH, S.: *Paralleltextr*. In: Hönic, Hans G./Kußmaul, Paul/ Schmitt, Peter A./ Snell-Hornby, Mary (Hgg.): *Handbuch Translation*. Tübingen: Stauffenburg, 2006, s. 184–186.

HOHNHOLD, I.: *Übersetzungsorientierte Terminologiearbeit. Eine Grundlegung für Praktiker*. Stuttgart: InTra, 1990.

HOLZ-MÄNTTHÄRI, J.: *Hilfsmittel des Übersetzens*. In: *BDÜ-Mitteilungsblatt 5/27*, 1981, s. 8–9.

KAUTZ, U.: *Handbuch Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens*. 2. Aufl. München: Iudicum, 2002.

KOLLER, W.: *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Heidelberg: Quelle & Meyer, 1992.

KRÜGER, M.: *Übersetzungskompetenz: modale Semantik: eine Studie am Sprachenpaar Dänisch-Deutsch*. Tübingen: Niemeyer, 2001.

LAUKOVÁ, J.: *Interkultúrna dimenzia translácie*. In: *Preklad a tlmočenie 11: má translatológia dnes ešte čo ponúknuť?* Ed. Vladimír Biloveský; rec. Edita Gromová, Anna Valcerová. Reciprocity a tenzie v translatologickom výskume. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela Belianum, 2014, s. 62-68.

MOLNÁROVÁ, E.: *Spoločensko-politická lexika z kontrastívneho aspektu*. BanskáBystrica: Belianum, FHV UMB, 2013.

NORD, B.: *Hilfsmittel beim Übersetzen. Eine empirische Studie zum Rechercheverhalten professioneller Übersetzer*. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 2002.

NORD, Ch.: *Fertigkeit Übersetzen. Ein Selbstlernkurs zum Übersetzenlernen und Übersetzenlehren*. Alicante: Editorial Club Universitario, 2002.

REIß, K., VERMEER, H. J.: *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. 2. Auflage. Tübingen: Niemeyer, 1991.

SNELL-HORNBY, M.: „*Slippery when wet*“. *Paralleltexte als Übersetzungshilfe*. In: *Der Deutschunterricht* I/1990, Seelze, s. 10–16.

SPILLNER, B.: *Textsorten im Sprachvergleich: Ansätze zu einer Kontrastiven Textologie*. In: Kühlwein, Wolfgang/Thome, Gisela/Wilss, Wolfram (Hgg.) *Kontrastive Linguistik und Übersetzungswissenschaft: Akten des Internationalen Kolloquiums Trier/Saarbrücken*. München: Fink, 1981, s. 239–250.

SPITZBARDT, H.: *Spezialprobleme der wissenschaftlichen und technischen Übersetzungen*. Halle/Saale: Niemeyer, 1972.

STOLZE, R.: *Die Fachübersetzung. Eine Einführung*. Tübingen: Narr, 1999.

Resumé

Využitie paralelných a pomocných sprievodných textov pri preklade odborných textov

Prekladatelia v procese transformácie z východiskového jazyka do cieľového jazyka stoja často pred neľahkou úlohou nájsť v cieľovom jazyku termíny alebo slovné spojenie, ekvivalentné s termínmi a slovnými spojeniami, uvedenými v texte východiskového jazyka. Okrem klasických prekladových slovníkov môžu byť prekladateľovi veľmi nápomocné rôzne paralelné a pomocné sprievodné texty, ktoré majú viacero výhod. Keďže preklad treba zosúladiť s normami a konvenciami cieľového jazyka, slúžia paralelné texty predovšetkým na to, aby pomohli prekladateľovi zohľadniť tieto normy príslušného druhu textu v cieľovom texte. Porovnaním východiskového textu a paralelného textu v cieľovom jazyku sa dá zistiť, do akej miery sa zhodujú alebo odlišujú jazykové, štylistické, syntaktické a lexikálne prostriedky príslušného druhu textu oboch jazykov. V článku sa zaoberáme definíciami pojmu „paralelný text“, poukazujeme na viaceré výhody a možnosti využitia paralelných textov nielen pri preklade odborných textov, ale aj ich cieľené využívanie v didaktike prekladu.

RECENZIE**Reden ist Gold. Rezension**

Recenzovaná publikácia:
BOHUŠOVÁ, Z: *Aspekte der Mündlichkeit. Ein Studienbuch.* Nümbrecht: Kirsch-Verlag, 2016, 169 s.
 ISBN: 978-3-943906-23-3.

Wir hören Sprache schon als Ungeborenes im Mutterleib. Nach der Geburt beginnt unsere Teilnahme an der Kommunikation. Der Mündlichkeit können wir uns nicht entziehen, schon gar nicht im Fremdsprachenunterricht. Gerade dort soll ja das Kommunizieren in einer anderen Sprache gelehrt und gelernt werden. Das Sprichwort, das in modifizierter Fassung titelgebend für diese Rezension ist, soll von den Fremdsprachenlernenden, egal welche Sprachen sie lernen, wortwörtlich genommen und im Fremdsprachenunterricht umgesetzt werden.

Zuzana Bohušová, Autorin und Herausgeberin des Studienbuches *Aspekte der Mündlichkeit*, ist eine langjährige Mitarbeiterin am Institut für Germanistik der Matej-Bel-Universität in Banská Bystrica, Slowakei und beschäftigt sich mit dem Dolmetschen (Slowakisch – Deutsch) und der deutschen Ausspracheschulung. Sie versucht mit dem vorliegenden Buch, eine vermehrte, tiefgründige Auseinandersetzung mit dem Thema Mündlichkeit in Gang zu bringen.

Dazu hat sie auch weitere Autorinnen und Autoren ins Boot geholt. Das Buch besteht aus 12 kompakten und praxisnahen Kapiteln und „ist den Besonderheiten der Mündlichkeit und ihren Anwendungsbereichen in der zwischenmenschlichen Kommunikation gewidmet“ (S. 7). Die Sprachen, die dabei im Zentrum der Untersuchung stehen, sind die deutsche und die slowakische Sprache. Den Abschluss jedes Kapitels bildet eine kurze Zusammenfassung, die die wichtigsten Punkte des jeweiligen Kapitels hervorhebt.

Kapitel 1 gibt einen kurzen geschichtlichen Überblick über das Primat der Mündlichkeit, wie es die Autorin bezeichnet. Mit den unterschiedlichen (phonischen, schriftlichen und gestischen) Realisierungsweisen einer Sprache beschäftigt sich das zweite Kapitel. Dabei wird „die Aufmerksamkeit auf die Besonderheiten der deutschen Aussprache und auf die Ausspracheschulung gelenkt sowie auf die Prinzipien der Aneignung von Ausspracheautomatismen mithilfe der Kognition und Imitation“ (S. 16). Der Schwerpunkt liegt dabei auf den Bereichen der deutschen Aussprache, die, der Autorin nach, Lernenden mit slowakischer Muttersprache Probleme bereiten, zum Beispiel eine andersartige Wortbetonung sowie die Aussprache von einigen r-Allophonen. Kapitel 3 trägt den Titel *Der Klang der deutschen Sprache* und setzt sich mit Klischees und Stereotypen der deutschen Sprache auseinander. Zu Beginn des Kapitels wird die Verbundenheit von Musik und Sprache aufgezeigt. In Kapitel 4 liegt der Schwerpunkt auf dem fremden Akzent, der ein auffälliges und schwer beeinflussbares Phänomen der Aussprache ist (S. 37). Das Kapitel 5 behandelt die

Zwischenformen der Mündlichkeit und der Schriftlichkeit, wobei hier vor allem die gemeinsamen Schnittmengen betrachtet und dargestellt werden.

In Kapitel 6 beschäftigt sich Ondrej Kúkol' mit der phonetischen Assimilation der Germanismen in slawischen Sprachen, insbesondere in der slowakischen und der russischen Sprache. Den Anfang machen eine Definition des Begriffs Germanismus und ein geschichtlicher Überblick über das Einfließen von fremden Wörtern in die slawischen Sprachen. Das Kapitel enthält auch einen Vergleich der vokalischen Systeme des Deutschen, Slowakischen und Russischen.

Im 7. Kapitel setzt sich Dominik Timmermann mit den Fertigkeiten Hörverstehen und Sprechen im Bereich Deutsch als Fremdsprache auseinander. Die rezeptive Fertigkeit Hörverstehen wird der produktiven, also dem Sprechen, gegenübergestellt. Fehlerkorrekturen des Lehrenden sollen sich im Bereich der Fertigkeit Sprechen nicht als Hemmschuh für Lernende erweisen.

Das Dolmetschen steht im Zentrum des achten Kapitels. Zuzana Bohušová gibt einen Überblick über die verschiedenen Arten des Dolmetschens. Das neunte Kapitel widmet sie der Rhetorik, sowie den verbalen und nonverbalen Faktoren der Kommunikation.

Kapitel 10 ist unter Mitarbeit von Nataša Milderová entstanden. Dieses Kapitel weist auf die Unterscheidung von Standardsprache und Substandard hin und beschäftigt sich mit Sprachvarietäten und -schichten des Deutschen, da „die deutsche Sprache in verschiedenen Sprachformen (Sprachvarietäten) und auf verschiedenen Sprachebenen (Sprachschichten) auftritt“ (S.99). Erika Zabari war an der Entstehung des elften Kapitels beteiligt. In diesem Kapitel geht es um den Plurizentrismus der deutschen Aussprache, da Deutsch nicht als einheitliche Sprache mit nur einem sprachlichen Zentrum anzusehen ist.

Der Beitrag von Miroslava Bajusová setzt sich mit dem Bereich der Kommunikation auseinander, die durch Technik unterstützt wird. Dazu zählen Skype, das Telefon, der Chat, die Filmsynchronisation und die Videokonferenz. Am Ende des Buches befinden sich das englischsprachige Summary und das ausführliche Sachregister.

Aspekte der Mündlichkeit gehört in jeden Buchbestand einer Sprachlehrerin bzw. eines Sprachlehrers und sollte in keiner Fachbibliothek fehlen. Das Studienbuch ist nicht nur für Sprachlehrende relevant, sondern vor allem für Studierende geeignet.

Das vorliegende Buch bietet einen reichhaltigen Fundus an Unterrichtsvorschlägen und Ideen zum Thema Mündlichkeit. Es ist aber auch eine gelungene und lesenswerte Mischung aus Theorie und Praxis der verschiedenen Aspekte der Mündlichkeit. Als positiv anzusehen ist auch, dass mündliche Kommunikation, die durch Technik unterstützt wird, in die Betrachtung miteinbezogen wurde. Nach jedem Kapitel ist eine weiterführende Literaturliste zur Vertiefung in das Thema zu finden. Es regt sowohl zum Nachdenken als auch zur Weiterbeschäftigung und Auseinandersetzung mit dem Thema Mündlichkeit an.

Christiane Schechirow

Psychológia literatúry a jej kontexty

Recenzovaná publikácia: ŠTUBŇA, P.: *Psychológia literatúry*. Bratislava: RádioPrint, 214 s, ISBN 978-80-89867-03-5.

Pavol Štubňa z Katedry romanistiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave vydal prednávkou vedeckú monografiu pod názvom *Psychológia literatúry*. Už samotný názov evokuje, že autor sa bude pohybovať v interdisciplinárnych reláciách, najmä vo vzťahu areálových presahov medzi psychológiou a literatúrou (resp. literárnou vedou) a hľadať styčné plochy medzi oboma disciplínami. Je jasné, že na napísanie takto koncipovaného diela je nutná vynikajúca znalosť oboch disciplín, ich metodológie,

pojmového inštrumentária, ako aj schopnosť uvedené poznatky adekvátne aplikovať. Autor sa pokúsil zhmotniť doteraz známe poznatky do jednej komprimovanej disciplíny, teda psychológie literatúry, oprieť ich o teoretickú a vedeckú bázu a (citujúc z práce) „poukázať na možnosti implementácie uvádzaných teoretických poznatkov do literárnovednej, terapeutickkej, pedagogickej či voľnočasovej čitateľskej praxe“.

Na monografii je potrebné oceniť, že Štubňa si zvolil tému, ktorej sa u nás doteraz venovala a dokonca i stále venuje menšia vedecká pozornosť (samozrejme, v závislosti od odboru). Chýbajú nám najmä konkrétne výskumy, nadväzovanie na domácu psychologickú, sociologickú a literárnovednú tradíciu vo vzťahu k danej téme, resp. hľadanie nových impulzov zo zahraničných zdrojov a ich aplikácia na domáci vedný kontext. Iste, v rámci jedného odboru nájdeme aj u nás práce, ktoré riešia uvedenú tematiku, autori sa však stránia vedeckých areálových presahov (často však aj z logických a pochopiteľných dôvodov, keďže si netrúfajú relevantne a profesionálne venovať sa dvom či trom odborom, ktoré môžu do tematiky vstupovať). Preto pozitívne hodnotím, že autor si trúfol prekročiť túto pomyselnú hranicu a prísť s originálnym dielom, v ktorom sa nielenže snaží podať extenziu pojmu „psychológia literatúry“ z terminologického hľadiska, ale ju konštituuje ako vedu, dovoľm si použiť výraz „pomedznú“. S týmto pojmom sme sa síce v literárnej vede stretávali aj doteraz, avšak väčšinou fragmentárne a bez potrebného kontextu. Osobne som sa mal možnosť stretnúť s niektorými vedeckými a odbornými prácami podobného typu v zahraničí, najmä v Taliansku a Poľsku, spomenul by som napríklad taliansky vedecký zborník *Saggi di Psicologia della letteratura oggi*, ktorý v roku 2012 pripravili a zostavili Rosella Tomassoniová a Antonio Fusco a podobne. Väčšinou však išlo buď o vedecké štúdie zamerané na konkrétny aspekt alebo o vedecké zborníky (prípadne práce zamerané viac sociologicky ako psychologicky). Práve preto oceňujem, že autor sa rozhodol tému traktovať práve monograficky.

Pri čítaní jednotlivých kapitol tejto vedeckej monografie síce čitateľ môže nadobudnúť zdanie, že psychologické aspekty (ergo psychológiu) vníma autor metodologicky a terminologicky ako nadradené a literárnovedné kategórie ako podradené, no pri pozornejšej interpretácii a výklade jednotlivých postulátov je jasné, že Pavol Štubňa sa pokúsil prácu poňať ako aplikáciu doterajších psychologických vedeckých poznatkov na konkrétne literárne (či lepšie povedané umelecké beletristické) diela, pričom do celkového pojmového inštrumentária tejto vednej disciplíny správne zaraďuje aj literárnovedné kategórie či aspekty ako sú autor, dielo, čitateľ, resp. priamo literárna komunikácia.

Kvitujem, že autor monografie vychádza zo zdrojov, ktoré sa v našom vednom kontexte objavujú neraz po prvýkrát, najmä v jeho preklade z angličtiny do slovenčiny. Zapĺňa tak biele miesta, ktoré boli z rôznych dôvodov obchádzané. Pavol Štubňa pracuje s obrovským citačným aparátom, jednotlivé citáty však do práce zahŕňa funkčne – oceňujem aj to, že uvádza doslovný citát v jazyku originálu. Očakával by som však viac konfrontácie s danými teóriami, prípadne viac vlastných komentárov a názorov, aby práca neevokovala príliš učebnicový charakter. Je vidieť, že autor práce má detailne preštudované veľké množstvo vedeckej a odbornej literatúry, primárnych i sekundárnych zdrojov. Je evidentné, že samotným citáciami a odkazom určite predchádzala výrazná excerpčná činnosť a systematické triedenie zdrojov.

Prvé kapitoly považujem za teoretické východiská (výrazne psychologického charakteru), v ďalších „jadrových“ kapitolách autor prechádza k prelínaniu vzťahu psychológia – literatúra, resp. aj psychológie ako literatúry. Ako uvádza autor, „keďže predmetom psychológie je regulácia a riadenie činností, ktorých subjektom je individuum (Kulka, 2008, s. 30), psychológia literatúry ako aplikovaná interdisciplinárna veda skúma široké spektrum beletristickej produkcie a jej recepciu z pohľadu rôznorodých psychických procesov (poznávacích, citových, vôľových), stavov a vlastností“. Doktor Štubňa rieši v nosnej časti monografie niekoľko závažných problémov psychologického alebo literárnovedného charakteru, z rozsahových dôvodov niektoré len načrtáva či poukazuje na

ich aktuálny výskum. Zdôraznil by som najmä schopnosť autora vnímať riešenú tému vzťahovo, napr. vnímanie literatúry ako zdroja psychologických dát, ako premennej v psychologickom výskume a podobne. Autor prechádza od nižších kognitívnych procesov k čítaniu (mimochodom, tiež ako súčasťou kognitívneho procesu). Osobne by som vyzdvihol časť, v ktorej sa dostáva z hľadiska štruktúry literárneho diela k tzv. tematickému plánu, v rámci neho o. i. rieši napríklad otázky narácie a literárnych postáv. Aj otázky čitateľského zážitku, rozvoja osobnosti čitateľa prostredníctvom čítania daného umeleckého textu, stotožnenia sa čitateľa s niektorou z postáv literárneho diela či vedomé a nevedomé písanie sú nepochybne postuláty, ktoré jednoznačne dokazujú funkčné prepojenie literatúry a psychológie (a v autorovom ponímaní stmelené do jednej interdisciplinárnej vedy), ako aj relevantný psychologický prístup k literárnemu dielu, nehovoriac o téze, že jednou z bazálnych funkcií literatúry je práve psychologická funkcia.

Implementačná časť zvykne bývať v takomto type prác skôr analytická, v tomto prípade ju autor skôr koncipoval ako synteticko-analytickú, resp. teoreticko-praxeologickú. Od doktora Štubňu ako talianistu som síce predpokladal v analytickej časti najmä texty z talianskej literatúry (tú v nej reprezentuje Collodiho Pinocchio a diela súčasného spisovateľa Paola Giordana), na druhej strane však pozitívne hodnotím fakt, že autor prekročil prah talianistiky a vytvoril text, ktorý má oveľa širší záber (a to nielen z hľadiska výberu jednotlivých národných literatúr, ale aj z hľadiska selekcie autorov, žánrov a diel), t. j. môže osloviť širší počet potenciálnych čitateľov – aj keď, samozrejme, stále v zhode s funkciou a podstatou monografie, teda najmä čitateľov z vedeckého prostredia. Je pravda, že otázka selekcie konkrétnych vybraných žánrov v implementačnej ergo analytickej časti môže byť na prvý pohľad diskutabilná, autor si však dôvod tejto selekcie zdôvodnil – to znamená, že pri každom z analyzovaných žánrov sa zamerá na určité (špecifické) psychologické a literárne aspekty, ktoré v daných súvislostiach považoval za kľúčové (citujúc autora, „akú psychickú potrebu čitateľov a akým spôsobom daný žánr, respektíve konkrétne dielo napĺňa“).

Za klady monografie Pavla Štubňu považujem predovšetkým aktuálnosť problematiky, prenos výskumu z relevantných zahraničných vedeckých štúdií do nášho kontextu, schopnosť autora pracovať s vedeckou a odbornou literatúrou (a ich vhodná selekcia), riešenie problematiky „pomedzne“ (interdisciplinárne) a hlavne schopnosť vnímať tému – teda psychológiu literatúry – celistvo a stmelene ako vednú disciplínu.

Ivan Šuša

Nové učebné texty z francúzskej morfosyntaxe

Recenzovaná publikácia: LAZAR, J.: *Vybrané problémy francouzské morfosyntaxe. Problèmes choisis de la morphosyntaxe française*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2016, 92 s. ISBN: 978-80-7464-889-2.

Koncom minulého roka vydala Ostravská univerzita v Ostrave elektronický študijný materiál určený pre predmet *Vybrané problémy francouzské morfosyntaxe 1*, ktorý na katedre romanistiky Filozofickej fakulty zmienenej univerzity vyučuje jeho autor, Jan Lazar. Tento interaktívny text je určený pre poslucháčov magisterského študijného programu s úrovňou ovládania francúzštiny *avancé*. Autor si kladie za cieľ poskytnúť študentom nielen teoretický rámec potrebný pre napredovanie v štúdiu francúzskej gramatiky, ale aj hlbší pohľad do teórie a praktické cvičenia.

Učebný text je rozdelený do dvanástich kapitol. Tie pritom rešpektujú sylabus príslušného predmetu, a síce 1. *Le nom*, 2. *L'article*, 3. *L'adjectif qualificatif*, 4. *Les pronoms personnels*, 5. *Les pronoms possessifs*, 6. *Les pronoms démonstratifs*, 7. *Les pronoms relatifs*,

8. *Les pronoms interrogatifs*, 9. *Les pronoms indéfinis*, 10. *La préposition*, 11. *La conjonction*, 13. *L'adverbe*.

Bibliografia obsahuje 24 titulov českej (Dedková, Ducháček, Hendrich a ďalší), francúzskej (Grevisse, Poisson-Quinton a ďalší), poľskej (Pilecka a Kieliszczyk) a slovenskej (Baranová, Chovancová a Švarbová) proveniencie a sú zamerané prakticky (cvičebnice) a niektoré výlučne teoreticky.

Autor dodržiava jednotnú štruktúru vo všetkých kapitolách. Stručne, no jasne uvádza definície základných pojmov francúzskej morfológie, nasleduje časť *emploi* a pre lepšiu názornosť uvádza početné príklady tak pod definíciami, ako pri objasňovaní správneho použitia. V niektorých pasážach upozorňuje na jazykové zvláštnosti a nepravidelnosti, a to buď priamo v texte (*cas particulier*, *remarque*, *Mais* : a nasledujú výnimky, upozornenia na nestálosť pravidla), alebo v poznámkach pod čiarou. V poznámkach pod čiarou na niektorých miestach figuruje preklad ustálených slovných spojení, napríklad na strane 18 *des coq-à-l'âne* („třesky plesky“), *des on-dit* („povídačky“), *des pince-sans-rire* („potměšilci“).

Po predstavení teoretického rámca v každej kapitole nasledujú internetové odkazy, prostredníctvom ktorých môže čitateľ nájsť o.i. interaktívne cvičenia, odborné texty a videokonferencie pojednávajúce o (sporných) jazykových prípadoch. Napríklad v prvej kapitole je študent zásobený 7 internetovými stránkami, ktoré mu pomôžu pochopiť komplexnú problematiku jazykovej feminizácie vo francúzštine. Niektoré odkazy upriamujú pozornosť na nedávnu reformu francúzskeho pravopisu (str. 19). Zostáva teda len dúfať, že kvalitný a veľký výber internetových odkazov zostane technicky čo najdlhšie dostupný, aby mohol učebný text plniť svoj účel.

Zámena (kapitoly IV–IX) sú klasifikované v prehľadných tabuľkách, čo uľahčuje ich pochopenie a následne predpokladá ich správne použitie. Rovnakým spôsobom autor otvára aj desiatku kapitolu (*La préposition*), kde v tabuľkách prehľadne uvádza najdôležitejšie francúzske predložky (*Tableau récapitulatif des principales prépositions*) a následne predložkové výrazy (*Tableau récapitulatif des principales locutions prépositives*). V prípade predložiek autor definuje a ilustruje použitie iba niektorých z nich, konkrétne *à*, *après*, *avant*, *avec*, *chez*, *contre*, *dans*, *de*, *depuis*, *en*, *entre*, *par*, *pour*, *sous*, *sur*. Na záver tejto kapitoly autor popisuje prípady, kedy sa predložky (ne)opakujú a uvádza internetové odkazy na odborné články, ktoré sa sústreďujú na problematiku francúzskych predložiek. Podobnú štruktúru majú aj posledné dve kapitoly *La conjonction* a *L'adverbe*.

Na záver môžeme konštatovať, že spis *Vybrané problémy francouzské morfosyntaxe* vstupuje do rady mnohých francúzskych gramatík a cvičebníc. Avšak svojím spracovaním je táto publikácia výnimočná v tom, že je zostavená konzistentne, prehľadne a pokrýva gros vedomostí, ktoré by si študenti francúzštiny mali na hodinách gramatiky osvojiť. Okrem toho sa neobmedzuje iba na prezentáciu pravidiel a ich následný nácvik a konsolidáciu, ale štúdium francúzskej gramatiky posúva ďalej, a to prostredníctvom odborných článkov a ďalších textov.

Martin Pleško

SPRÁVY A INFORMÁCIE

Reflexie o projekte TransIus *Od konvencií k normám prekladu v právnom diskurze* (1. 10. 2013 – 30. 9. 2017)

Nevyhnutnou súčasťou dnešného globalizovaného sveta sa stala medzinárodná právna komunikácia. V kontexte tohto fenoménu sa do pozornosti dostala aj potreba neustáleho zvyšovania kvality a úrovne prekladu právnych textov. Na výzvy súčasnej modernej translológie reaguje aj výskumný interdisciplinárny projekt **APVV TransIus: Od konvencií k normám v právnom diskurze** realizovaný v období od 1.10.2013 do 30.9.2017 v spolupráci Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, ktorého primárnym cieľom je sformulovanie teórie prekladu právnych textov so zameraním na slovenčinu ako východiskový a cieľový jazyk s dôrazom na špecifiká prekladu z a do málo rozšírených jazykov. V uvedenom časovom horizonte sa členovia riešiteľského kolektívu sústredili na riešenie konkrétnych úloh vyplývajúcich z cieľov projektu. Ich výskumné úsilie smerovalo predovšetkým k realizovaniu plánovaných výstupov na podklade vypracovania teoretickej bázy a spracovania empirických dát vo vzťahu k špecifikám prekladu právnych textov. Výsledkom niekoľkoročnej výskumnej práce bolo vytvorenie bibliografie právneho prekladu a právnej lingvistiky, zostavenie súboru základného pojmového aparátu, vypracovanie analýzy trhu s právnym prekladom na Slovensku, vznik viacerých monografií k teórii a aktuálnym otázkam prekladu právnych textov a celého radu odborných článkov zameraných na problematiku prekladu odborných a právnych textov publikovaných v rôznych vedeckých monografiách, zborníkoch a časopisoch. Tieto výstupy sú odbornej verejnosti sprístupnené na webovej stránke projektu. V časovom horizonte od roku 2013 až 2016 sa v rámci projektu organizovali rôzne odborné a vzdelávacie podujatia a konferencie s intenciou vytvoriť platformu pre pracovné stretnutie a diskusiu medzi odborníkmi, ktorí sa zaoberajú teoretickými aj praktickými aspektmi odbornej komunikácie, resp. prekladu právnych textov vo viacjazyčnej spoločnosti. K takýmto fóram patrili najmä medzinárodná konferencia *Odborná komunikácia v zjednotenej Európe* organizovaná kolektívom riešiteľiek projektu na Filozofickej fakulte UMB v Banskej Bystrici v októbri 2014, 2015, 2016, sekcia *Gewaltterminologie in juristischen Texten in lexikalischer und translologischer Hinsicht* v rámci konferencie spoločnosti SUNG *Gewalt und Sprache* organizovanej Filozofickou fakultou UK v Bratislave v júni v roku 2016, ako aj prednášky odborníkov k relevantným aspektom práva a prekladu právnych textov (napr. prednáška JUDr. Anny Snopčokovej *Civilné procesné kódexy účinné od 1.7.2016 – zmena terminológie*). Posledný rok riešenia projektu sa niesol predovšetkým v znamení organizovania záverečného podujatia – medzinárodného translologického kongresu s názvom **Quo vadis, právny preklad?**, ktorý sa konal na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v dňoch 1. - 2. júna 2017. Ambíciou tohto podujatia bolo v rámci sekcií vedených v slovenskom, nemeckom a anglickom jazyku prezentovať najnovšie výsledky výskumu v oblasti prekladu právnych textov a vytvorenie vedeckej platformy na diskusiu prekladateľov, lingvistov a iných odborníkov. Na kongrese sa okrem členov riešiteľského kolektívu a ďalších translológov a lingvistov zo Slovenska prezentovali aj renomovaní odborníci v oblasti translológie zo zahraničia. Vrcholom podujatia boli plenárne prednášky pozvaných hostí Ľucje Biel, Petra Sandriniho a i.. Jedným z cieľov kongresu bolo tiež oboznámiť účastníkov s výsledkami výskumu v oblasti teórie prekladu právnych textov, ktoré sa dosiahli v rámci riešenia projektu APVV-0226-12 **Od konvencií k normám prekladu v právnom diskurze, o ktorých referovala v prednáške zodpovedná riešiteľka a vedúca projektu prof. PhD. Jana Rakšányiová, CSc.**

Mimoriadne produktívnym obdobím bol posledný rok riešenia projektu. Ako príklad uvádzame najdôležitejšie aktivity riešiteľského pracoviska v Banskej Bystrici. Spoluriešiteľky projektu na Filozofickej fakulte UMB v Banskej Bystrici, doc. PhDr. Alena Ďuricová, PhD., Mgr. Zuzana Gašová (rod. Tuhárska), PhD. a Mgr. Jana Štefaňáková, PhD., sa aj posledný rok spracovaním rôznych empirických dát a analýzou aktuálnych problémov prekladu právnych textov aktívne spolupodieľali na napĺňaní konkrétnych cieľov a vypracovaní čiastkových úloh projektu. Alena Ďuricová a Zuzana Gašová sa v dňoch 12. – 16. marca 2017 zúčastnili na medzinárodnom kongrese s názvom **X. Internationaler Kongress zu Grundfragen der Translatologie** - LICTRA 2017, ktorý bol organizovaný inštitútom pre aplikovanú lingvistiku a translatológiu (Institut für angewandte Linguistik und Translatologie) na Univerzite v Lipsku v SRN. Príspevky Aleny Ďuricovej s názvom *Eigennamen in den Rechtstexten. Übersetzen oder übertragen?* a Zuzany Gašovej s názvom *Übersetzen und Terminologiearbeit im Kontext der Korpuslinguistik* budú uverejnené v pripravovanom vedeckom zborníku. Okrem toho všetky členky riešiteľského kolektívu z FF UMB v Banskej Bystrici participovali na organizovaní kongresu s názvom **Quo vadis, právny preklad?**, kde vystúpili rovnako ako všetci ostatní riešitelia projektu s odbornými príspevkami. Alena Ďuricová predniesla v sekcii vedenej v nemeckom jazyku príspevok na tému *Rechtsterminologie - wo liegt die Grenze der Äquivalenz?*, Zuzana Gašová v rovnakej sekcii prezentovala príspevok s názvom *Einige Anmerkungen zur Erstellung des Begriffsapparats aus dem Bereich des Strafrechts. Am Beispiel von ausgewählten Begriffen* a Jana Štefaňáková príspevok v sekcii vedenej v slovenskom jazyku *K použitiu vybraných pojmov azylového práva v nemecky hovoriacich krajinách a na Slovensku*. Odraz tohto záverečného a vrcholného podujatia projektu predstavuje monografia **Quo vadis, Rechtsübersetzung?** editorky prof. Jany Rakšányiovej, do ktorej svojimi kapitolami prispeli aj Z. Gašová (*Einige Anmerkungen zur Erstellung des Begriffsapparats aus dem Bereich des Strafrechts. Am Beispiel von ausgewählten Begriffen*) a A. Ďuricová (*Vom Recht zur Rechtsübersetzung*). Príspevok J. Štefaňákovvej s názvom *Azylové konanie a vybrané pojmy azylového práva v nemecky hovoriacich krajinách a na Slovensku v komparácii* je uverejnený vo vedeckom zborníku **Kontexty súdneho prekladu a tlmočenia**, ďalšom významnom výstupe projektu a spomínaného medzinárodného kongresu. Riešiteľky projektu z FF UMB v Banskej Bystrici realizovali v záverečnom štádiu projektu (v dňoch 11. – 13. 9. 2017) pracovnú cestu do Viedne. Hlavným cieľom pracovnej cesty bolo štúdium odbornej literatúry v univerzitnej knižnici (Universitätsbibliothek Wien) a germanistickej študovni, kde je k dispozícii množstvo odbornej literatúry zameranej na aktuálne otázky translatológie, germanistiky a jazykovedy, ktorá na Slovensku nie je priamo dostupná. Získané materiály a poznatky riešiteľky využijú na kontinuálne plnenie cieľov projektu a aplikáciu výsledkov projektu v prekladateľskej praxi a v edukačnom procese.

Doba riešenia projektu dosiahla svoj horizont. Dňa 30.9. 2017 sa projekt **APVV-0226-12 Od konvencií k normám v právnom diskurze** formálne ukončil. Riešitelia projektu však kráčajú ďalej po projektovej ceste, veď podstatou každého výskumného projektu je jeho kontinuálne pokračovanie na báze využitia získaných skúseností, výsledkov vedeckej práce, konkrétnych výstupov v praxi a nových impulzov. Uplatnenie získaných poznatkov pri plnení ďalších translatologicky zameraných výskumných úloh, ktoré budú nadväzovať na doterajšiu projektovú činnosť, je dôležitým faktorom, a tak bude otázka *Quo vadis, Rechtsübersetzung?* rezonovať v myšliach riešiteľiek a riešiteľov aj naďalej.

Jana Štefaňáková

Členka riešiteľského kolektívu projektu APVV - 0226-12 *Od konvencií k normám v právnom diskurze na FF UMB v Banskej Bystrici*

Úspech nášho doktoranda z programu translológia

V roku 2017 úspešne zavŕšil svoje štúdium doktorand programu translológia v odbore prekladateľstvo a tlmočníctvo (7330) Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela a psychológia a kognitívna veda na Univerzite La Sapienza – Dr. Claudio Nobili (Katedra romanistiky FF UMB). Doktorand získal dvojitý diplom (PhD.) v spolupráci dvoch univerzít – Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a talianskej univerzity La Sapienza v Ríme. Pripojil sa tak k ďalšej kolegyni – Mgr. Miroslave Hliničanovej, PhD., ktorá pred dvoma rokmi úspešne ukončila doktorát *cotutelle de these* medzi UMB a Viedenskou univerzitou (školiteľka: doc. Zuzana Bohušová a prof. Wolfgang U. Dressler) v odbore všeobecná jazykoveda.

Doktor Nobili sa počas svojho trojročného doktorandského štúdia v Banskej Bystrici a v Ríme zúčastnil na takmer dvadsiatke medzinárodných vedeckých konferencií, medzinárodných kongresoch, odborných seminároch a sympóziách (Španielsko, Taliansko, Macedónsko, Rumunsko, Poľsko, Francúzsko, Portugalsko, ČR, SR). V rámci jeho doktorandského štúdia na UMB a početných vedeckých pobytov sa zaoberal otázkami translológie a lingvistiky, prioritne témou gest vo vzťahu k jazyku. Náš doktorand zároveň vypracoval slovník talianskych gest, ktorý môže slúžiť aj ako praktický nástroj pre budúceho tlmočníka taliančiny ako cudzieho jazyka. Vedúcim Nobiliho dizertačnej práce (názov: Kognitívne a komunikatívne mechanizmy talianskych gest) bol prof. Massimo Arcangeli z Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a prof. Isabella Poggi z Univerzity La Sapienza v Ríme. Na obhajobe sa zúčastnil aj prestížny taliansky lingvista prof. Sergio Lubello z Univerzity v Salerne, banskobystrickú translológiu zastupovali v tejto medzinárodnej komisii doc. Vladimír Biloveský, doc. Ľudmila Mešková, oponentmi dizertačnej práce boli prof. Radica Nikodinovska z Univerzity v Skopije, spomínaný prof. Sergio Lubello, talianista z Univerzity Komenského Dr. Pavol Štubňa a talianista doc. Ivan Šuša z UMB Banská Bystrica.

Doktorand získal dva diplomy, oba zodpovedajú vnútroštátnym zákonom príslušných krajín a potvrdzujú, že udelenie titulu Philosophiae Doctor/Dottore di ricerca bolo výsledkom medziuniverzitnej zmluvy o doktorandskom štúdiu pod dvojitým vedením. O podpis zmluvy sa výrazne pričínili najmä rektor UMB doc. Vladimír Hladlovský, prorektorka UMB pre medzinárodnú spoluprácu a vzťahy s verejnosťou doc. Katarína Chovancová a vtedajší dekan Filozofickej fakulty UMB doc. Vladimír Biloveský.

Claudio Nobili prakticky ihneď po absolvovaní tretieho stupňa štúdia získal postdoktorandské miesto na prestížnej belgickej univerzite v Gente. Tešíme sa z oboch úspechov nášho absolventa – z ukončenia doktorandského štúdia s dvojitým diplomom, ako aj s miesta postdoktoranda v Belgicku. Claudio Nobili tak bude šíriť dobré meno nielen odboru prekladateľstvo a tlmočníctvo, ale aj Filozofickej fakulty a celej banskobystrickej Univerzity

Mateja Bela.

Ivan Šuša

Foto: Absolvent dvojitého diplomu z UMB a Univerzity La Sapienza Claudio Nobili (foto: Ivan Šuša)

Vedecký časopis *NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE*
vydáva

Filozofická fakulta

Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Časopis vychádza 2x ročne – v posledný júnový a predposledný decembrový týždeň

Príspevky do 1. čísla upravené podľa pokynov posielajte vždy **do 20. marca**

a do 2. čísla **do 20. septembra** na adresu nova.filologicka.revue@gmail.com.

Neupravené príspevky nebudú uverejnené.

Za jazykovú správnosť príspevkov zodpovedajú autori.

NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE

Pokyny pre autorov

Jazyk	Príspevky môžu byť napísané v jazyku, ktorý sa vyučuje na FF (slovenský, anglický, nemecký, ruský, francúzsky, španielsky, taliansky, maďarský, poľský)
Na začiatku príspevku označiť sekciu:	Literárnovedná; lingvistická; translatologická; kulturologická; recenzie; informácie o konferenciách; seminároch a kolokviách; kronika
Formát súboru	Microsoft Word 2007 - *.DOCX
Speciálne symboly a znaky, ktoré nie sú obsiahnuté v unicode znakovnej sade, zahrnúť ako obrázky. V prípade väčšieho počtu symbolov vložte celú tabuľku ako jeden obrázok.	
Písmo	12, Times New Roman
Riadkovanie	1,5
Odseky	Na začiatku každého odseku alebo logického celku odsadenie 1,5 cm
Zarovnanie	Do bloku
Hlavička	NÁZOV PRÍSPEVKU (kapitálky, bold, veľkosť 14, centrovane, riadkovanie 1,5) Vynechať riadok (1,5) Meno autora (bold, veľkosť 12, zarovnanie vľavo, riadkovanie 1), Vynechať riadok (1) Inštitúcia - pracovisko, mesto (bold, veľkosť 12 zarovnanie vľavo, riadkovanie 1) e-mail vynechať riadok (1,5) Kľúčové slová – 3-5 kľúčových slov v slovenčine a angličtine Vynechať riadok Text (text môže byť členený do kapitol a podkapitol)

	<p>Príklad:</p> <p style="text-align: center;">O REFLEXII TEÓRIE PREKLADU ODBORNÝCH TEXTOV NA SLOVENSKU</p> <p>Vladimír Biloveský</p> <p>Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica, vladimir.bilovesky@umb.sk</p> <p>Kľúčové slová: preklad, interdisciplinarita, translatológia Key words: translation, interdisciplinarity, translatology</p>
Text príspevku	Times New Roman, veľkosť 12, riadkovanie 1,5; zarovnané okraje Text členiť na odseky, kapitoly, resp. podkapitoly
Formát strany	Normalizovaná strana (30 riadkov, 60 znakov). Rozsah štúdie: minimálne 10 strán (pri riadkovaní 1,5)
Poznámky za príspevok	Poznámky v texte označujte (1), (2)... Umiesťte ich na koniec textu pred zoznam literatúry. Nepoužívať poznámky pod čiarou!
Literatúra: Zoznam literatúry uvádzať v abecednom poriadku, prosíme nečíslovať	za textom vynechať riadok(1,5) LITERATÚRA (Times New Roman, bold, veľkosť 12, riadkovanie 1, zarovnané okraje) Vynechať riadok (1) Knižná: VILIKOVSKÝ, J.: <i>Preklad ako tvorba</i> . Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1984, 240 s. Časopisecká: VILIKOVSKÝ, J.: <i>Preklad jazykovej špecifiky</i> . In: <i>Revue svetovej literatúry</i> , 16,1980, č. 6, s.170-176. Štúdiá v zborníku: VILIKOVSKÝ, J.: <i>Slovenské preklady Poeovho havrana</i> . In: <i>Preklad a tlmočenie 3. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie v dňoch 20. a 21. júna 2001 v Banskej Bystrici</i> . Banská Bystrica: Filologická fakulta UMB, 2001, s. 12-40. (Times New Roman, veľkosť 12, riadkovanie 1, zarovnané okraje)
Resumé: 1/ v angličtine, ak je príspevok v slovenčine; 2/ v slovenčine alebo angličtine, ak je príspevok v cudzom jazyku	Za literatúrou, vynechať riadok (1,5) Resumé (Times New Roman, bold, veľkosť 12, riadkovanie 1, zarovnané okraje) Vynechať riadok (1) Text resumé (Times New Roman, veľkosť 12, riadkovanie 1, zarovnané okraje) Prosíme uviesť názov príspevku v jazyku resumé.

NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE
(*New Philological Review*)

Published by

Faculty of Arts

of

Matej Bel University in Banská Bystrica (Slovakia)

Published semi-annually.

Please submit your papers for the 1st edition by **20 March** and for the 2nd edition (according to these specifications) by **20 September** to:

nova.filologicka.revue@gmail.com

Papers not adhering to these specifications will not be published.

Authors are responsible for the linguistic accuracy of their papers.

NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE	
Instructions for authors	
Language	Papers can be submitted in any language taught at the Faculty of Arts (Slovak, English, German, Russian, French, Spanish, Italian, Hungarian, Polish)
Document format	Microsoft Word 2007 - *.DOCX
Symbols and characters not contained in the Unicode Character Set must be inserted as pictures. In the case of several such symbols, insert the whole table as a picture.	
Please state the appropriate section at the beginning of your paper: Literary criticism; linguistics; translation studies; culturology; reviews; conference, seminars and colloquium information; chronicle	
Font	Times New Roman, 12 point
Spacing	1.5
Paragraphs	Please set an indent of 1.5 cm at the beginning of each paragraph or semantic unit
Text alignment	Justified
Heading	TITLE OF THE ARTICLE (in capitals, bold, 14-point font, centred, 1.5 spacing) One blank line (spacing 1.5) Name of the author (in bold, 12-point font, left aligned, spacing 1) One blank line (spacing 1) Institution – place of employment, city (in bold, 12-point font, left aligned, spacing 1) E-mail address One blank line (spacing 1.5) Key words (3-5) Text...

	<p>Example:</p> <p style="text-align: center;">O REFLEXII TEÓRIE PREKLADU ODBORNÝCH TEXTOV NA SLOVENSKU</p> <p>Vladimír Biloveský</p> <p>Faculty of Arts, Matej Bel University in Banská Bystrica vladimir.bilovesky@umb.sk</p> <p>Key words: translation, interdisciplinarity, translatology</p>
Text of the paper (min. 10 pages)	<p>Times New Roman, 12-point font, spacing 1.5, justified alignment.</p> <p>Please organize the text of your paper into paragraphs, chapters and sub-chapters (if needed).</p>
Page format	Standard page (30 lines, 60 keystrokes each)
Endnotes	<p>Please mark the endnotes, e.g. (1), (2), etc.</p> <p>Place them at the end of the text before the bibliographical references.</p>
<p>Bibliography: Please state in alphabetical, not numerical order.</p>	<p>One blank line after the text (1.5 spacing)</p> <p>Bibliography (Times New Roman, in bold, 12-point font, spacing 1, justified alignment)</p> <p>One blank line (spacing 1)</p> <p>Monograph: VILIKOVSKÝ, J.: <i>Preklad ako tvorba</i>. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1984, 240 p.</p> <p>Journal: VILIKOVSKÝ, J.: <i>Preklad jazykovej špecifiky</i>. In: <i>Revue svetovej literatúry</i>, 16, 1980, n. 6, p. 170-176</p> <p>Paper in an anthology: VILIKOVSKÝ, J.: <i>Slovenské preklady Poeovho havrana</i>. In: <i>Preklad a tlmočenie 3. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie v dňoch 20. a 21. júna 2001 v Banskej Bystrici</i>. Banská Bystrica: Filologická fakulta UMB, 2001, p. 12-40</p> <p>(Times New Roman, 12-point font, spacing 1, justified alignment)</p>
<p>Résumé: 1/ in another language if the paper is in Slovak; 2/ in Slovak or in English if the paper is in another language</p>	<p>After the bibliography leave one line blank (spacing 1.5)</p> <p>Résumé (Times New Roman, in bold, 12-point font, spacing 1, justified alignment)</p> <p>One blank line 1)</p> <p>Text of résumé (Times New Roman, in bold, 12-point font, spacing 1, justified alignment)</p> <p>Please state the title of the paper in the résumé, in the language of the résumé.</p>